TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ ROLÜ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Recep MACİT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ ROLÜ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Recep MACİT

Danışman: **Yrd. Doç. Dr. Tolga KABAŞ**
Jüri Üyesi: **Yrd. Doç. Dr. Ali Eren ALPER**
Jüri Üyesi: **Yrd. Doç. Dr. Koray TUAN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2016

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Tolga KABAŞ
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ali Eren ALPER

Üye: Yrd. Doç. Dr. Koray TUAN

ONAY
Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
…/…/2016

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 22 / 04 / 2016

Recep MACİT

ÖZET

TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ ROLÜ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Recep MACİT

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tolga KABAŞ
Ocak 2016, 122 sayfa

1980'li yıllarda ölçek ekonomilerinde yaşanan sorunlar, global düzeyde yaşanan finansal ve ekonomik krizin etkisiyle, büyük ölçekli birimlerin değişiklikler karşısında uyum sağlayabilme becerilerindeki hayal kırıklıkları karşında KOBİ'lerin önemi ortaya çıkmış ve bu birimlerin ekonomik avantajları yanında sosyal etkilerinin önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Yeni teknoloji geliştirmede ve hızla değişen piyasa şartlarına uyum sağlamada KOBİ'lerin sahip olduğu esneklik büyük önem arz ettiği ve bu nedenle çok hızlı değişen dünya piyasalarına büyük ölçek ekonomileriyle değil, KOBİ'ler vasıtası ile ulaşılabileceği artık böylece tüm dünyada kabul edilmektedir. Bu çerçevede tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'lerin kalkınmadaki önemi anlaşılmıştır. Türkiye Ekonomisi'nin de dinamik ve sürükleyici unsurlarından biri olan KOBİ'ler, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizdeki ekonomik büyüme ve bunun bölgesel gelişmeye katkısı açısından son derece önemlidir. Bu çalışma ile KOBİ'lere yönelik Dünya uygulamaları ve ülkemiz uygulamaları karşılaştırmalı incelenmiştir. KOBİ'lerin yapısal sorunları üzerinde durulmuş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Adana İli özelinde KOBİ'lerin durum analizi yapılmış, il ekonomisine yönelik sorunlar tespit edilmeye ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, ölçek ekonomileri, ekonomik büyüme, bölgesel gelişim

ABSTRACT

THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF TURKEY: CITY OF ADANA AS AN EXAMPLE

Recep MACİT

Master Thesis, Department of Economics
Supervisor: Assi. Prof. Dr. Tolga KABAŞ
January 2016, 122 pages

The importance of small and medium-sized enterprises (SMEs) has been realized since there were dramatic disappointments in the adaptability of large-scale units to changes due to issues with economies of scale and the global financial and economic crisis of the 1980s. In addition to the economic advantages of SMEs, the importance of their social effects has also been realized. Their flexibility is crucial for adapting to new technologies and volatile market conditions, and rapidly-changing world markets are accessed, not by large-scale economies, but by SMEs. These facts are now accepted worldwide. The importance of SMEs in development has been understood by our nation, as in the entire world. SMEs—one of the dynamic and driving elements of Turkey's economy—are quite important, as in the entire world, for our nation's economic growth and the contribution of its growth to regional development. This study compares Turkey's SME practice to international practices. Structural issues were focused, and solutions were presented. An analysis of the status of SMEs in Adana was performed, the city's economic issues were determined, and solutions were proposed.

Keywords: SMEs, economies of scale, economic growth, regional development

ÖNSÖZ

KOBİ'lerin önemi yarattığı katma değerleri yanında kriz dönemlerinde dışa bağımlı ekonomik model yerine kaynak bağımlılığı yaratmadan imalat sektörüne dayalı bir büyüme modelinin yapısını oluşturabiliyor olması nedeniyle özellikle ön plana çıkmaktadır.

Ülke ekonomisine katkıları son derece önemli olan bu işletmelerin; üretim, teknoloji, nitelikli personel temini ve kurumsal yönetim gibi sorunları bulunmakta olup, tüm bu sorunların temel kaynağının finansmana dayandığı hususu bu çalışmada tespit edilmiştir. KOBİ'leri anlayabilmek için farklı ülkelerde yapılan tanımlamaları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın temel kaynağını oluşturan KOBİ'lerin ekonomik kalkınma üzerindeki rolünü anlayabilme adına bu birimlerin taşıdıkları sosyal ve ekonomik avantajlar ele alınmıştır. Bu işletmelerin ülkemiz ekonomisindeki yeri ve Adana İli özelindeki yerleri irdelenmeye çalışılmıştır.

''Türkiye'de KOBİ'lerin Ekonomik Kalkınma Üzerindeki Rolü: Adana İli Örneği'' konulu tezimi tamamlamış bulunmaktayım. Çalışmamın benzer konularla ilgili yapılacak inceleme ve araştırmalara faydalı olmasını temenni ederim.

Akademik katkıları yanında sahip olduğu bilgi ve tecrübeyi aktarmasıyla, lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca çok şey öğrendiğim değerli hocam Prof. Dr. Mahir FİSUNOĞLU'na teşekkürü borç bilirim. Yüksek Lisans çalışmam boyunca danışmanlığımı üstlenen ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Tolga KABAŞ Hocama hoşgörüsü, sabrı ve yol göstericiliği için çok teşekkür ederim.

Tez izleme komitesinde bulunan Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali EREN ve Yrd. Doç. Dr. Koray TUAN hocalarım ile öğrenimimde katkısı olan tüm iktisat bölümümdeki hocalarıma çok teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan ve beni destekleyen annem, babam, ablam ve eşime çok teşekkür ederim.

Recep MACİT

ADANA-2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv
ABSTRACT v
ÖNSÖZ vi
KISALTMALAR x
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiii

BÖLÜM 1
GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Önemi 1
1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Kısıtları 2
1.3. Çalışmanın Amacı 2
1.4. Çalışmanın Planı 3

BÖLÜM II
KOBİ KAVRAMI, ÖNEMİ VE DÜNYA UYGULAMALARI

2.1. KOBİ Kavramı 4
2.1.1. KOBİ Kavramının Ortaya Çıkış Süreci 4
2.1.2. KOBİ Tanımları ve Kullanılan Kriterler 7
2.1.2.1. KOBİ Tanımlarında Kullanılan Nitel Kriterler 8
2.1.2.2. KOBİ Tanımlarında Kullanılan Nicel Kriterler 9
2.2. Dünya Ekonomilerinde KOBİ Tanımları 10
2.2.1. Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı 10
2.2.2. Amerika Birleşik Devletlerinde KOBİ Tanımı 11
2.2.3. Japonya'da Yapılmış KOBİ Tanımı 12
2.2.4. Çin'de KOBİ Tanımı 13
2.3. Türkiye'de KOBİ Tanımı 14
2.4. KOBİ'lerin Yapısal Özellikleri 17
2.5. KOBİ'lerin Sosyal ve Ekonomik Önemi 19
2.5.1. KOBİ'lerin Sosyal Önemi 19
2.5.2. KOBİ'lerin Ekonomik Önemi 22
2.6. Dünya Ekonomilerinde KOBİ 25
2.6.1. ABD' de KOBİ'ler 26

2.6.2. Avrupa Birliğinde KOBİ'ler 28
2.6.3. Asya Ekonomilerinde KOBİ'ler 32
2.6.3.1. Çin Ekonomisinde KOBİ'ler 32
2.6.3.2 Japonya Ekonomisinde KOBİ'ler 33
2.6.3.3. Güney Kore Ekonomisinde KOBİ'ler 35

BÖLÜM III

TÜRKİYE'DE KOBİ'LER VE EKONOMİK KALKINMA

3.1. Türkiye'de KOBİ'ler 38
3.1.1. Türkiye'de KOBİ'lerin Gelişim Süreci 38
3.1.1.1. Osmanlı Devletinde Son Dönem 38
3.1.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem 39
3.1.1.3. 1980 sonrası dönem 40
3.1.2. Türkiye'de KOBİ'lerin Karşılaştıkları Sorunlar 45
3.1.2.1. KOBİ'lerin Yapısal Sorunları 45
3.1.2.2. KOBİ'lerin Finansman Sorunları 47
3.2. Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri 55
3.3. Türkiye'de KOBİ'lere Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar 64
3.4. Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Destekler 67
3.4.1. KOBİ'lere Yönelik Oluşturulan Ulusal Destekler 67
3.4.2. KOBİ'lere Yönelik Oluşturulan Bölgesel Destekler Kalkınma Ajansları 75
3.5. Ekonomik Kalkınmada KOBİ'ler 77
3.5.1. KOBİ'lerin Ekonomik Kalkınmaya Etkileri 77
3.5.2. KOBİ'lerin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri 81

BÖLÜM IV

ADANA İLİNDE KOBİLER

4.1. Adana İlinin Sosyal Yapısı 85
4.2. Adana İlinin Ekonomik Yapısı 86
4.3. Rakamlarla Adana Ekonomisi 87
4.4. Adana Ekonomisinde KOBİ'ler 89
4.4.1. Küçük Sanayi Siteleri (K.S.S) 90
4.4.2. Bölgedeki Organize Sanayi Siteleri 92
4.4.2.1. Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi (AOSB) 92
4.4.2.2. Adana-Kozan Organize Sanayi Bölgesi 92
4.4.3. Adana'da Dış Ticaret 93

4.4.4. Adana'da Ticaret Odasına Kayıtlı Firma Bilgileri 99
4.4.5. Adana'da KOBİ'lerde İstihdam 100
4.4.6. Bölgesel Gayrisafi Katma Değer 102
4.4.7. Adana'da Banka Kredi Rakamları 103
4.4.8. Adana İline Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri 104
4.5. Genel Değerlendirme ve Öneriler 105

BÖLÜM IV

SONUÇ

5.1. Sonuç 109

KAYNAKÇA 113
ÖZGEÇMİŞ 122

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu

AR–GE : Araştırma–Geliştirme

AT : Avrupa Topluluğu

ATP : Avrupa Teknoloji Politikası

AYB : Avrupa Yatırım Bankası

CEEP : Enerji ve Çevre Politikaları Merkezi (Center for Energy and Environment Policy)

COSME : İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği (Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises)

DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü

EURO : Avrupa Ortak Para Birimi

EC : Avrupa Komisyonu (European Commission)

ECB : Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank)

ECSA : Avrupa Araştırma Derneği (European Community Shipowner's Association)

ERA : Avrupa Araştırma Alanı (Europen Reserch Area)

EU : Avrupa Birliği (European Union)

EUROSTAT : Avrupa Birliği İstatistik Kurumu

GSMH : Gayrisafi Milli Hasıla

GSYİH : Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

ILO : Uluslar arası Çalışma Örgütü (Interational Labour Office)

İGEME : İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi

İKV : İktisadi Kalkınma Vakfı

İMKB : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

İTO : İstanbul Ticaret Odası

KOBİ : Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KOSGEB : Küçük ve Orta ölçekli Sanayi İşletmeleri Geliştirme Destekleme Başkanlığı

KSEP : Kamu Strateji ve Eylem Planı

KÜSGEM : Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi

KÜSGET : Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı

OECD : Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (Organization for Economik Co–operation and Development)

SBA : Küçük İşletmeler Teşkilatı (Small Business Administration)

SME : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (Small and Medium Enterprises)

SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu

TİSK : Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. AB KOBİ Tanımı 10
Tablo 2. ABD Kobi Sınıflandırması 12
Tablo 3. Çin'de Sektörel Kobi Tanımları 14
Tablo 4. Türkiye'de Kobi Sınıflandırması 15
Tablo 5. ABD Ekonomisinde KOBİ'ler ile İlgili Ekonomik Veriler 27
Tablo 6. Japonya ekonomisinde KOBİ'ler 34
Tablo 7. KOBİ'lerin finansman sorunlarının çeşitleri 50
Tablo 8. Sektör ve Çalışan Sayısına Göre Girişim Sayısı 56
Tablo 9. Türkiye ve AB'de KOBİ'lerin Profili 58
Tablo 10. KOBİ Kredilerinin Gelişimi 62
Tablo 11. ADNKS'ne Göre Göç Oranları 86
Tablo 12. Adana İlinde Tamamlanmış Küçük Sanayi Siteleri 91
Tablo 13. Adana İlinde Dış Ticaret Rakamları 93
Tablo 14. Adana İlinde İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı 95
Tablo 15. Adana İlinde İhracatın Ürün Gruplarına Göre Dağılımı 97
Tablo 16. Adana İlinde Yıllara Göre Açılan Kapanan Firma Sayıları 99
Tablo 17. 4/A Kapsamında Sigortalı Çalışan ve İşyeri Sayıları 100
Tablo 18. TR62-Sektörlerin Gayri Safi Katma Değer İçindeki Payları 102
Tablo 19. Adana İlinde Kredi Gelişim Rakamları 103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Ulusal Hesaplar Bazında KOBİ'ler (Girişim Sayısı, Çalışan Sayısı, Faktör Maliyetiyle Katma Değer) 55
Şekil 2. Ana Sektör Grupları Bazında KOBİ Dağılımı 57
Şekil 3. Dış Ticaretteki Pay, 2012-2014 60

BÖLÜM I

GİRİŞ

KOBİ'ler ekonomik krizlerden, konjonktürel dalgalanmalardan ve finansal darboğazlardan büyük işletmelere nispeten daha az etkilenmeleri nedeniyle, iş dünyasının dikkatini çekmiş ve "küçük güzeldir" anlayışıyla yeni bir dönemin açılmasına sebep olmuştur.

KOBİ'ler daha esnek üretim imkânlarına sahip olduklarından talep değişikliklerine kısa sürede uyum sağlamakta, tam rekabet şartlarına çabuk ulaşıp ve bu sayede milli gelire, istihdama, verimliliğe ve müteşebbis yetiştirmeye katkı sağlamaktadırlar.

KOBİ'lerin yapısal ekonomik sorunları bulunan Türkiye açısından da yaşamsal bir öneme haiz olduğu kaçınılmazdır. Böylesi işletmelerin sosyo-ekonomik ve politik açıdan etkin olmaları ülkemiz için de vazgeçilmezliklerinin en önemli nedenini oluşturmaktadır. Son yıllarda birçok platform, özellikle hükümetler, çeşitli özel ve kamu kuruluşları KOBİ'lerin yerel, bölgesel ve ulusal kalkınma açısından yaşamsal önemine dikkati çekmektedirler. Bu çerçevede Türkiye'nin, üretim kapasitesini yükseltip küresel rekabet sürecinin etkin bir unsuru haline gelebilmesinin, sayıca çok ve güçlü KOBİ'lere sahip olmasına da bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Ancak, KOBİ'lerin, çok sayıda ve çeşitli türden engellerle karşı karşıya olmaları ve gereksinim duydukları desteği yeterli ölçüde alamamaları, arzu edilir bir gelişme gösterememelerine neden olmaktadır.

1.1. Çalışmanın Önemi

Küçük ve orta boy işletmeler, sanayi toplumu aşamasından bilgi toplumuna geçiş aşamasında bünyesinde barındırdığı önemin farkına varılan ekonomik birimlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'ler, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri, dengeli ekonomik/sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkıları, piyasa koşullarında meydana gelen değişmelere hızlı uyum sağlayabilen esnek üretim yapısına sahip olmaları itibariyle etkili bir rol oynamaktadırlar. Bunun yanı sıra, taşıdıkları yerellik ve orta sınıfı güçlendirme gibi nitelikleri, KOBİ'leri sosyal açıdan da önemli kılmaktadır.

Gerek teknolojide gerekse üretim metotlarında ve pazar konusunda tüm yeniliklere açık, pazarını tüm dünya pazarı olarak algılayan ve dolayısıyla tüm dünya

pazarları konusunda bilgilenmeye büyük önem veren, rekabet düzeyini varlığının temeli olarak kabul eden firmalar olan KOBİ'ler ekonomik gelişmede çok önemli bir araçtır.

Yeni teknoloji geliştirmede ve hızla değişen piyasa şartlarına uyum sağlamada KOBİ'lerin sahip olduğu esneklik büyük önem arz ettiği ve bu nedenle çok hızlı değişen dünya piyasalarına büyük ölçek ekonomileriyle değil, KOBİ'ler vasıtası ile ulaşılabileceği artık tüm dünyada kabul edilmektedir. Bu çerçevede tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'lerin kalkınmadaki önemi anlaşılmış bulunmaktadır. Özellikle 1980'de dışa açılma sürecinden sonra Türkiye Ekonomisi'nin de dinamik ve sürükleyici unsurlarından biri olan KOBİ'ler, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizdeki ekonomik büyüme ve bölgesel/kentsel gelişmeye katkıları bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sürdürülmesinde, yeni istihdam olanakları sağlaması ile işsizliğin azaltılmasında ve bulunduğu ülke içerisindeki coğrafi dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, bölgesel kalkınmada oynadıkları rolleri ile günümüzde KOBİ'ler dünya ekonomisinde önemli bir konumdadır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Kısıtları

Bu çalışma ile KOBİ'lerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik yeri incelenmiştir. Ekonomik aktiviteler üzerindeki payları çeşitli ulusal hesaplar bazında derlenmiştir. Farklı Dünya ekonomileri yanında ülkemiz içinde KOBİ'lerin istihdam, milli gelir, dış ticaret, katma değer ve vergisel bazda payları üzerinde durulmuştur. Son olarak ise Adana İli özelinde de bu hesaplamalar değerlendirilmiştir. Fakat KOBİ'lerle ilgili ülkemizde istatistiki anlamda genel olarak sosyo-ekonomik ölçülebilen rakamlara ulaşma sorunu bulunmaktadır. Bu tür istatistikler henüz ya tutulmamakta ya da var olan verilerin ise güncelliğini yitirmiş olduğu görülmüştür. Çalışmada ekonomik anlamda kalkınma üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

1.3. Çalışmanın Amacı

Birçok gelişmekte olan ülkelerin gelişme süreçlerinde KOBİ'ler önemli bir rol oynamaktadır. Ülkelerin kalkınmalarına olanak sağlayan KOBİ'leri desteklemek için ülkeler yarış içine girmektedirler. Mevcut çalışmanın amacı, KOBİ'lerin ülkeler açısından önemini ortaya koyarak ekonomik kalkınmayı nasıl etkilediğini açıklamaya çalışmaktır. Bu kapsamda Türkiye ekonomisi için KOBİ'ler sosyo-ekonomik perspektif

doğrultusunda ele alınmakta ve KOBİ'lerin gelişiminin bulundukları ülke ekonomilerini nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır.

1.4. Çalışmanın Planı

Bu çalışma, giriş ve sonuç bölümleriyle birlikte toplamda beş bölümden oluşmaktadır. Tez çalışmasının ilk bölümünde bu çalışmanın önemini, kapsam ve kısıtlarını, amacını ve planını içeren giriş kısmına yer verilmektedir.

Bu tez çalışmasının ikinci bölümünde KOBİ kavramının üzerinde durulmuştur. KOBİ kavramının ortaya çıkış süreci, yapısal sorunları, sosyo - ekonomik önemine değinilmiş ve Dünya genelinde, çeşitli ekonomik kalkınmada başarılı ekonomiler ile birlikte gelişmekte olan ülkelerin özelinde KOBİ'lere yönelik uygulamalar incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde KOBİ'lerin rakamsal olarak ülkemiz ekonomisi içerisindeki payı, karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümü için geliştirilen ulusal ve bölgesel politikalar ile birlikte destek sağlayan kurum ve kuruluşlardan bahsedilmiştir. Ekonomik kalkınma anlamında KOBİ'lerin katkıları araştırılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Adana İli ekonomisinde KOBİ'lerin payı, ekonomik katkıları, karşılaştıkları sorunlara değinilmiştir. Sonuç kısmında ise KOBİ'lerin ortak özellikleri ile birlikte, Adana KOBİ'lerinin ekonomik gelişim sürecinde karşılaştıkları sorunlar için çözüm önerilerinde bulunulmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM II

KOBİ KAVRAMI, ÖNEMİ VE DÜNYA UYGULAMALARI

2.1. KOBİ Kavramı

2.1.1. KOBİ Kavramının Ortaya Çıkış Süreci

Günümüz küreselleşen Dünya Ekonomilerindeki KOBİ kavramının rolü ve önemini daha iyi anlayabilmek için, KOBİ'lerin tarihsel gelişim sürecini incelemekte fayda vardır. Esasında KOBİ'ler bir işletme, kuruluş ve tüzel kişiliğe haiz olsa da, oluşum aşamalarında en önemli pay bireysel nitelikli kararlardır. Bu kararları alan ve uygulayan bir girişimci ile birlikte ele alındığında KOBİ'lerin sosyo-ekonomik oluşum süreçlerini Girişimcilik teorisi çerçevesinde ele almak daha anlamlı olacaktır.

Girişimci, ekonomik gelişmede oldukça önemli bir aktör durumuna gelmesine rağmen; girişimcilik teorisi hala modern ekonominin en zayıf halkalarından biridir. Bu konu hakkında literatürde bir yoğunluk ve çeşitlilik olmasına rağmen; girişimcilik, iktisatçılar tarafından henüz tam olarak anlaşılmadığı bir çok kere vurgulanan bir fenomen olarak kalmaya devam etmektedir (Montanye, 2006, s.549).

Girişimcilikle ilgili ekonomik yaklaşımlar, genellikle ekonomik gerçeklik için açıklayıcı bir değişken olarak girişimcilik düşüncesi ve girişimcinin rolü üzerinde durmaktadır. İktisat Teorisinde de bu olgu farklı düşünce okulları tarafından farklı yorumlanmıştır. Fizyokrat Düşünce; tarımsal girişimciyi öne çıkarmıştır. Bu durumda ekonomide tarımın baskın olduğu, Sanayi Devrimi'nin dünya ekonomisini tam olarak değiştirmediği bir dönemde yaşamaları önemli bir etken olmuştur. Klasik İktisadi düşünce riski üstlenen, üretim faktörlerini birleştiren ve yenilik imkânını araştıran girişimciyi tanımlamıştır. Neo-Klasik iktisadi düşünce ise girişimcilikle ilgili yukarıda bahsedilen bütün bu katkıların yanında, piyasadaki bir arbitraj fırsatını yakalayabilen kişi olarak girişimci düşüncesini iletmektedir. Fakat bu alanda Schumpeter yenilik ve aktiflik yoluyla piyasadaki değişimleri ve dengesizliklerin yaratılmasında girişimcinin rolünü tanımlayan ilk iktisatçıdır. Schumpeter, girişimci ve inovasyon (yenilik) arasındaki mükemmel (benzersiz) ilişkiyi vurgulayarak daha önceki birçok teorinin aksine ekonomik gelişme sürecinde girişimciye önemli bir rol yüklemiştir. Schumpeteryen girişimci, yaptığı yenilikler sayesinde ekonomiyi bir denge noktasından alıp daha iyi, daha yüksek bir denge noktasına taşıyan kişidir (Özkul, 2007, s.343).

18. yüzyıl'dan itibaren iktisat teorisinin gündeminde bulunan girişimcilik faktörü piyasa ekonomileri içerisinde her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Dar anlamı ile "kar karşılığı risk ve inisiyatifi kabul eden kişi" olarak tanımlanabilen girişimci, piyasa ekonomisinin temel dinamiği ve ilerlemenin yapı taşı olarak nitelenmiştir. Girişimci, genel olarak, ekonomik gelişmenin güç kaynağı olarak görülmüş ve onun fonksiyonunun; yaratıcı bir çerçevede yenilikler yaparak yeni mallar, yeni teknolojiler, arza yönelik yeni kaynaklar ve yeni tip organizasyonlar üretmek olduğu ifade edilmiştir (Yıldız ve Alp,2012, s.30).

Küçük ya da büyük, herhangi bir işletmenin gelişmesi, sıralı ve birbirini izleyen aşamalarla nitelenebilecek bir modeli izlemeyi gerektirmiştir. Bu aşamalar kuruluş, erken büyüme, sonraki büyüme ve durgunluk aşamalarıdır. Dodge ve Robbins, küçük ölçekli işletmelerin varlıklarını koruyabilmeleri için örgütsel yaşam dönemlerinin ve bu dönemlerin özellikleri ile ilgili dönemlerde karşılaşılan sorunlarının iyi bilinmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Taner, 1994, s.41). H.Fayol, Max Weber, Mc Gregor, Elton Mayo gibi bilim adamlarının işletme bilimine getirmiş oldukları sistematik düşünce sisteminin gelişmesiyle de birlikte, dünya 1900'lü yıllarda hızlı bir üretim sürecinin içerisine girmiştir (İskender, 2009, s.19).

Girişimcilik tutkusu ve küçük işletmeler, gerek sosyal gerek ekonomik boyutlarıyla bireyin, toplumun ve ekonomik sistemin hayati bir parçasıdır. Dünyadaki hızlı değişimin getirdiği yüksek teknoloji içeren servis ve üretim modelleri, esnek organizasyon yapıları, bilgi ve iletişim ağlarına erişim kolaylığı, yeni fikir üretme veya geliştirme amacında olan girişimciye de alternatif üretim ve pazarlama modelleri sunarak, küçük firmaların rekabet gücünü arttırmaktadır. Bunun yanında değişen dünya koşullarında ayakta kalabilmek için rekabet eden büyük firmalar küçülmekte, maliyetlerini düşürebilmek için küçük ölçekli firmalarla iş yapmayı tercih etmekte, bu da KOBİ'ler için yeni fırsatlar doğurmaktadır. Büyük firmalar ve yerel talep arasında aracı konumunda bulunan küçük işletmelerin, rekabetin korunması, işletmelerin birbirine bağımlılığının sürdürülmesi, istihdamın yaratılması ve girişimciliğin özendirilerek yeni fikir ve buluşların ortaya konması ve geliştirilmesi konularında toplumların yaşamlarına katkıları yadsınamayacak boyuttadır (Alpugan, 1988, s.43).

Son yıllarda dünya ekonomileri bir taraftan küreselleşme sürecinde iken bir diğer taraftan da yerelleşme eğilimleri önem kazanmaya başlamış ve bölgesel faaliyette bulunan KOBİ'ler önem kazanmıştır. Büyük firmalar ve ölçek ekonomisi 1930'lı yılların ortalarından 1980'li yılların ortalarına kadar nispeten yavaş ilerleyen dünyada

başarılı olmuşlardır. Yüzyılın ilk yarısında, modern endüstrinin ulaştığı en yüksek düzey, ağırlıklı olarak çok büyük ölçekle özdeşleştirilmiş ve tüm dünyada, hükümetlerin ağır sanayinin gelişmesini özendirmesi bir moda haline gelmiştir. Ancak son yıllarda birçok ülkenin ekonomi politikaları, küçük şirketlerin daha yenilikçi olduğu ve büyük çapta istihdam yarattıkları şeklinde özetlenen bir biçimde şekillenmeye başlamıştır (Türkoğlu, 2002, s.277).

1970'li yılların sonlarına kadar sanayileşmenin vazgeçilmez bir unsuru olan büyük ölçekli firmalar ve bunun temel dayanağı olan "ölçek ekonomileri" ideolojisi, yerini 1980'lerden itibaren küçük örgütlenme, yani küçük ve orta ölçekli sanayi düşüncesine bırakmıştır. Bunun iki önemli sebebi vardır. İlki ve en önemlisi küçük ve orta ölçekli işletmelerin "esnek davranabilme yetenekleri" dir. Bir diğer önemli etken de üretim, ulaşım ve iletişim teknolojilerinde köklü dönüşüm dönemleridir (Arslan, 1994, s.55).

KOBİ'lerin bir sosyo-ekonomik örgütlenme biçimi olarak yükseliş trendine geçmeleri endüstriyel toplumu niteleyen kitlesel üretimin kriz dönemine tekabül etmektedir. 1970'lerde yaşanan derinlikli küresel ekonomik bunalım, devlet destekli kitlesel üretimin güçlü kalelerini oluşturan dev firmaların büyük bir bölümünün iflası ile sonuçlanmıştır. Ancak, aynı kriz koşullarında KOBİ'lerin varoluşlarını koruyup sürdürebilmeleri, kitlesel üretime dayalı ekonomik örgütlenme biçimine olan güveni tümden sarsarak dikkatlerin KOBİ'lere yönelmesine neden olmuştur. Özellikle, gelişmiş ülkelerde KOBİ'leri sayısal olarak arttırmayı ve güçlendirmeyi amaçlayan politikalara ağırlık verilmesi, böylesi oluşumları ekonomik yapının merkezine oturtmuş ve ekonomik yapı giderek KOBİ'ler temelinde yeniden biçimlenmeye başlamıştır (İlhan, 2006, s.269).

1980'lerde küresel ölçekte yaşanan kapsamlı toplumsal dönüşüm sürecine bağlı olarak KOBİ'lerin önemi daha da artmıştır. Bu süreçte yaşam tarzlarında meydana gelen radikal değişme, KOBİ'leri öne çıkaran bir dizi değişimin de başlatıcısı olmuştur. Özellikle tüketici kesimin bilinç düzeyinin yükselmesiyle üründe miktar, kalite, işlev, estetik, çeşitlilik vs. aranan temel özellikler haline gelmiştir. Yaşanan hızlı değişim sürecine paralel olarak tüketici kesimin talep yapısının da değişken bir bağlama oturmasıyla, tüketici taleplerine duyarsız, Taylorist ilkeler temelinde örgütlenen Fordist üretim anlayışı krize sürüklenmiştir. Fordizmin beslendiği ana kaynak olan Keynesyen devlet anlayışının da giderek terk edilmeye başlanması ve devletin kitlesel üretimden desteğini çekmesi, sınırsız standart kitlesel üretimi kârlı olmaktan çıkarmıştır. Yeni

değişim dalgasının oluşturduğu güçlü baskının ekonomiyi yeni koşullar temelinde yapılanmaya zorlaması, ekonomik alanın KOBİ'lere açılmasına ve KOBİ'lerin kalkışa geçmelerine neden olmuştur (İlhan, 2006, s.269).

Sanayi Toplumu'nun ardından küreselleşme ile birlikte yeni bir toplumsal yapıya doğru geçiş başlamış, Bilgi Toplumu olarak ifade edilen yeni toplumsal yapıda başta gelişmiş ülkelerde, ardından da gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'ler daha önemli ekonomik aktörler haline gelmişlerdir.(Özdemir, Ersöz, & Sarıoğlu, 2007, s.53).

KOBİ'ler değişken ekonomik koşullar önünde, küçük yapılanmaları ve esnek yapıları ile değişime rahatça uyum sağlayabilen, girişimciliğin artırılmasında ve desteklenmesinde, temel uygulama aracı olarak ön plana çıkmaktadır. KOBİ'lerin bu tarz sosyal ve ekonomik yapı içerisindeki yeri ve önemine çalışmanın birinci bölümünün sonunda değinilecektir. Fakat öncesinde KOBİ tanımı üzerinde durulacaktır. Ülkemiz ve Dünya genelindeki bu önemli ve basit oluşumların karmaşık tanımı, birçok kurum, kuruluş açısından aynı ülke hatta benzer birimlerde dahi olsa farklılık gösterebilmektedir.

2.1.2. KOBİ Tanımları ve Kullanılan Kriterler

KOBİ'lerin ülke ekonomilerine olan katkılarına rağmen, gerek ülkemizde, gerekse diğer ülkelerde üzerinde görüş birliği bulunan bir "Küçük ve Orta Ölçekli İşletme" tanımı yoktur. Zaman, ekonominin gelişmişlik düzeyi, sanayileşme düzeyi, kullanılan teknoloji, pazarın büyüklüğü, faaliyette bulunulan iş kolu, kullanılan üretim tekniği, üretilen ürünlerin özelliği gibi tanımı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Ayrıca bu faktörler, tanımı yapan kişi ve kurumlar ile tanımlamanın yapıldığı ülke ve zamana göre de farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde de ayrı kurum ve kuruluşlar tarafından, farklı Küçük ve Orta Ölçekli işletme tanımı yapılmıştır (İskender, 2009, s.9). KOBİ kavramının tanımlanması hukuki olmaktan çok, ekonomik bir anlam ve öneme sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, işletmelerin faaliyet konuları ile kullandıkları üretim teknikleri de dikkate alındığında, ülkeden ülkeye, ekonomiden ekonomiye, farklı tanımların yapıldığı görülmektedir (Taş, 2009, s.9).

Küçük bir büfeden imalat sektörüne kadar birçok kuruluş "küçük işletme" olarak kabul edilebilmektedir. İşletme ölçeği için tanımlama yapmanın oldukça pratik nedenleri bulunmaktadır. Devlet desteği alabilmek, kredi avantajlarından yararlanabilmek, ilgili danışmanlık kuruluşlarından destek alabilmek ve sözleşmeler

yapabilmek için firma ölçeğinin belirlenmesi gerekmektedir. KOBİ'lerin tanımlanmasında genel kabul görmüş, başlıca iki kriter bulunmaktadır. Bunlar nitel ve nicel kriterler olarak ikiye ayrılmaktadır (Akkuş, 2009, s.34).

KOBİ'lerin tanımı hususunda karşılaşılan sorunlar, başarılı bir istatistiksel çalışmanın yapılmasına da engel oluşturmaktadır. Çoğu zaman bu durum karar ve politikaların yöneleceği "büyüklük" tespit edilemediği içinde kaynakların doğru yönlendirilememesine yol açmaktadır. Bu yüzden KOBİ'lere sağlanan bütçelerin verimli kullanılması, yaratılan fonların etkin şekilde kullanılması adına KOBİ'lerin tanımlanması büyük önem teşkil etmektedir. KOBİ tanımlamalarında bu kriterlerden hangisinin kullanılacağı tanımlamayı yapan kişi veya kurumlarca değişebilmektedir.

2.1.2.1. KOBİ Tanımlarında Kullanılan Nitel Kriterler

KOBİ'lerin sınıflandırılmasında kullanılan kriterlerden nitel (kalitatif) kriterleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

- Girişimcinin işletmede fiili olarak çalışıyor olması,
- Risk sorumluluğunu girişimcinin üstlenmesi,
- Girişimcinin işletmesiyle özdeşleşmiş olması,
- İşletme sahipliği, girişimcilik ve yöneticiliğin tek bir kişide toplanması,
- İş bölümü ve uzmanlaşma derecesi,
- Finansal yetersizlikler,
- Yönetim tekniklerinin uygulanmasında sorunlarla karşılaşılması ya da yönetim tekniklerde yetersizlik,
- Yönetimin ve mülkiyetin bağımlılık derecesi,
- İşletmenin veya sahiplerinin pazardaki etkinliği ve gücü, satış ve satın almadaki pazarlık gücü
- İşletme sahibinin mesleğine saygısı ve teknik yeterlilik derecesi,
- Aile bireylerinin işletmede fiilen çalışma dereceleri ve katkıları,
- İşveren ve işçi arasındaki ilişkinin derecesi ve niteliği,
- Sermaye piyasası kaynaklarına ulaşılabilirlik (Korkmaz, 2009, s.82)

Bu sayılan kriterlere ilavelerin yapılması da mümkündür. Tanımlamalarda kullanılan kriterlere yapılan ilaveler KOBİ'lerin tanımlanmasında karmaşıklığa yol

açmaktadır. KOBİ tanımlamasında kullanılan kriterlere baktığımızda ana unsur olarak ve işletmelerin sınıflandırılmasında genel olarak personel sayısının kullanıldığını, dolayısıyla nicel ölçütlere daha fazla başvurulduğunu görmekteyiz (Solmaz, 2014,s.5).

2.1.2.2. KOBİ Tanımlarında Kullanılan Nicel Kriterler

Nicel kriterler, ülkelerin ve sektörlerin hem sosyal hem de ekonomik durumlarına göre değişiklik göstermekle birlikte esasında işletmelerin ölçülebilir, istatistikî olarak ifade edilebilir büyüklüklerini gösterir ve karşılaştırmalarına imkan sağlar.

KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan belli başlı niceliksel kriterler şunlardır;

- Personel sayısı,
- İşletme sermayesinin tutarı,
- Kullanılan makinelerin miktar ve güçleri,
- Üretim miktarı,
- Satış hâsılatı,
- Belirli bir süre içerisinde kullanılan hammadde tutarı,
- Personele ödenen ücret,
- Enerji kullanımı,
- Aktifler toplamı,

Bu sayılan kriterlere ilavelerin yapılması da mümkündür. Tanımlamalarda kullanılan kriterlere yapılan ilaveler KOBİ'lerin tanımlanmasında karmaşıklığa yol açmaktadır (Solmaz, 2014, s.6).

Bütün bu açıklamalar neticesinde, KOBİ'leri şöyle tanımlamak mümkün: sermayesi, yıllık ciro tutarları ve çalışan personel sayısı belli oranların altında bulunan işletmelerdir. Çalışan sayısı, sermayesi ve yıllık ciro tutarları genelde ortak kullanılan kriterler olmasına karşılık, bazı ülke ve ekonomiler de bu kriterlere yenileri eklenebildiği gibi, kimisinde ise kriterler azaltılabilmektedir.

KOBİ tanımlarında en çok ve belirgin olarak kullanılan kriterlerin başında; tespiti ve ölçülebilirliliği yönünden daha kolay ve net olarak ortaya konulabilen, nicel özellik içeren, işletmede çalışan toplam işçi sayısı ve işletmenin yıllık toplam cirosunun kullanıldığı görülmektedir (Taş, 2009, s.11).

2.2. Dünya Ekonomilerinde KOBİ Tanımları

Yukarıda bahsedilen farklı nicel ve nitel kriterler çerçevesinde, Dünya genelinde ve ülkemizde KOBİ tanımları farklılık göstermektedir. Bu bölümde gerek Dünya genelinde bazı ekonomilerde, gerekse ülkemizde KOBİ'lerin farklı tanımlamalarına yer verilecektir. Farklı KOBİ tanımlamaları ülkelerin sosyo-ekonomik yapıları hakkında bilgi sahibi olmayı sağlaması ve karşılaştırmalı gözlem yapılabilmesi adına yararlı olacaktır.

2.2.1. Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri ve uyum çalışmalarının gündemde olması nedeniyle, AB'nin KOBİ tanımı, diğer ülke ve kuruluşlara göre daha da önem kazanmaktadır. KOBİ'lerin rekabet gücünün geliştirilmesi amacıyla AB tarafından verilen destekten yararlanabilmek ve ortaklaşa yürütülecek projelere katılmak isteyen işletmelerin, AB tanımına uygun olması bir zorunluluk halini almaktadır. Türk mevzuatını da etkileyen AB tanımı, üye ülkelerin uygulamalarını standartlaştırmaya çalışmakta, ancak sanayi ve işletme yapıları bakımından, birbirinden önemli farklılıklar gösteren çok sayıda (özellikle yeni üyeler) ülkenin ihtiyaçlarına uygun olup olmadığı gibi tartışmaları da beraberinde getirmektedir. AB, KOBİ tanımları konusunda hem ulusal hem de birlik bazında karışıklığa neden olmamak için yeni bir ortak tanım geliştirmiştir. KOBİ tanımı; işçi sayısı, yıllık ciro, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan ölçütleri kapsamaktadır. (Taş, 2009, s.12)

Tablo 1

AB KOBİ Tanımı

ÖLÇEK	ÇALIŞAN SAYISI		YILLIK CİRO		YILLIK BİLANÇO
MİKRO	< 10		≤ 2 milyon Euro		≤ 2 milyon Euro
KÜÇÜK	10-49	VE	≤ 10 milyon Euro	VEYA	≤ 10 milyon Euro
ORTA	50-249		≤ 50 milyon Euro		≤ 43 milyon Euro

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve 20 Mayıs 2003 tarihli AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanan tavsiye kararı uyarınca 2005 yılından bu yana kullanılan AB KOBİ tanımı kıstasları Tablo 1'de yer almaktadır. (T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kobi Stratejisi ve Eylem Planı, 2014, s.10)

Avrupa Komisyonunun belirlemiş olduğu AB 2020 stratejisi kapsamında KOBİ'lere atfedilen özel önem gereği 2014-2020 yıllarını kapsayan *İşletmelerin ve KOBİ'lerin rekabet edebilirliği Programı* (COSME - EU Programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises) çerçevesinde de belirtilmiş olduğu üzere KOBİ'ler AB ekonomilerinde faaliyette bulunan işletmelerin %90'nı teşkil etmektedir. Bu sebeple ülkemiz KOBİ tanımlarının da benzer şekilde AB üyeliği çerçevesinde revize edilmesi ve mutabakata varılması üyelik süreci içerisinde önem arz etmektedir.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletlerinde KOBİ Tanımı

Amerika Birleşik Devletleri'nde küçük ve orta ölçekli işletmelerin belirlenmesine ilişkin resmi bir tanım yoktur (Müftüoğlu, 2010, s.41). Ancak ABD, "KOBİ tanımlanmasında nicel ölçü olarak işgören sayısı ve satış tutarı kullanılmaktadır (Çatal, 2010, s.334). ABD' de küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren federal bir kuruluş olan Küçük İşletmeler Teşkilatı'nın (SBA- Small Business Administration) Amerikan ekonomisinde uygulamakta olduğu ölçü standartları şöyledir (Timurçin, 2010, s.84).

- İmalât ve Madencilik endüstrisinde 500 işçiye kadar,
- Tüm toptan satış ve ticaret endüstrisinde 100 işçiye kadar,
- Perakende ve hizmet endüstrilerinde 6.5 milyon ABD Doları kadar,
- Genel ve ağır yapı endüstrilerinde 31 milyon ABD Doları kadar,
- Özel Müteahhitlik işlerinde 13 milyon ABD Doları kadar,
- Tarım endüstrilerinde 0.75 milyon ABD Doları kadar olan işletmeler küçük ve orta ölçekli kabul edilmektedir.

Kurumun Genel Merkez Teşkilatı tarafından yapılan tanımlaması ise küçük işletme kriteri olarak imalat sanayinde personel sayısı (500-1500 kişi), toptancı kuruluşlarında personel sayısı ve yıllık satış gelirleri (500'e kadar personel ve 25 Milyon Dolar Satış), perakendeciler ve hizmet işletmeleri için de yıllık satış gelirleri (3-13 Milyon Dolar) göz önüne alınmaktadır.

Tablo 2

ABD Kobi Sınıflandırması

SEKTÖR	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI	YILLIK SATIŞ TUTAR
İMALAT SANAYİ		
- KÜÇÜK BOY İŞLETME	1-499	2,5 milyon Dolar'dan az
- ORTA BOY İŞLETME	500-1499	2,5 - 21,5 milyon Dolar
TOPTAN TİCARET		
- KÜÇÜK BOY İŞLETME	1-49	7 milyon Dolar'dan az
- ORTA BOY İŞLETME	49-499	7-25 milyon Dolar
PERAKENDE TİCARET VE HİZMET İŞLETMELERİ		
- KÜÇÜK BOY İŞLETME	-	3 milyon Dolar'dan az
- ORTA BOY İŞLETME	-	3- 13 milyon Dolar
TARIM İŞLETMELERİ		
- KÜÇÜK BOY İŞLETME	-	0,5 milyon Dolar
- ORTA BOY İŞLETME	-	0,5 - 9 milyon Dolar

Söz konusu tanımlama kriterlerine bakıldığında nicel olarak ABD'de KOBİ tanımları çalışan işçi sayısı ve ciroya endeksli iken nitel kriter olarak işletmenin yönetimi ve bağımsızlığı olduğu gözlemlenmektedir. Aynı zamanda ABD'de yapılan KOBİ tanımlamalarındaki istihdam ve ciro kriterlerinin, ülkemiz ve AB ülkelerine göre kıyasla son derece yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bu veriler bize ABD ekonomisini büyüklüğü ile ilgili ön bilgi verebilmektedir.

2.2.3. Japonya'da Yapılmış KOBİ Tanımı

Japonya'da küçük ve orta ölçekli işletme tanımında genellikle istihdam edilen personel sayısı ve yatırılan sermaye tutarı esas alınmaktadır (Uçkun, 2009, s.122). Bu esas Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Ana Kanunu'na göre yapılmaktadır. Burada

genellikle sektörlere göre aşağıdaki farklılaştırmaya gidilmektedir. Japonya'da gruplandırma yaparken iş sahaları da dikkate alınmıştır. Japon KOBİ Ajansı KOBİ'leri aşağıdaki gibi tanımlamıştır; (Çay ve Kurtoğlu, 2013, s.20)

a. Orta Büyüklükteki İşletmeler;

- İmalat yapan KOBİ: Çalışan 300 kişiden az, toplam sermaye 300 milyon Yen'den az. [1]
- Toptancı (Ara hizmetler, iki şirketin arasındaki taşıma vs, komisyoncu) KOBİ: 100 kişiden az çalışan, toplam sermaye 100 milyon yenden az.
- Satış yapan market vs KOBİ: Çalışan 50 kişiden az, sermayesi 50 milyon Yen'den az.
- Servis hizmetleri (turizm vs) KOBİ: Çalışan 100 kişiden az, sermayesi 50 milyondan az.

b. Küçük İşletmeler;

- İmalat sektörü: 20 kişiden az çalışan. Servis sektörü (toptancı, servis hizmetleri, market vs): 5 kişiden az çalışan.

2.2.4. Çin'de KOBİ Tanımı

Çin'de KOBİ sınıflandırma kriterleri işletme çalışan sayısı, satış cirosu ve varlık toplamı gibi göstergelerle işletmenin bulunduğu sektörün özellikleri göz önünde bulundurularak ilk aşamada belirlenmektedir. Bu hükümler ise kendi içinde sanayi, inşaat, taşımacılık ve posta, toptancılık ve perakendecilik, konaklama ve catering sektörleri için ayrıştırılmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo-3 'da detaylı olarak açıklanmaktadır (Rejiafu, 2011,s.31).

[1] Japon Yeni , 0.0259 TL'ye tekabül etmektedir.

Tablo 3

Çin'de Sektörel Kobi Tanımları

Sektörler		Çalışan Sayısı	Satış Cirosu	Toplam Sermayesi
SANAYİ SEKTÖRÜ	Orta Ölçekli İşletme	2000'den az	300 milyon Yuan'dan az[2]	400 milyon Yuan'dan az
	Küçük Ölçekli İşletme	300'den az	30 milyon Yuan'dan az	40 milyon Yuan'dan az
TOPTAN SEKTÖRÜ	Orta Ölçekli İşletme	200'den az	300 milyon Yuan'dan az	-
	Küçük Ölçekli İşletme	100'den az	30 milyon Yuan'dan az	-
PERAKENDE SEKTÖRÜ	Orta Ölçekli İşletme	500'den az	150 milyon Yuan'dan az	-
	Küçük Ölçekli İşletme	100'den az	10 milyon Yuan'dan az	-
KONAKLAMA VE CATERİNG SEKTÖRÜ	Orta Ölçekli İşletme	800'den az	150 milyon Yuan'dan az	-
	Küçük Ölçekli İşletme	400'den az	30 milyon Yuan'dan az	-

2.3. Türkiye'de KOBİ Tanımı

04.11.2012 tarih ve 790 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile KOBİ tanımı revize edilmiştir. Bu tanıma göre, KOBİ'ler aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır.

[2] 1 Çin Yuanı, 0.4378 TL'ye tekabül etmektedir.

Tablo 4

Türkiye'de Kobi Sınıflandırması

KRİTER	MİKRO ÖLÇEKLİ KOBİ	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KOBİ	ORTA ÖLÇEKLİ KOBİ
ÇALIŞAN PERSONEL SAYISI	< 10	< 50	< 250
YILLIK NET SATIŞ HASILATI	≤ 1 milyon TL	≤ 8 milyon TL	≤ 40 milyon TL
YILLIK MALİ BİLANÇO TOPLAMI	≤ 1 milyon TL	≤ 8 milyon TL	≤ 40 milyon TL

İkinci olarak ise; bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hâkim etki yaratmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin %25 ve fazlasına ve %50'si ve daha azına sahip olması, yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin %25 ve fazlasına ve %50'si ve daha azına başka bir işletmenin hakim etki yaratmayacak şekilde sahip olması durumunda bunlar ortak işletme sayılır. KOBİ'lerin girişim sermayesi ve iş meleklerinden daha fazla yararlanabilmesi amacıyla kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve bazı gerçek kişiler bu kapsam dışında tutulmaktadır (Mutlu, 2013, s.27).

Ülkemizde aynı zamanda farklı kurum ve kuruluşların KOBİ tanımı üzerinde durursak;

KOSGEB'e göre KOBİ Tanımı: KOSGEB'in kuruluş kanununda (m. 2), 1–50 arası isçi çalıştıran işletmeler "küçük", 51–150 arası çalışanı olanlar ise "orta" büyüklükte işletmeler olarak tarif edilmektedir.

Finansman dışı desteklerin daha fazla olduğu KOSGEB'in faaliyetlerinden, nispeten küçük, gerçekten kurumun yol göstericiliğine muhtaç ve girişimciliği geliştirme amacına uygun işletmelerin yararlanabilmesi için, kapsamın dar tutulması isabetli olmuştur. Örgütlenme, işyeri ve üretim yönetimi konularında kendilerine yeterli olabilecek işletmeler tanımın kapsamı dışında kalmaktadır. (Taş, 2009, s.20)

T.HALKBANKASI A.Ş.'ne göre KOBİ Tanımı: Günümüzde kamu hisseli işlem gören banka kuruluş maksadında yer aldığı üzere esnaf-sanatkar ve küçük meslek sahibine kredi verme amacıyla ülkemizde KOBİ'lere yönelik en fazla destek ve teşvik sağlayan kurumların başında yer almaktadır. Dolayısıyla ülkemizde kullanılan resmi

KOBİ tanımına paralellik arz edecek şekilde KOBİ tanımlanması mevcuttur. Banka ağırlıklı olarak KOBİ sınıflandırmasını sektörel bazda yapmaktadır. Halkbank'a göre ticaret ve/veya imalat sektöründe faaliyet gösteren ve cirosu 0- 40 milyon TL arasında yer alan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Taahhüt sektöründe faaliyet gösteren firmalar için ise kriter, referans limiti olarak belirlenmiş ve bu rakam 0-50 milyon TL arası olarak belirlenmiştir. Turizm sektöründe faaliyet gösteren firmalar içinse yatak sayısı 0-800 olan ve aktif büyüklüğü 0-40 milyon olan müşteriler KOBİ olarak tanımlanmıştır. (www.halkbank.com.tr) Bu çalışmanın ikinci bölümünde KOBİ'lere sağlanan destek ve teşvikler kapsamında, Banka'nın uygulamalarından detaylı olarak bahsedilecektir.

Hazine Müsteşarlığı'na göre KOBİ Tanımı: Hazine Müsteşarlığının KOBİ Tanımında; imalat sanayinde yer alan, yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç olmak üzere makine–teçhizat, tesis taşıt, araç ve gereçleri ile demirbaşlar vb. değerleri toplamının net tutarı 400.000 TL'yi aşmayan işletmelerden;

- 1–9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli,
- 10–49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- 50–250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir. Şeklinde tanımlanmaktadır. (TOBB, 2008,s.4)

Türk Eximbank'a göre KOBİ Tanımı: Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, AYB (Avrupa Yatırım Bankası) yaklaşımlarına paralel olarak yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, küçük ölçekli işletmeler 250'den ve orta ölçekli işletmeler ise 3.000'den az çalışanı olan bağımsız işletmelerdir. Bu işletmelerin bağımsız kabul edilmesi için sermayesinin;

- %25'i ve daha fazlası başka bir şirkete/kuruluşa ait olmamalı,
- % 25'i veya daha fazlası başka bir şirkete/kuruluşa ait ise, grubun toplam çalışan sayısı yukarıdaki belirlenen sınırlarda olmalıdır.(www.eximbank.gov.tr)

Ülkemizde kullanılan KOBİ tanımları ile gerek AB gerekse Dünya ekonomilerinde kullanılan tanımlamalar kıyaslandığında, Türkiye'de genellikle KOBİ tanımı için kullanılan kriterlerde çalışan sayısının daha sık kullanıldığı görülmektedir. Bazı kurum ve kuruluşlarımız yatırım sermayesi (arsa ve bina hariç) miktarını da, ikinci

bir kriter olarak kullanmaktadır. Bunlarla beraber AB uyum süreci ile birlikte, birliğin kullanmış olduğu işletmelerin hukuki statütülerinin tanımında yer alan 'bağımsızlık' kriteri de ülkemizde son zamanlarda önem kazanmıştır.

2.4. KOBİ'lerin Yapısal Özellikleri

KOBİ'lerin ülke ekonomilerindeki payları ve yaptıkları katkıları daha iyi anlayabilmek adına öncelikle bu işletmelerin yapısal özelliklerini incelemek faydalı olacaktır. Literatürde yer alan çalışmalarda KOBİ'lerin yapısal olarak ülkelere ve kurumlara göre farklılıklar gösteren niteliksel özelliklerinin yanında mikro bazda işletme yapıları birbirleriyle daha uyumludur.

Ulusal ekonominin önemli bir bölümüne KOBİ'lerin sahip olması tarihsel bir rastlantı değildir. Bu durum, ne büyük firmalar tarafından oluşturulan yardımsever politikalar, ne de devletin KOBİ'lere yardım programlarının sonucu oluşmuş bir olgu değildir. KOBİ'ler, birçok durumda büyük firmalardan daha fazla üstünlüklere sahiptirler. Şimdiki büyük firmaların birçoğu, dinamik lider tipleriyle iyi yönetilmesi sonucunda önceden birer KOBİ iken artık büyük bir firma haline gelmişlerdir (Szonyi, 1991,s.17).

Küçük işletmelerin ekonomik sistem içindeki yerlerini belirlerken niceliksel özelliklerinin yanında niteliksel özelliklerinin de etkisi büyüktür. Temelde, küçük işletmelerin en önemli üç özelliği; bağımsızlık, teşebbüs niteliği ve kişisel ilişkilerdir. Bu özellikleriyle büyük firmalardan ayrılan küçük işletmeler, ülke ekonomisine birçok avantajlarla katma değer sağlamaktadır (Akdeniz, 2005,s.72).

Noteboom (1994), küçük işletmelerin temel özelliklerini küçük ölçekle çalışma, bireysellik ve bağımsızlık olarak tanımlar. Küçük ölçeğin etkilerinin sadece üretim ve yönetimde değil, aynı zamanda pazarlamada (özellikle iletişim ve dağıtım kanallarının kurulması ve işletilmesinde) ve işletme maliyetlerinde oluştuğunu belirtir. Bireysellik özelliğini, özel işlerle iş ilişkilerinin birbiriyle örtüşmesinden kaynaklandığını, bağımsızlık özelliğinin ise sermaye pazarlarından oransal olarak bağımsız olmayı ifade ettiğini belirtir (Noteboom, 1994,s.333).

Bu temel özelliklerin yanında son yıllarda bağlı işletme konumunda bulunan KOBİ'lerin tamamlayıcılık özelliklerini de görmekteyiz. Tamamlayıcılık özelliğinin tipleri şunlardır: Materyallerde tamamlayıcılık (örneğin deri ve et endüstrisinde kullanılmak üzere deri ile etin ayrılması), risklerde tamamlayıcılık (endüstriyel ve

tüketici pazarları için üretim), zamanda tamamlayıcılık (talebin zirvede ve düşük olduğu pazarlarda karşılıklı birbirini tamamlayan üretim), marka isimlerinde tamamlayıcılık (ilave bir ürünün, mevcut markanın isminden yararlanması). Ayrıca büyük işletmeler gittikçe artan bir oranda üretimleri için en hayati olan unsurları bile daha küçük işletmelere yaptırmaktadırlar (ortak yapıcılık). Bu açıdan "Tamamlayıcılık" fonksiyonu KOBİ'ler için büyük önem arz etmektedir. Tamamlayıcılık özelliğini KOBİ'ler şube ilişkileri vasıtasıyla da gerçekleştirebilirler (Noteboom, 1994,s.335).

KOBİ'lerde güçlü bir sahip/yönetici konumu bulunur. İşletme sahiplerinin kaynaklar üzerindeki takdir hakki son derece yüksektir. Yönetim kurullarının önemli bir kısmının küçük bir takımdan oluştuğu görülür. Yönetim Kurulu başkanlığı ve Genel Müdürlük genelde bir kişide toplanır. Az sayıda insanın oluşturduğu küçük yönetim kurulu takımları, bireysel bilişsel kısıtlara sahiptir. Bu nedenle bu küçük yönetim kurulu takımlarının aldığı kararlar, çoğunlukla yetersizdir (Chowdhury ve Lang, 1993,s.9). Buna karşın KOBİ'lerde dinamik, girişimsel bir yönetim anlayışı mevcuttur ve karar alma hızı son derece yüksektir (Karlsson ve Olsson, 1998,s.45).

KOBİ'ler, talep değişikliklerine daha hızlı uyum sağlamaktadırlar. Bunda, sabit varlıklara olan yatırımların az olması önemli rol oynamaktadır. Bu anlamda esneklikleri fazladır. Dar bir müşteri çevresi olduğundan, müşterilerle ilişkileri iyi ve kişisel ilişkilerin geliştirilmesi daha kolay olmaktadır. İşçi-işveren ilişkisi daha samimidir, Müşterilere mal ve hizmetlerle daha iyi hizmet verebilmektedirler. Müşterilere özel değişiklikler yapma imkânları fazladır, standardizasyon yerine özel ihtiyaçları daha kolay karşılarlar, Küçük sermaye söz konusu olduğundan daha kolay kurulurlar, sermaye yoğun olmayıp, emek yoğun çalışmaları söz konusudur (Ekşi, 2007,s.35-37). Sınırlı sayıda personel çalıştırdıklarından, bunların kontrolü daha kolaydır, insan ilişkilerinin önemli olduğu durumlarda (hizmet sektörü) daha etkindirler (Williamson vd., 2006,s.323) .

Büyük işletmeler tarafından cazip gelmeyen küçük pazar birimlerini hedef kabul edip, bu alanlarda daha yüksek karlılığa ulaşabilirler. Mülkiyet ve yönetimde bağımsızlık söz konusu olduğundan, yönetimde çoğunlukla "sahip-yönetici" anlayışı vardır. Bu sebeple bürokratik işlemler az olduğundan karar verme daha hızlı ve pazar fırsatlarını yakalama daha kolay olmaktadır (Akdeniz,2005, s.73).

KOBİ'lerin en çok beğenilen özelliği ise, üretim ve süreç esnekliğidir. Esnekliği kavram olarak değişebilme, dönüşebilme, yeni gereksinim ve koşullara uyabilme derecesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Esneklik kavramı ve üretim sistemlerinde

esneklik geniş ve farklı şekillerde açıklanabilir. Genel olarak esneklik, herhangi bir durum değişikliği veya ortamdan kaynaklanan dengesizlikler ile başa çıkma yeteneği olarak kabul edilmektedir (Kaya ve Aytekin, 2003, s.155).

KOBİ'lerin küçük olmalarından kaynaklan karar almada ve uygulamadaki esneklikleri onlara yeni gelişmelere uyum sağlamak konusunda kolaylık sağladığını da göz ardı etmemek gerekir. Önemli nokta rekabetçi bir piyasa ile karşı karşıya kalan, fakat rekabet yeteneği zayıf küçük ya da orta ölçekli işletmelerin ne şekilde bir strateji izlemeleri gerektiğinin belirlenerek finansal ve diğer gerekli desteklerin zamanında sağlanabilmesidir (Müslümov, 2002, s.7).

Görüldüğü üzere KOBİ'lerin yapısal özellikleri bu tip işletmelerin kendileri için birer avantaj yanında kimi zaman dezavantajlarda ortaya çıkarmaktadır. KOBİ'lerin sahip oldukları yapısal avantajları ve karşılaştıkları sorunlara dair ilerleyen bölümlerde detaylı açıklamalar yer almaktadır. Fakat öncelikle KOBİ'lerin bünyelerinde barındıkları yapısal özellikleri ile yer aldıkları ülke ekonomilerine ne gibi sosyal ve ekonomik katkı sağladıklarını görmekte fayda vardır.

2.5. KOBİ'lerin Sosyal ve Ekonomik Önemi

2.5.1. KOBİ'lerin Sosyal Önemi

Günümüzde tüm dünyada toplumlar, ekonomik kalkınmalarının yanında sosyal yaşam düzeylerinin de gelişmesini devlet yönetimlerinden eskiye göre daha yoğun bir şekilde talep etmeye başlamışlardır. Sosyal kalkınma için ekonomik kalkınmanın öncül koşul olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bundan dolayı ekonomik büyüme ve kalkınma, toplumların en temel ekonomik ve sosyal hedefleri arasında yer almaktadır. Burada kullanılan araç ülkenin kaynakları, benimsenen ilke ise, ülkenin kaynaklarının tam kapasite ile en verimli şekilde kullanılmasıdır (Özer, 2012, s.17).

Üretim kaynaklarını yeni bir tarzda birleştirerek kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanılmasını sağladığından girişimci, ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılma sürecinde baş aktördür. Bütün bu açılardan bakıldığında girişimcilik sosyal fayda oluşturmanın temel alanı olarak öne çıkmaktadır (Öztürk, 2008,s.24). Bu bağlamda girişimcilik anlamında işletmeler ve özellikle KOBİ ölçekli firmaların sosyo-ekonomik gelişme açısından değer yaratma, toplumsal değişim sağlama, topluma dinamizm kazandırma ve topluma prestij ve sosyal sorumluluk sağlama gibi işlevleri vardır.

KOBİ'lerin piyasalara sağladığı canlı, hareketli üretim ve rekabet ortamından tüm toplum istifade eder. Bunlar arasında; zenginlik, iş imkânları, tüketicilerin artan tercih şansı, sağlık, eğitim ve refah hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanması, toplumdaki uç grupların (göçmenler, azınlıklar, uzun süreli işsizler ve ayrımcılığa maruz kalanlar) ve işe girmede dezavantajlı sosyal kesimlerin istihdam şansı bulması ve ekonomiye katılımlarının artırılmasını sağlamaktadır (ILO, Dünya İstihdam Raporu, 2001).

Günümüzde yeni buluş ve teknolojik gelişmelerin üretim tamir ve bakım işlerinin çoğu, büyük işletmelerden ziyade, KOBİ'ler tarafından yapılmakta ve bu eğilim giderek güçlenmektedir. Ülkemizde olduğu gibi, neredeyse tüm ülkelerdeki işletmelerin % 99'luk kısmı KOBİ'lerden oluşmaktadır. KOBİ'ler de gerçeklesen istihdam artışları, milli ekonomileri önemli derecelerde etkilemektedir. Küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin, büyük işletmelerin ve ölçek ekonomilerinin önemini azaltmasına paralel olarak, KOBİ'lerin istihdamın artırılması politikalarında bir araç olarak kullanılması yaygınlaşmıştır (Tisk, 2004, s.8).

KOBİ'ler, istihdam oluşturmada büyük işletmelere göre daha elverişlidir. KOBİ'ler önemli ölçüde emek–yoğun işletmeler olduklarından, bir kişiye istihdam sağlamak için harcanan miktar, büyük işletmelerden daha azdır. Bu işletmelerin açtıkları istihdam hacminin, büyük firmalarla kıyaslandığında çok daha yüksek olması, küçük işletmelerin üretim sürecinde büyük rakiplerinden görece daha emek yoğun teknikler kullanmasıdır, böylece daha büyük bir emeği absorbe etmeleridir (Hu M-Wen, 2003,s.381).

KOBİ'lerin özellikle emek yoğun oldukları ülkelerde istihdama olan katkılarının dikkate değer oranlara ulaştığı görülmektedir. Bu çalışmanın ilerleyen bölümünde çeşitli ülke ekonomileri ve ülkemizdeki güncel istatistikî verilerle bu oranların üstünde özellikle durulacaktır.

KOBİ'ler bir yandan istihdam yaratımı sağlarken, diğer yandan yüksek oranda katma değer üretmektedirler. Çoğu ülkede KOBİ'lerin toplam katma değer üretimi içindeki paylarının dikkat çekici oranlara tekabül ettiği bilinmektedir. Bir araştırmaya göre, dünya ölçeğinde toplam katma değerin yaklaşık % 50'sini KOBİ'ler üretmektedir. Aynı araştırmaya göre, en çok endüstrileşmiş ülkelerde ihracatın da dörtte birini KOBİ'ler sağlamaktadır (Knight, 2001, s.156).

Somut üretim etkinliğini temsil eden KOBİ'lerin bu denli yüksek oranda katma değer üretmeleri, doğal olarak ulusların satın alma kapasitelerini ve rekabet güçlerini

yükseltici rol oynamaktadır. Yine, vurgulanmalıdır ki, çeşitli türden toplumsal sorunlara da kaynaklık edebilen spekülatif etkinlik alanlarının daralarak, kriz olasılığının azalması ve sosyo-ekonomik yapının sarsıntılara karşı direnç kazanması da bu işletmelerin üretken niteliğiyle ilişkilidir (İlhan, 2006, s.278).

KOBİ'lerin daha basit ve etkin bir yönetim şemasına sahip olmaları, girişimcinin bizzat işin başında bulunması ve sorunlara zamanında müdahale edebilmesi, büyük işletmelerin katlanmak zorunda olduğu işletme maliyetlerinin olmaması, israfın önlenebilmesi sayesinde küçük ve orta ölçekli işletmeler daha verimli çalışabilir. Özellikle büyük işletmeler için getirilen birtakım sosyal sorumluluklar, KOBİ'ler bakımından çoğunlukla söz konusu değildir ya da daha zayıftır. Diğer yandan, KOBİ'ler, uzmanlaşmanın aşırı olması nedeniyle daha düşük maliyetlerle çalışmakta, kaynak verimliliğini artırmaktadırlar (İraz, 2005, s.243).

Öte yandan, KOBİ'ler büyük ölçekli firmalara sağladıkları çok yönlü destekle de öne çıkan işletmelerdir. Genel olarak, büyük işletmeler ve diğer şirket kuruluşları pek çok yönden sosyo-ekonomik ekolojinin parçası olan küçük işletmelere dayanırlar. KOBİ'ler, büyük ölçekli firmalara fason iş yaparak bu firmaların ticari kapasitelerinin yükselmesine destek oldukları gibi, büyük işletmelerin gereksinim duydukları altyapıya da önemli katkılarda bulunurlar. Yine, büyük firmaları piyasa koşulları doğrultusunda esnek üretim anlayışına uygun olarak örgütlenmeye zorlayan rekabet ortamının oluşturulup sürdürülmesinde de rol oynarlar. Dolayısıyla KOBİ'ler, büyük firmaların, çeşitli uygulamaları ve örgütsel yapıları itibariyle yenilenmeleri yönünde güçlü bir etki oluştururlar ve bu firmaların yeni koşullar doğrultusunda yapılanmalarında model olarak işlev görürler (Bozkurt, 2005, s.126).

Birçok gelişmekte olan dünya ekonomilerinde, başta nüfusun dağılımında olmak üzere, gelir dağılımında, işletmelerin, işgücünün ve istihdamın dağılımında, eğitim düzeyinde, teknik ve sosyal alt yapıda vb. hususlarda bölgeler arasında önemli dengesizlikler bulunmaktadır. Tüm bunlar, bölgeler ve iller arasında gelişmişlik açısından önemli farklar doğurmakta, bunları gidermeye yönelik birçok önlemin varlığına rağmen, bölgeler arasındaki farkların bu tip ülke ekonomilerinde süreklilik arz ettiği görülmektedir.

KOBİ'ler, ülkede geniş bir alana yayıldıkları için bölgesel gelişmişlik farklarını gidermede, mülkiyeti geniş bir alana yaymada, istihdam olanağı meydana getirip, bunu sürdürmede ve demokratik hayatı canlı tutmada önemli bir güçtür. KOBİ girişimcilerinin mülkiyet tutkuları, başarılı olma arzuları, cesaretli adımları ve yatırım

yapma istekleri siyasi istikrarın temel mekanizmalarındandır. Başarılı girişimciler, potansiyel girişimcileri etkileyecek, onların da ekonomiye girmelerine neden olacak ve demokratik bir ortamda, psikolojik tatmin gittikçe artacaktır. Güçlü KOBİ'ler, büyük işletmeleri de olumlu yönde etkileyecek ve sosyal yönden bir rahatlama olacaktır. KOBİ'lerin birer mesleki okul niteliği taşımaları ve üretebilme yetenekleri, bölgesel gelişmede ve göçleri önlemede önemli bir rol oynar. Gelip-geçici, dönemsel veya mevsimlik krizlerden en az etkilenme özellikleri, toplumsal barışın korunmasına ve bunalımların aşılmasına da katkıda bulunabilir (Akgemci, 2001, s.18).

KOBİ'lerin sosyo-ekonomik katkılarına ilişkin yapısal özelliklerinden kaynaklı, ekonomik bütünlük içerisinde sağladığı avantajlar çeşitlilik ve süreklilik arz etmektedir. KOBİ'lerin bu özelliklerinin yanında bulundukları ülke ekonomilerine katkılarının incelenmesi ve bu ülkelerdeki ekonomik paydan aldıkları tutarların da ele alınması ile birlikte bu birimlerin sosyal katkıları daha açık biçimde değerlendirilebilir.

2.5.2. KOBİ'lerin Ekonomik Önemi

Ekonomiler için hayati öneme sahip olan KOBİ'ler tüm ülke ekonomilerine bazı temel noktalarda katkı sağlamaktadırlar. Bunlar;

- İstihdam oluşturma,
- Girişimciliği teşvik,
- Yeniliklere hızlı ve kolay uyum sağlayabilme,
- Büyük işletmelere ara mal sağlama,
- Kolay bir şekilde ürün farklılaştırması yapabilme (Elmas ve Öz, 2009, s.397).

KOBİ'lerin piyasada bulunmaları, bireylerin refah düzeyinin yükselmesi, istidamın artması, gelir dağılımının düzelmesi, teknolojik gelişme, yenilenme, modernleşme gibi kısaca ülke kalkınması ve ekonomi alanında KOBİ'lerin çok önemli bir aktör olduğu kabul edilmektedir (Şimşek, 2002, s.18).

KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal kalkınmada oynadıkları rol, ülkelerin kültürel yapısını gösterecek şekilde farklılıklar göstermektedir. ABD'de KOBİ'ler serbest piyasa ekonomisinin temel taşları olarak görülmekte ve ekonomik hayatın lokomotifi olarak kabul edilmektedirler. Japonya'da ise durum biraz daha farklıdır.

Çünkü Japonya'da düşük maliyetli, yüksek kaliteli ve genelliklede yenilik taşıyan parçalar üretme biçiminden dolaylı bir rol oynamaktadırlar. Avrupa'da ise ülkeden ülkeye farklılıklar olmasına rağmen, ilgi genellikle ekonominin geleneksel ve orta düzeyde teknolojiye dayalı sektörlerdeki mevcut olan KOBİ'ler üzerinde yoğunlaşmaktadır. KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal kalkınmadaki rolleri yalnızca bu işletmelerden beklentiler doğrultusunda ülkeden ülkeye farklılaşmakta kalmamakta aynı zamanda bir ekonomide sektöre ve zaman göre de değişiklik göstermektedir. Bunun nedeni bu işletmelerin her ülke ve ekonomisi için hedeflenen pek çok amaca yönelik katkılarından kaynaklanmaktadır (Taş, 2009, s.52).

Gerek kalkınma düzeyleri, gerekse, sosyal ekonomik, coğrafi, kültürel ve politik yapıları, birbirinden büyük farklılıklar gösteren birçok ülkenin ortak yönlerinden bir tanesi işletme sayısı, yatırım ve istihdam kriterleri bakımından KOBİ'lerin ekonomilerinde önemli bir paya sahip olmasıdır. İşletmelerin kimileri yapılan işin özelliklerinden dolayı KOBİ kalmak durumundayken bir kısmında da KOBİ kalmak arzu edilen bir durumdur. Dolayısıyla piyasa ekonomisinin dinamik yapısı ve gücü, büyük ölçüde sistemdeki KOBİ'lerin varlıklarıyla ve güçleriyle yakından ilişkili olduğu söylenebilir.

KOBİ'ler işyeri sayısı, istihdam ve yatırımlardaki önemli payları ile ekonomilerin temel unsurlarındandırlar. KOBİ'ler ekonomide ortaya çıkan dalgalanmalardan büyük işletmelere göre daha az etkilenmektedirler. İşletmelerin küçük ve orta ölçekli olmaları, spesifik bir üretim dalında uzmanlaşmaya yol açması nedeniyle kaynak verimliliğinde artış sağlanmaktadır. Gelir yelpazesinin içinde denge unsuru işlevi görürler. KOBİ'ler büyük işletmelere göre daha esnektirler. İş deneyimi olmayan, düşük vasıflı eleman istihdam edip, işsizliği aşağı çekmede yararlı olmaktadırlar (Çağlar, Kendirli, & Çağıran, 2005, s.351).

Çabuk karar verme imkânına sahip, daha az yönetim ve genel işletme gideriyle çalıştıklarından ucuz üretim işlevinde bulunurlar. Büyük ölçekli işletmelerin kullandıkları hammadde, yardımcı malzeme, işletme malzemesi veya yarı mamul gibi girdileri üreterek, büyük sanayinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısıdırlar (Çatal, 2010, s.336).

Ferdi tasarrufları teşvik etmek suretiyle kullanılmayan işgücü, hammadde ve finansman kaynaklarının daha küçük yatırımlarla işletilmesi fırsatını verebilirler. Küçük birikimlerin doğrudan yatırımlara yansıtılmasını sağlarlar. Talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kısa bir sürede, daha kolay bir şekilde uyum sağlamaktadırlar.

KOBİ'ler üretim ve sanayileşmeyi ülke geneline yayarak bölgeler arası dengeli kalkınmaya önemli katkıları bulunmaktadır. İşçi-işveren ilişkilerinin daha yakın ve olumlu bir ortam içinde geliştiği gözlemlenmektedir. KOBİ'ler birçok kalifiye elemanın teknik olarak yetişmelerini sağlarlar. KOBİ'ler yan sanayi olmalarının yanında büyük ölçekli işletmelerin ürettiği aynı mal ve hizmetleri üreterek de ekonomiye canlılık kazandırmaktadırlar. Üretim faktörlerinden olan girişimciliğin bir üretim elemanı olarak işletmeye girmesini ve ekonomik değer yaratmasını kolaylaştırmaktadır (Karabıçak ve Altuntepe, 2001, s.366).

Bağımsız olarak ayakta kalma ve başarma güdüsü ile yönetilen KOBİ'ler, bir ekonominin canlılığının barometresidirler. KOBİ'lerin ekonomide ürettikleri katma değer, istihdam ve ihracat gibi bilinen ve doğrudan ölçülebilinen ekonomik yararların yanında, bir ekonomiye sağladıkları en önemli katkılardan biri de o ekonominin tümüne kazandırdıkları "dinamizm"dir. KOBİ'ler bir ekonomide bazı fidanları çürüyen ve bazıları da büyüyerek bir orman oluşturan bir "fidanlık işlevi" görürler. KOBİ'lerin yapılarından kaynaklanan bu dinamizmleri ekonomiye de yansımaktadır. Dinamizm kavramı ile bütün şartlara uyum sağlayabilen veya ani değişikliklere ve etkilere karşı kendini konumlandırabilen, kendisini yenileyebilen bir mekanizma akla gelmektedir. Ekonomide bu dinamizmi küçük olmanın sağladığı avantajla KOBİ'ler gerçekleştirebilmektedirler. Zira pazarda meydana gelebilecek ani bir değişme ve talep değişikliğine cevap verme durumunda, büyük işletmelerin bu ani değişikliklere cevap vermesi hem zaman hem de maliyet bakımından pek mümkün olmamaktadır (Çatal, 2010, s.341).

KOBİ'ler ulusal ekonomilerin küresel alana açılmalarında ve küresel ekonomiye entegrasyonlarında da işlevseldirler. Ulusal ekonomilerin küresel alana açılmalarında büyük firmaların belirleyici bir rolü bulunmakla birlikte, KOBİ'ler de söz konusu açılımın ve entegrasyonun önemli bir itici gücünü oluştururlar. Normal koşullarda çok uluslu ve küçük firmaların aynı çevrede etkinlikte bulundukları düşünüldüğünde, finansal olanaklar, çeşitli beceriler ve diğer kaynaklar bakımından donanımlı büyük firmaların uluslararası etkinliklerde en aktif ve en iyi aktörler olmaları beklenir. Ancak, araştırmalar firma hacmiyle uluslararası performans arasında açık bir korelasyonun bulunmadığını göstermektedir. Aslında, KOBİ'ler geçmişte olduğundan çok daha hızlı biçimde uluslararasılaşmaktadırlar. Hatta, bazı firmalar kuruldukları andan itibaren ya da kurulduktan çok kısa bir süre sonra uluslararası alana yönelmektedirler (Phiri, 2004, s.249).

Küreselleşmenin KOBİ'leri uluslararası alana açılmaya zorlarken, aynı zamanda, yenilenmeye de zorladığı söylenebilir. KOBİ'lerin yenilikçi çabaları ise, ulusal ekonomilerin yenilenmelerine de katkıda bulunur niteliktedir. Ürün ve üretim yeniliğinin büyük firmalarda düşük, küçük firmalarda ise yüksek olması aslında, modern ekonomide yenilik büyük ölçüde küçük firmaların eseridir şeklinde yorumlanabilir.

KOBİ'ler sadece Türkiye'de değil Dünyadaki sanayinin önemli bir bölümünü oluşturur duruma gelmişlerdir. Kaynağını bireysel girişimcilerden alan KOBİ'ler, ekonomik büyüme ve sosyal gelişme açısından önemli bir yere sahiptirler. KOBİ'lerin genelde az ve küçük bir sermaye ile kurulabilmeleri ve ülkenin her tarafında faaliyette bulunabiliyor olmaları ile genel giderlerinin düşük olması, işletme kuruluşunu destekleyen önemli bir neden olmaktadır. Her geçen gün ekonomide büyük pay sahibi olmakta ve sermayenin tabana yayılmasına katkı sağlayarak, küçük tasarrufların atıl ve yastık altında kalmalarına çok önemli bir alternatif oluşturmaktadırlar (Taş, 2009,s.52).

Günümüzde KOBİ'ler Avrupa Birliği ülkelerinin genelinde toplam işletmelerin % 99'gibi büyük bir oranını temsil etmektedir. Toplam istihdamın % 66' sını ve ekonomideki katma değer oranı ise % 57 civarındadır. Türkiye'de ise tüm işletmeler arasında % 99,8'lik gibi oldukça yüksek bir orana sahiptirler. Ayrıca toplam istihdamın % 76,7 sini oluşturmakla birlikte, toplam katma değeri ise ancak % 27 gibi düşük bir orana sahip bulunmaktadırlar (Kosgeb, 2014, s.2).

KOBİ'lerin ekonomik önemini gerek farklı Dünya ekonomilerinde gerekse ülkemiz ekonomisi içerisindeki payları ve ekonomik faaliyetleriyle birlikte değerlendirmek, bu birimlerin önemini daha da net ortaya koyacaktır.

2.6. Dünya Ekonomilerinde KOBİ

KOBİ olarak adlandırılan küçük ve orta boy işletmeler, Sanayi Devrimi gerçekleşip de ''kitle üretimi"ve"fabrika sanayi" ortaya çıkıncaya kadar temel üretim birimi olarak ekonomide yerlerini almışlardır. Her ne kadar Sanayi Devrimi KOBİ türü girişimler yerine, ölçek ekonomisi olarak ifade edilen büyük ölçekli girişimleri öncelemiş olsa da, kendilerine özgü avantajları sebebiyle, küçük ve orta ölçekli işletmeler, ülkelere göre farklılıklar göstermekle beraber önemlerini korumuşlardır. Gelişmiş ülkelerde büyük işletmelerin tartışılmaz ekonomik ağırlığına ve küçük işletmeleri rekabet dışı bırakmalarına rağmen, sermaye birikiminin yeterli olmadığı,

bankacılık sisteminin yeterince gelişmediği ülkeler başta olmak üzere KOBİ'ler, üretim ve istihdam açısından dünya ekonomisine katkıda bulunmayı sürdürmüşlerdir.

Günümüzde, büyük işletmeler karşısında KOBİ'lerin sahip olduğu üstünlükleri rakamlar da ortaya koymaktadır. Dünyadaki mevcut ülke ekonomilerine bakıldığında, işletmelerin neredeyse % 95–99'unun KOBİ'lerden oluştuğu, GSMH'nın % 30–70'inin, istihdamın % 40–80'inin, yatırımların % 30–60'ının, ihracatın % 10–40'ının KOBİ'ler tarafından gerçekleştirildiği açık bir şekilde tespit edilmektedir. Bu özellikleriyle, KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal düzenin belkemiğini oluşturduğu gözlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde KOBİ'lerin öneminin çok erken fark edildiği, gelişmiş ekonomilerin uzun yıllar boyunca uyguladıkları ekonomik politikalar sayesinde kalkınmalarını büyük ölçüde KOBİ'lere dayalı olarak gerçekleştirdikleri gözlenmektedir (Aykaç, Parlak ve Özdemir, 2009, s.270).

Dünya ekonomisinden verilecek bazı rakamlarla, tüm bu saptamaların rasyonelliğini gözler önüne sermek mümkün; KOBİ'lerin ABD ekonomisinde üretim payı % 36.2, Almanya'da % 49, Japonya'da % 52, Fransa'da % 54. Yatırımlardaki oranlara baktığımız zaman, ABD'de % 38, Almanya'da % 44, Japonya'da % 38 olarak görüyoruz. Türkiye'deki işletmelerin % 99,5'i, istihdamın % 64'ü, yaratılan katma değerin % 36'sı KOBİ'lere ait (Kosgeb, 2015). Kısacası KOBİ'ler, küresel dünyanın güçlü ekonomileri arasında yer almak için çalışan gelişmekte olan ülkelerde olduğu kadar gelişmiş ülkelerin güçlü ekonomilerinin de birer yapı taşıdır.

2.6.1. ABD' de KOBİ'ler

ABD'de yapılan araştırmalar küçük işletmelerin ekonomik yapıdaki temel değişimlerin veya teknolojik yeniden yapılanmaların yarattığı etkiler sonucunda büyüklerden daha fazla ve net yeni iş imkanları yarattığını ortaya koymaktadır. Günümüzde küreselleşen dünyada "büyük" ve "küçük" birbirlerinin rakibi değil, esas itibariyle ülke ekonomisi içerisinde birbirinin tamamlayıcısıdır (Ekin, 1996, s.70). ABD ekonomisinde bu denli öneme haiz olan bu birimlerin ekonomik ve sosyal yapılar içerisinde öne çıkması ve hayati önem arz etmesinin altında sistematik ve programlı çalışmaların etkisi bulunmaktadır.

Büyük Bunalımın neden olduğu finansal krizlerin etkisini hafifletmek için ABD ekonomisinde, 1932 yılında finans yeniden yapılandırma şirketi kurulmuştur. Ayrıca Küçük Savaş Tesisleri Kurumu 1942 yılında işletmelerin finansal gücünü artırmak

amacıyla kurulmuştur. "Küçük İşletmeler Yasası" ile 30 Temmuz 1953 tarihinde kurulan (Small Business Administration) Küçük İşletmeler İdaresi'nin görevi ise küçük işletmelere danışmanlık hizmeti verme, destekleme, yardımcı olma ve küçük işletmelerin çıkarlarının korunması olarak belirlenmiştir. Küçük işletmelerle ilgili görev ve sorumluluklar ABD'de günümüzde halen SBA' ya aittir. SBA verilerine göre bağımsız girişimlerin yaklaşık % 99'unun çalışan sayısı 500 kişinin altında olup bu işletmelerdeki istihdamın toplam istihdama oranı ise yaklaşık % 50 şeklindedir (https://www.sba.gov/about-sba/what-we-do/history).

Belirtilen ilk küçük işletmeler hakkındaki Amerikan kanununda, serbest rekabetin desteklenmesinde korumanın ekonomik refahın temeli olmakla kalmayıp, ülkenin güvenliğinin de temelini teşkil etmekte olduğu hususu vurgulanmaktadır. Ülkenin güvenliği küçük işletmelerin mevcut ve potansiyel imkânları teşvik edilmeksizin sağlanamaz. ABD kongresi, girişimciliğin muhafaza edilmesini teminen, hükümetin mümkün olduğu mertebede küçük ve orta büyüklükteki işletmelere destek vermesi, onlara danışmanlık hizmeti vermesi, yardım etmesi ve menfaatlerini koruması gerektiğini düşünmektedir. 1970'lerde yapılan bir çalışmada, ABD'de istihdam yaratımında küçük şirketlerin diğerleriyle kıyaslanamayacak ölçüde rol oynadıkları saptanmıştır. Sonraki araştırmalar da aynı sonucu destekler nitelikte olmuştur. Örneğin 1986'da bir Amerikan hükümet raporu, küçük işletme egemen endüstrilerin yarattığı istihdam alanının daha büyük firma egemen endüstrilerdekinin iki katı olduğunu ortaya koymuştur (Burns ve Dewhurst, 1993, s. 98).

Tablo 5

ABD Ekonomisinde KOBİ'ler ile İlgili Ekonomik Veriler (%)

	Tüm İşletmeler	**İstihdam**	**Yatırım**	**Katma Değer**	**İhracat**	**Toplam Krediler**
ABD	92,7	50,04	38,0	36,0	32,0	42,7

(Kaynak: Demirkaya, 2014, s.22)

Tablo-5, ABD ekonomisinde KOBİ'lerin belirli makro hesaplamalardan aldığı yüzdesel payları göstermektedir.

ABD ekonomisinde bugün küçük girişimciler milyarlarca dolarlık pazarları büyük firmaların ellerinden almaya başlamışlardır. Konuyla ilgili bir araştırma, ABD ihracatının % 85'inin şimdiye kadar 250 dev Amerikan firması tarafından yapılmasına

rağmen, günümüzde küçük işletmelerin de bulunduğu 80.000 Amerikan şirketinin ihracat yaptığını ortaya koymuştur. Örnek olarak sadece 85 çalışanı bulunan bir başka şirket 5 milyon dolarlık satış yapabilmektedir veya iki çalışanı bulunan bir yayınevi dağ köyündeki evlerinde çalışarak dünya çapında faaliyette bulunan ve büyük firmalarla rekabet edebilen bir yayıncılık faaliyetini sürdürebilmektedir (Bozkurt, 2005,s.143).

2.6.2. Avrupa Birliğinde KOBİ'ler

AB düzeyinde oluşturulan sosyal politikaların daha çok ekonomik bütünleşmeye yardımcı olacak konularda; istihdam, çalışma koşulları ve işgücünün serbest dolaşımı gibi iş piyasasına yönelik alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu tür politikalar, AB düzeyinde ekonomik bütünleşme ve Avrupa Ortak Pazarı'nın daha sağlıklı ve iyi işlemesini hızlandırmaktadır. Söz konusu istihdam program ve politikaların en önemli uygulama yeri ve aracı KOBİ'lerdir. Bu nedenlerden dolayı, AB üyesi ülkeler, istihdamı artırmak ve gençlerin, kadınların ve uzun dönem işsizlerin istihdamı daha etkin katılabilmelerini sağlamak için mutlaka KOBİ'lerden yararlanmak durumundadırlar (Taş, 2009,s.73).

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1970'li yıllara kadar Avrupa'nın öncelikler listesinde hep büyük şirketler yer almıştır. Amaç kısa sürede sermaye birikiminin yapılması ve savaş sonrası yıkılan sanayinin yeniden yapılandırılmasıdır. Burada kapitalist ekonominin inşasının ve gelişiminin büyük şirketlerle birebir örtüşmesi öngörülmektedir. Bu nedenle küçük ve orta boy şirketlere yönelik herhangi bir politika üretilmemiştir. 1970'li yıllarda petrol krizi ile birlikte yaşanan bunalımdan büyük şirketlerin çok fazla etkilenmesine karşın, küçük ve orta ölçekli şirketlerin daha az etkilenmiş olması, yeni politikalar üretilmesini zorunlu kılmıştır. Zira bu dönemde KOBİ olarak nitelenen küçük ve orta boy işletmelerin ekonomiye ve istihdama yaptığı katkılar dikkat çekici olmuştur. (Bayulken ve Kütükoğlu, 2012, s.6)

İlk kez KOBİ politikasının gerekliliği 1970 yılında Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Konseyine sunulan sanayi politikası bildirisinde bahsedilmiştir. KOBİ'lerin Avrupa Topluluğu'ndaki durumunun belirlenmesine yönelik çalışma 1971 yılında Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) tarafından başlatılmıştır. Bu çalışmanın özelliği KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunlara ışık tutan ilk çalışma olma özelliğini taşımasıdır. KOBİ'ler küçük işletmeler, orta ölçekli işletmeler ve endüstri işletmeleri olmak üzere 3 bölüme 1973 yılında ayrılmıştır. Ekonomiye ve istihdama

KOBİ olarak nitelenen küçük ve orta ölçekli işletmelerin yaptığı katkılar dikkati çekmiştir. Üye ülkelerin yöneticileri küçük ve orta ölçekli işletmeler üzerinde 1980'li yıllarda yaşanan büyük işsizlik nedeniyle yoğunlaşmışlardır. 1983 yılı Avrupa parlamentosu tarafından KOBİ yılı ilan edilmiştir. KOBİ'lerin ekonomideki artan önemini ortaya koyması açısından önemli bir gelişmedir. 1986 yılı Ocak ayında Komisyon ilk kez bir üyesini - Abel Matutes - yasal olarak doğrudan KOBİ politikası konusunda sorumlu kişi olarak atamıştır. Yine 1986 yılında komisyon içinde bağımsız yaklaşık 40 kişiden oluşan Alan Mayhew yöneticiliğinde bir KOBİ Çalışma Kolu oluşturulmuştur (Turpçu, 2014, s.42).

1990'dan sonra yapılan tüm ekonomik düzenlemeler ve teşvik politikalarında, mevzuat uygulamalarında KOBİ'ler hassasiyetle ele alınmıştır. Avrupa Araştırma Alanı (ERA) çerçeve programlarında da KOBİ destek ve hibe fonları, her dört yılda bir arttırılarak 6. Çerçeve Programında 3,6 milyar Euro'ya kadar çıkartılmıştır. Bu fonlar 7. Çerçeve Programında 7,0 milyar Euro olmaktadır. 8. Çerçeve Programında yaklaşık 9 milyar Euro öngörülmüştür. Ayrıca KOBİ işletmeleri Avrupa ülkelerinin tamamında, önemli özendirme ve destekleme programlarına konu olmuştur. Avrupa Birliği ülkelerinde 2000 yılından sonra KOBİ'ler büyük şirketlerin fason imalatta veya taşeron hizmetlerde üretime yönelik işbirliği olanaklarını arttırdığı işletmeler haline gelmektedir. Yönetim anlayışının ve sermayenin dolaşımının küreselleşme boyutunda önemli değişimlere yol açtığı günümüzde KOBİ'ler pek çok yasal, hukuki, mali ve ekonomik soruna çözüm olarak görünmektedir. Büyük işletmelerin risk anlayışı, buna paralel olarak sermaye yatırımlarını KOBİ'ler düzeyinde daha rasyonel çözümleme isteği, yeni yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. (Bayulken ve Kütükoğlu, 2012, s.7)

Avrupa Komisyonu'nun Şubat 2005' de yayınladığı KOBİ'lerle ilgili raporunda, Avrupa'daki tüm işletmelerin % 99,8' inin KOBİ olduğu belirtilmiştir. Bu rakamın %91,3' ünü mikro ölçekli işletmeler (0-9 çalışan), %7,3"ünü küçük ölçekli işletmeler (10-49 çalışan), % 1,2'sini orta ölçekli işletmeler (50-249 çalışan) oluşturmaktadır. % 0,2'si ise büyük ölçekli işletmelerdir (250+ çalışan olan işletmeler). Çalışanlar açısından bakıldığında, önde gelen işletme tipi 'mikro' işletmelerdir. Örneğin, İtalya'da çalışanların % 48'i, Yunanistan'da % 57'si mikro işletmelerde çalışmaktadır. Buna karşın, İngiltere'de ise, tam aksine çalışanların %45'i büyük ölçekli işletmelerde istihdam edilmişlerdir (Taş ,2009, s.75).

Bu nedenle, ‘KOBİ’lerin desteklenmesi ve kurulmalarının teşvik edilmesi AB’nin sanayi politikaları arasında önemli bir yere sahiptir. AB’ne aday ya da üye ülkelerdeki KOBİ’lerin gereksinmeleri ve karşılaştıkları sorunlar dikkate alınarak rekabet edebilirlikleri güçlendirilmekte, idari, düzenleyici, finansal ve mali ortamları geliştirilmekte, KOBİ’lerin AB mevzuatına uyumlaştırılması ve uluslararası alanda faaliyet göstermeleri desteklenmekte ve teşvik edilmektedir.” “AB ekonomisinin rekabet olanaklarının, istihdamda büyümenin ve Birlik içindeki ekonomik ve sosyal uyumun artırılması bakımından KOBİ’lerin geliştirilmesinin önemi büyüktür (Yonar, 2006, s.25).

Bu sebeplerle AB, KOBİ’lerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları sorunları inceleyerek, rekabet bakımından güçlü bir biçimde yapılanmalarını sağlamak amacıyla çeşitli önlemler uygulamaya koymaktadır. İşletmelerin politikaları KOBİ’lere yönelik Bütünleştirilmiş Program çerçevesinde biçimlenmektedir. Bütünleştirilmiş Program, Avrupa Birliği ülkelerinde ve bütün üye ülkelerde, ulusal veya bölgesel olarak KOBİ’lerin gelişimiyle alakalı olmak üzere üç grupta toplanabilir. Bunları, üye devletlerle uyumlu uygulamalar (iyi uygulamaların karşılıklı değişimi), çok yıllı program ve diğer birlik politikalarıyla birlikte girişilen faaliyetler şeklinde sayabiliriz (Alagöz ve Birden,2000,s.75).

Küresel rekabetin yoğunlaştığı ve teknolojik değişimin hız kazandığı 2000’li yıllarda, Avrupa Birliği, ABD ve Japonya ile aralarındaki Ar-Ge açığını kapatmak, bilgi ekonomisine geçmek ve daha kaliteli istihdam yaratabilmek için Lizbon Stratejisi’ni uygulamaya koydu. Bu kapsamda uygulamaya konulan ‘Modern KOBİ Politikası’, KOBİ’lerin üzerindeki bürokratik ve finansal yüklerin kaldırılmasını amaçladı. AB, bunun ardından, KOBİ’lerin büyümesi için en uygun ortamı yaratmayı, AB tarafından oluşturulan tüm politikalarda KOBİ’lerin ihtiyaçlarını ön planda tutmayı ve AB devlet başkanları ile hükümetlerine KOBİ vizyonu kazandırmayı amaçlayan “AB için Küçük İşletmeler Yasası”nı yürürlüğe koydu. İşletmelerin ve girişimcilerin şirket kurmasını kolaylaştıran ve işletmeler üzerindeki mali ve bürokratik yükleri kaldırmayı hedefleyen Küçük İşletmeler Yasası, aynı zamanda KOBİ’lere oluşturacakları gruplarla uluslararası pazarlarda birlikte hareket edebilme imkanı da sağlıyordu. Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe konan ve 10 temel prensip üzerine oluşturulan Küçük İşletmeler Kanunu (Small Business Act-SMA) üç hedefe yoğunlaşmaktadır.

Bunlar, öncelikle işletmelerin rasyonel bir şekilde verimlilik odaklı olarak ticari faaliyetlere başlamasının, girişimcilik ve girişimci ruhunun yaygınlaştırılması, ikinci

olarak kuruluş aşamasında bu tip işletmelere ne gibi kolaylıkların sağlanabileceği komisyon yetkilileri ve bölgesel yöneticiler arasında fikir alışverişi oluşturulması, KOBİ'lere ücret indirimleri, vergisel kolaylıklar, ve yönetimsel süreçlerine yardımcı olacak destekleri içeren uygulamaları geliştirmek bu oluşumun prensiplerindedir. Üçüncü olarak ise AB ile ABD KOBİ'leri arasındaki gelişim incelendiğinde, ABD'de KOBİ'lerinin büyüme sürecini daha iyi geçirdikleri, gerek KOBİ tanımlamaları gerekse faaliyet hacimleri ile daha fazla büyüme hacmi gerçekleştirebildikleri görülmektedir. AB'nin oluşturduğu Küçük İşletmeler Kanununun ulaşmayı hedeflediği üçüncü amaç KOBİ'lerin gelişimine destek sağlamak, inovasyon çalışmalarını benimsetmek, ar-ge bütçelerini arttırmak ve yenilikçi politikaları geliştirmek olduğunu söyleyebiliriz.

7. Çerçeve Programının uygulamaya başlamasından sonra ekonomik şartlar önemli ölçüde değişmiştir. AB, bir taraftan 2008 ekonomik krizinin yaralarını sarmaya çalışırken diğer taraftan kamu borçları krizi ve iktisadi durgunluk ile mücadele etmektedir. Kısa dönemde finansal ve ekonomik önlemler alınırken aynı zamanda yarının ekonomik fırsatlarını yakalamak üzere önlemler alınmaya çalışılmaktadır.

Avrupa Birliği 2014-2020 döneminde KOBİ'leri ilgilendiren iki yeni program daha oluşturmuştur. Mevcut dönemdeki Rekabet Edebilirlik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı'nın (CIP- Competetiveness and Innovation Framework Programme) ülkemizin de katılım sağladığı ayağı olan Girişimcilik ve Yenilik Programı (EIP- Entrepreneurship and Innovation Programme), Çerçeve Programı (FP Framework Programme) ve Avrupa Yenilikçilik ve Teknoloji Enstitüsü (EIT- European Institute of Innovation and Technology) tek çatı altında birleştirilerek HORIZON 2020 oluşturulmuştur. Bu yeni program yetkili organlar tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girecektir.

Mevcut durumda sanayide uygulanması uzun sure alan projeler çok sayıda destek görmektedir fakat Çin, Japonya, Hindistan gibi işgücü maliyet oranları daha düşük olan ülkeler bu yeniliklere çok çabuk ulaşmaktadır. Bu durum karşısında AB tarafından, ekonomik krizinin etkisi ile üniversite ve araştırma merkezlerinde proje aşamasında kalan değil hemen sanayiye uygulanabilir sonuçlara ulaşılmak istenmektedir. Projelerin ticarileştirilerek rekabet gücünün arttırılması noktasında KOBİ'lere büyük önem verilmektedir. Yeni dönemde bu anlayışla araştırmadan ürünün pazarlanmasına kadar geçen süreçlerde aktif destekleme öngörülmektedir. Horizon 2020 ile Araştırma ve Yenilikçilik Genel Müdürlüğü (DG Researh and Innovation), COSME ile İşletmeler ve Endüstri Genel Müdürlüğü (DG Enterprise and Industry)

ilgilenmektedir. COSME`nin en önemli ve uygulamaya hazır araçlarından birisi KOSGEB'in de içerisinde aktif rol aldığı Avrupa İşletmeler Ağıdır (Kosgeb, 2016).

HORIZON 2020'nin 3 temel amacı bulunmaktadır. Ekonomik krize çare bulmak, insanların ihtiyaçlarına cevap verebilmek ve AB`nin küresel pozisyonunu güçlendirmek. Bu proje ile 2014-2020 döneminde araştırma ve yenilikçilik alanında 80 milyar Euro değerinde finansman öngörülmektedir. Bu kapsamda KOBİ'ler yoğun bir şekilde bu projeye katılmaları yönünde desteklenmektedir.

AB'nin 2014-2020 dönemi önerilen genel bütçe toplamı 1 trilyon 25 milyon Euro'dur. Bu bütçenin 491 milyar Euro kısmı yaklaşık % 47'lik bölümü 'yenilikçi ve kapsamlı kalkınma' programlarını kapsayan Horizon 2020, COSME gibi KOBİ'lerin dahil olduğu ekonomik kalkınma programlarını kapsamaktadır. (European Commission Report, 2015, s.17)

Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler ekonominin sürekli gücü olarak önem teşkil etmektedir. Bu gücün kaynağının KOBİ'lerin daha fazla yeniliğe açık ve ülkenin rekabet gücüne yön veren lokomotif güç olmaları olduğu düşünülmektedir. KOBİ'lerin istihdamın da en önemli kaynağı olduğu aşikârdır. Bu sebeplerle 2000 yılında Lizbon Stratejisi ile başlayan projeler güncellenerek ve çeşitlenerek, sosyal hayatın tüm kesimlerine açık ve tam istihdamı sağlamayı amaçlayan sosyal ve ekonomik politika araçları ile AB üyesi ülkelerde uygulanmaya devam etmektedir.

2.6.3. Asya Ekonomilerinde KOBİ'ler

2.6.3.1. Çin Ekonomisinde KOBİ'ler

2003 yılında belirlenen kriterler ışığında 2010 yılı devlet ekonomi ve ticaret komisyonunun vermiş olduğu istatistiklere göre, günümüzde Çin KOBİ'lerinin sayısı 10 milyonundan fazla olup Çin toplam işletme sayısının % 99'unu oluşturmaktadır. Toplam işletme sayısının % 95,8'i ise çalışan sayısı 300'den az olan işletmelerden oluşmaktadır.

KOBİ'lerin gerçekleştirmiş olduğu sanayi üretimi toplam değeri ve vergi öncesi kar toplamı sırasıyla Çin yıllık toplamının % 60 ve % 50'sini oluşturmaktadır. Kentsel istihdam olanaklarının yaklaşık %80'i KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir. 2010 yılındaki Çin toplam ihracatının tutarı yaklaşık 1 trilyon 578 milyar dolar olup bunun % 60'ı KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir (Kobi Hizmet Platformu, 2005, s.34).

Çin ekonomisine bölgesel olarak bakıldığında Çin'in doğu bölgesinde en gelişmiş ve küçük ölçekli işletmelerin % 42'sinin faaliyet gösterdiği görülmektedir. Tüm Çin küçük ölçekli işletmelerinin brüt sanayi üretim değerleri toplamının % 66'sı da bu bölgeden gelmektedir. Küçük ölçekli işletmelerin ortalama üretim değeri büyüklüğü açısından bakıldığında ise Doğu Çin bölgesi Orta Çin bölgesinden 2,5 kat, Batı Çin bölgesinden 3 kat daha büyüktür. Mülkiyet yapısı açısından bakıldığında Çin işletmelerinde artık yapısal çeşitlilik durumu söz konusudur. Çin'de küçük ölçekli işletmeler toplamının % 77,7'si bireysel ve özel işletmeler, % 20,1'ini kollektif işletmeler, % 1,4'ünü devlet işletmeleri, % 0,6'sını ise yabancı kaynaklı işletmeler oluşturmaktadır. Ancak bunların içinde üretim değeri toplamının % 51'ini kollektif işletmeler, % 23,3'ünü bireysel ve özel işletmeler, % 13,1'ini devlet işletmeleri ve geri kalan % 13,1'ini ise yabancı kaynaklı işletmeler gerçekleştirmektedirler (Rejiufa, 2011, s.57).

Çin'de 10 Nisan 2015 tarihinde yürürlüğe giren yeni "Yabancı Yatırımcı Kılavuzu" ile birlikte bazı sektörlerde kısıtlamaların kaldırılacağı belirtilmektedir. Özellikle; e-ticaret, demiryolu yük taşımacılığı, enerji nakil hatları inşaası, otel ve ofis inşaası ve işletmesi, uluslararası fuar alanı inşaası ve işletmesi gibi alanlarda yabancı yatırımcılara yönelik kısıtlamanın kaldırılarak, yabancı yatırımcıların da bu sektörlerde yatırım yapması beklenmektedir (Ekonomi Bakanlığı , 2014). Reform ve dışa açılma politikasının yürürlüğe girmesinden bu yana, Çin KOBİ'lerinin gelişmesinin ülke ekonomisinin kalkınmasındaki rolünü yukarıda yer alan rakamlar daha net şekilde ortaya koymaktadır.

2.6.3.2 Japonya Ekonomisinde KOBİ'ler

Japonya KOBİ'ler hakkında dünyadaki en kapsamlı yasal düzenlemenin yapıldığı ülkelerden biridir. KOBİ'lerle ilgili 1949'dan beri 30'dan fazla yasa yapılmıştır. Hiç şüphesiz bu düzenlemeler KOBİ'lerin gelişiminde ciddi etkileri vardır. Japon devletinin KOBİ'lere verdiği desteğin 40 yıldan fazla geçmişi vardır. KOBİ'lerle ilgili olan 1963 yılındaki Temel Kanunda; KOBİ'lerin zayıf ve küçük olduğu anlayışı vardır. Bu kanun KOBİ'ler ile büyük işletmeler arasındaki farkı azaltmaya, yok etmeye çalışıyordu. Bunun içinde KOBİ'lerde verimliliğin artırılması, aşırı rekabetin önlenmesi, iş fırsatlarının güvence altına alınmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır (Çay ve Kurtuloğlu, 2013, s.60).

Uluslararası alanda 1980'lerden sonra rekabet üstünlüğü kazanmada, Japonya başarı elde etmiştir. Bunun altında yatan ise; yalın üretimi ve takım çalışması, güven, esneklik, sorumluluk gibi değerleri ön plana çıkarması, organizasyonlardaki insan etkenini güçlendirmesi yatmaktadır. Tüm bunlar kariyer gelişimini pozitif etkilemiş ve işgücünden faydalanma ve düzenlemede esneklik sağlamıştır (Şimşek ve Soysal, 2007, s.35)..

Dünyada girişimcilik, inovasyon, esneklik büyük işletmelerden ziyade KOBİ'ler ile anılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde KOBİ'leri desteklemek oldukça sıradandır. Amerika ticari işletmeler için; Yüksek Teknolojili Küçük İşletme (HTSF) veya Yeni teknoloji Tabanlı İşletme (NTBF) tanımı kullanılır. Japonya'da ise bu yasal bir çerçeveye oturtulmuştur. Satışlarının % 3'ten fazlasını AR-GE için harcayan işletmelere ticari işletme denilmiştir (Atay ve Bayraktaroğlu, 2013, s .219).

Japonya büyük işletme eksenli ekonomiye sahiptir. KOBİ'ler daha ziyade büyük işletmelerin tedarikçisi ve taşeronu konumundadır. İnovasyon kapasitesi ve özel sektör AR-GE harcamaları konusunda en öndeki ülkelerdendir. Grup çalışma kültürü, yaşlı nüfus ve risk algısı düşük yapılarından hızla sıyrılmakta ve yenilikçi işletme kuruluşunda da iyi bir noktadadırlar.

Japonya'da ekonomik yılbaşı Mart ayının sonudur. Yıllık rakamların açıklandığı ay Nisan ayıdır. Japon KOBİ Ajansı tarafından 2014 Nisan ayında KOBİ'ler hakkında yayınlanan 2013 verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 6

Japonya ekonomisinde KOBİ'ler

		İşletme Sayısı	**İşletme Sayısı Yüzdesi**	**Çalışan Sayısı**	**Satış (Trilyon Yen)**
	Büyük İşletme	11.000	0,3	13.970.000	764,9
KOBİ	**Orta Büyüklükte İşletme**	510.000	13,2	20.250.000	
	Küçük İşletme	3.343.000	86,5	11.920.000	609,6

Tablodan da anlaşılacağı üzere; Japon ekonomisindeki işletmelerin % 99,7'si KOBİ'lerden oluşmaktadır. Çalışanların % 70'i KOBİ'lerde çalışmaktadır. İşletme sayısı içerisinde düşük bir yüzdeye sahip olsa da büyük işletmelere toplam istihdamda ve satışlarda önemli bir paya sahiptir. Yine buradan çıkan diğer bir sonuç da; orta

büyüklükteki işletmeler istihdam ettiği çalışan sayısı bakımından asıl yekunu teşkil etmektedir.

2.6.3.3. Güney Kore Ekonomisinde KOBİ'ler

Çalışan sayısı 300'den az veya sermayesi 8 milyar Won'dan[3] az olan işletmelerin KOBİ, 50'den az çalışanı olanların küçük işletme, 10'dan az çalışanı olanların ise mikro işletme olarak tanımlandığı Güney Kore'de 2006 yılında 3 milyon KOBİ işletmelerin yüzde 99,9'unu, 11 milyon çalışanı ise istihdamın yüzde 87,5'ini oluşturmaktadır (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014, s.70).

Güney Kore ekonomisinin son yıllarda Dünya genelinde önemli bir gelişim kaydetmesinin ardında izlemiş olduğu stratejik KOBİ politikaları yer almaktadır. Bu süreç içerisinde Güney Kore ekonomisinde devletin izlediği politikaları tarihsel olarak ele almak doğru olacaktır.

Kore harbinden sonra hızla gelişen Güney Kore, bugün hem OECD, hem de G-20 üyesidir. Savaş sonrasında ithalat ikamesine yönelik bir politika izlenmişken, 1960'lardan sonra ihracat eksenli bir kalkınma stratejisi izlenmiştir. Girişimcilikleriyle öne çıkmış ve hükümet planlamalarına sadık aile şirketlerine sağlanılan teşviklerle kalkınma tercih edilmiştir. 1970'lerde ağır sanayi ve kimya sanayi, 80'li yıllarda otomotiv ve elektronik, 90'lı yıllardan itibaren ise bilişime doğru kayan bir süreç gözlemlenmektedir. Güney Kore, 1997 yılında Asya Ekonomik Krizini aşmak ve bunu bir fırsata çevirmek için değişik stratejiler izlemiştir. Çok büyümüş, pek çok alanda farklılaşmış, kontrol edilmesi zorlaşan ve bu halleriyle ülke ekonomisine yük hale gelmeye başlayan aile şirketleri yeniden yapılandırılmıştır (Atay, 2012, s.239). KOBİ'ler özellikle de teknolojik araştırma geliştirme yapmayı hedefleyen girişimci işletmeler desteklenerek gelişmeleri sağlanmıtşır. Hem Kore Savaşını, hem de Asya Ekonomik Krizini yaşayan Kore, krizleri fırsatlara çevirmesini bilmiştir.

Doğu Asya'daki ekonomik gelişim modellerine bir örnek olması itibariyle, 1997 Asya Ekonomik Krizi öncesinde Kore'nin gelişiminin üç önemli özelliği göze çarpmaktadır. Bunlar devletin iş dünyasını şekillendirmedeki tartışılmaz rolü, devlet bankalarının sıkı kontrolündeki finans sistemi ve değişik alanlarda farklılaşmış büyük aile şirketlerinin tekelidir (Hahm, 2003, s.79).

[3] 1.000 Güney Kore Wonu = 0,9 ABD Doları

Kriz sonrası programların ana hedefi hükümet desteğinden yoksun ve aile şirketlerinin tekelleşmesi karşısında ezilen KOBİ'lerin, özelliklede teknoloji eksenli araştırma ve geliştirme yapan girişimci firmaların desteklenmesi olmuştur. Bankaların KOBİ'lere olan kredi desteğini sağlayacağı düzenlemelere gidilmiş, hükümet tarafından kurulan KOBİ destek fonları vesilesiyle cömert özkaynak aktarımı ve vergi indirimleri gibi kolaylıklar sağlanmıştır. Ayrıca ferdi yatırım destekçisi müessesinin yapılandırılması için gerekli kanuni altyapı hazırlanmış, KOBİ'lerin ağırlıklı olarak listelendiği ayrı bir borsa oluşturularak KOBİ hisselerinin yatırımcıya arz etmelerinin önündeki prosedürler basitleştirilmiştir. Genel olarak KOBİ'lerin özel olarak ise girişimci ticari işletmelerin önünü açarak teknolojik araştırma, geliştirme ve üretime yönelik bir ortam oluşturmaya yönelik politikalar izlenmiştir (Atay, 2012, s.240)

Yenilikçi ve girişimci ruha sahip, küçük fakat dinamik ticari işletmelerinin gelişimi Kore'nin sahip olduğu zenginliklerden sayılabilir. Bu zenginlikleri ülke ekonomisine yaymada son derece başarılı bir politika izleyen Güney Kore böylelikle ekonomik kalkınma anlamında son yıllarda büyük bir gelişim kaydetmiştir. Örneğin 1960'lı yıllarda eşit düzeyde olduğumuz Güney Kore'nin GSMH'sinin Türkiye'nin üç katına çıktığını, Türkiye'de % 3 olan ihracatta ileri teknoloji ürünlerinin payının % 30'u aştığını, ülkemizde % 35 olan yüksek öğretimde okullaşma oranının % 90'ı geçtiğini görmekteyiz. (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014, s.17)

Bu kapsamda ülkemizde de Güney Kore'nin inovasyon ve Ar-Ge alanındaki başarısını yakalayabilme adına KOSGEB aracılığı ile çeşitli işbirlikleri yapılmaktadır. KOBİ'lere verilebilecek yeni destek modelleri oluşturulması ve KOSGEB çalışmalarında Güney Kore deneyimleri örnek olmaktadır.

Güney Kore Cumhuriyeti Strateji ve Maliye Bakanlığı ile yürütülen "Güney Kore Yeşil Büyüme ve KOBİ Destek Programlarının Değerlendirilmesi" , "Uygulamalarının Paylaşılması Bilgi Değişimi Programı" kapsamında; 30 Mart – 03 Nisan 2015 tarihleri arasında Güney Kore'de Politika Belirleyicileri Çalıştayı ve Program Ara Değerlendirme toplantıları düzenlenmiştir.

Türkiye ile Kore arasında gerçekleştirilen Bilgi Paylaşım Programı ile, KOSGEB ilk olarak 2012 yılı için "Teknolojik Kümelenmeler" ve 2013 yılı için ise "Yeşil Büyüme" ye yönelik yapmış olduğu başvurular Kore Kalkınma Enstitüsü tarafından kabul görerek ilgili konularda ülkemizin mevcut durumu ortaya konmuştur. Bu çalışmalarla mevzuat, insan kaynağı ve teknik anlamda gerekli olan ihtiyaçlar belirlenerek, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, KOSGEB ile

Strateji ve Maliye Bakanlığı arasında program kapsamı için bir işbirliği Protokolü imzalanmıştır (www.kosgeb.gov.tr).

BÖLÜM III

TÜRKİYE'DE KOBİ'LER VE EKONOMİK KALKINMA

3.1. Türkiye'de KOBİ'ler

3.1.1. Türkiye'de KOBİ'lerin Gelişim Süreci

3.1.1.1. Osmanlı Devletinde Son Dönem

KOBİ'lerin ülkemizdeki tarihi gelişimi incelendiğinde başlangıcı 13.yüzyıla dayanan bir oluşumla karşılaşılmaktadır. 13.yy'da Şeyh Mahmut Ahi Evran tarafından kurulan "Ahilik Sistemi" bir taraftan esnafın meslek eğitimi, sosyal güvenlik gibi hizmetlerini yerine getirirken; diğer taraftan esnafı sağlam duygularla birbirine bağlayan mesleki ve insani ahlak kurallarına dayanan manevi bir birliği temsil etmektedir. Zamanla ahilik sistemi yerini 'Lonca Sistemi'ne bırakmıştır. Her iş kolunda kurulan birlik anlamına gelen Lonca Sisteminin günümüzde üretim kooperatiflerine benzeyen bir yapıya sahiptir. Malın kalitesini yüksek tutup standart üretimi gerçekleştirerek malın değerini koruma fonksiyonlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Yüce, 2007,s.26).

Diğer yandan, daha Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren, Türk asıllı vatandaşların ticarete çok ilgi duymadıkları, üretim ve ticareti özellikle yabancı asıllı Türk Vatandaşları (Rumlar, Ermeniler gibi) gerçekleştirirken, Türklerin daha ziyade çiftçilik ve askerlik mesleklerinde çalışmayı tercih ettikleri gözlenmektedir. Ayrıca, gayrimüslim azınlığın da bu dönemde sanayi kuruluşlarına yönelmeyip ithalatçılığı tercih ettikleri, bu nedenle yerli işletmelerin kurulması ve yaşamalarının zorlaştığı görülmektedir. Dolaysıyla, bu dönemde Türk asıllı üreticilerin ve tüccarların sayısı çok azdır. Ne zaman ki azınlıkların çoğu savaş sonrasında mübadelelerle ya da isteyerek ülkeyi terk etmişler, o tarihten itibaren Türk girişimcilerinin de ekonomide yer almaya başladıkları görülmektedir (Nusret, 1989, s.224).

Gerçekten, sosyal, ekonomik ve mesleki birlikler olan loncalar ve talebe bağlı üretim esasına göre kurulu ekonomik düzen, 18. yüzyılın sonlarında Avrupa kaynaklı ölçek ekonomisine, ucuz hammadde ve enerjiye, makineleşmeye, otomasyona ve bunların getirdiği kalite ve fiyat rekabetine çok fazla direnememiştir. 1863 yılında Osmanlı'daki küçük sanayinin çöküş etkisini gidermek ve sanayi sektörüne gelişme sağlamak için "Islahi Sanayi Komisyonu" kurulmuştur. Olumlu sonuçlar elde edilemeyince 1879 yılında "İstanbul Ticaret Odası" kurularak esnaf, sanatkar ve

sanayiciyi tek bir çatı altında toplanmıştır. Günümüze kadar da Türkiye ekonomisinde etkisini gösteren kanunlar yürürlüğe girmiştir. 1923'te kurulan İzmir İktisat Kongresi ekonomik sistemlerin şekillendiği yerdir (KOSGEB, 2003,s.5).

3.1.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Genç cumhuriyetin ilk döneminde kısa bir piyasa ekonomisi deneyiminin ardından, 1929'da dünyada yaşanan büyük bunalımın etkisiyle Avrupa'da ve ABD'de olduğu gibi ülkemiz ekonomisinde de devletçilik hakim olmuştur. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yeterli sermayeye, bilgi ve teşebbüs ruhuna sahip olunamamasından dolayı, ekonomide devletin öncülüğüne gereksinim duyulmuş; devlet, mal ve hizmetlerin üretimini kendisi üstlenmiştir. Diğer yandan, bu dönemde de ülke ekonomisinde yeterli sayıda ve kalitede girişimci yetiştirmek amacıyla gayretler devam etmiştir (Demirkaya, 2014, s.23).

Devlet bir yandan özel sektörü ve girişimciliği teşvik ederken, bir yandan da mevcut boşluğu doldurmak üzere kamu iktisadi teşekkülleri oluşturarak bizzat ekonomide rol almaya başlamıştır. Öyle ki, devlet ekonomide bir an önce kalkınma sağlamak amacıyla yerli bir girişimciler grubunun yaratılmasının şart olduğu bilinciyle hareket ederek, girişimciliğin desteklenmesi amacıyla teşebbüslerde bulunmuştur. Aslında, o döneme hakim olan düşünce, daha Cumhuriyet kurulmadan dokuz ay önce gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'ne de hakim olmuştur. Kongrenin öne çıkarttığı temel ilkelerden bir tanesi, Türk insanının girişimci yönünün geliştirilmesi amacıyla gerekenlerin yapılması olmuştur. Yatırımlar için sermaye birikiminin yetersiz olması, devasa altyapı yatırımları ihtiyacı ve bunların ancak devlet eliyle yapılabileceği gerçeği, büyük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin kurulması / işletilmesi için gereken tecrübenin (özel sektörde) bulunmayışı gibi sebepler, devleti ekonominin içine sokmuş, 1933 ve 1935 Sanayi Planlarının uygulanmasıyla kurulan İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin ekonomi içindeki payı artmıştır. Bununla birlikte, özel sektörün teşvikinden de vazgeçilmemiştir. Teşvik-i Sanayi Kanunu, Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu, Sümerbank ve Türkiye Halk Bankasının kurulması bu çerçevede değerlendirilmelidir (Taş,2009,s.178).

1950 sonrasında ise özel sektör eliyle kalkınma tercihi yapılarak müteşebbis yaratma, mevcutları destekleme politikası takip edilmiştir. Gösterilen çabaların sonucu olarak bir Türk girişimciler grubunun oluştuğu gözlenmiştir. Ancak, bunların hem sayısı

hem de nitelikleri henüz istenilen düzeyde değildir. 1950'den 1980'e kadar Türk girişimciliği açısından durağan denilebilecek bir dönem yaşanmıştır. Yine de bu dönemde, girişimciliğe destekler artmış, ekonomi gelişmiş, Türkiye hem nüfus hem de kişi başına düşen gelir itibariyle büyümüştür. Türkiye'de girişimciliğe asıl önem veriş, 1980'li yıllardan itibaren başlamıştır. 24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte yapısal bir dönüşüm başlatan Türkiye, bu tarihten itibaren piyasa ekonomisini tercih etmiş, bu tercihin bir gereği olarak girişimciliği ve girişimcileri öne çıkartmıştır (Özdemir vd., 2006, s.182).

3.1.1.3. 1980 sonrası dönem

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yeterli sermayeye, bilgi ve teşebbüs ruhuna sahip olunmamasından dolayı, ekonomide devletin öncülüğüne gereksinim duyulmuş, devlet mal ve hizmetlerin üretimini kendisi üstlenmiştir.(Özdemir, Ersöz, Saroğlu,2006, s.173)

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren önce piyasa ekonomisi, sonra devletçilik, daha sonra planlı karma ekonomi ve sonunda da özelleştirme ile sosyal piyasa ekonomisine geçiş çabalarında bulunmuş bir ülkedir. 24 Ocak 1980 kararları ile Türkiye'de dünyadaki genel gidişe uygun politikaları benimsemeye başlamış, dönemin en belirleyici uygulaması olan özelleştirme uygulamalarına yönelen az sayıda ülke arasında yer almıştır. Ancak yapılan özelleştirmelere rağmen, devletin ekonomik hacmi hala büyüktür ve bu durum konu ile ilgili kişilerce "devletçi bir karma ekonomi" veya "özel sektör ağırlıklı bir karma ekonomi" ya da "sosyal piyasa ekonomisi" (sosyal devlet) olarak tanımlanmaktadır (Akalın, 2002, S.107-108).

Türkiye'de, 1980'lerde ortaya çıkan serbest pazar ekonomisi, uluslararası ticaret serbestisi, fiyat kontrollerinin kaldırılması yeni bir ekonomik dönüşümün önemli unsurlarını oluşturmuştur. 1970'ler küçük ve orta ölçekli işletmeler için elverişli ortamın olduğu yıllar olmakla birlikte, 80'lerde yeni bir girişimcilik ve ihracat furyasının başladığı yıllar olmuş, toplumun her kesiminde özel teşebbüs özendirilmiştir. Ancak, ticari işletmeler ve servis sektöründeki firmalar, bu akımdan geleneksel üretim yapan firmalara ya da tarımla uğraşan işletmelere göre daha iyi faydalanmışlardır. Bununla birlikte küçük ve orta ölçekli işletmelerin teknolojik gelişmelerin gerisinde kaldığı, yetenek ve becerilerini çok iyi geliştiremedikleri gözlenmiştir (Özcan,1995,s.57).

Türkiye'nin Avrupa'ya yönelik ekonomik entegrasyon süreci son yıllarda önemli bir gelişme kaydetmiştir. Bu sürecin başlangıcı 1960'lı yıllarda yaşanmış ve Türkiye'nin 1980'li yıllarda yaşadığı genel ekonomik açılma ile kuvvetlenmiştir. Bu süreçte özel bir KOBİ politikası geliştirilmiş ve bu politikanın uygulamasını gerçekleştirmek üzere önemli bir araç olarak, daha sonra 1990'da KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Destekleme ve Geliştirme İdaresi Başkanlığı) adı altında birleşecek olan SEGEM (Sınai Eğitim ve Geliştirme Merkezi) ve KÜSGET (Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı) kurulmuştur (OECD, 2010, s.9).

Planlı dönemde Türk ekonomisi hem uygulanan iktisat politikaları hem de uygulamalar bakımından çok önemli değişimler yaşamıştır. İthal ikameci politikalar yerini ihracata dayalı kalkınma modeline bırakınca tüm ekonomi aktörler gibi KOBİ'ler de bir uyum dönemi yaşamıştır. Yeni dönemin getirdiği riskler yüksek uyum yetenekleri sayesinde sektörün önemli bir kesimi tarafından fırsata dönüştürülmüştür. Bu dönemde kamu kesimi başta finansal destekler olmak üzere KOBİ'lerin yeni döneme uyumunu artıracak hızlandıracak tedbirleri uygulamaya koymuş, bu işletmelerin iktisadi ve sosyal fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri için planlarda her dönemin özelliğine uygun ilke ve öncelikler belirlemiştir (Taş, 2009,s.188).

Yaşanan krizlerden en fazla etkilenen kesim olan KOBİ'lerin artan maliyet ve azalan (özellikle iç) talebe ilişkin sıkıntılarının aşılabilmesi için işletmelerin her yönden güçlendirilmesi ve rekabet edebilirliklerinin artırılması sadece sektör mensuplarının değil, ülke ekonomisi içindeki ağırlığı, üretim bağlantıları ve istihdama yaptıkları katkılar nedeniyle tüm ülkeyi ilgilendirmektedirler.

Bu sebeplerle ülkemizde beş yıllık kalkınma programları hazırlanmış, buna istinaden gerek reel sektör gerekse finansal sektörde birçok kurum ve kuruluşu içeren kapsamlı kararlara yer verilmiştir. 1980 sonrası ise özellikle global ölçekte yaşanan gelişmeler ve 1980 kararlarına paralel olarak söz konusu projeksiyonlar revize edilmiştir. KOBİ'leri de kapsayan bu kararların üstünde detaylı durmakta yarar vardır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1986-1990): Altyapı sorunlarına çözüm olacağı düşüncesiyle işletmelerin bir araya toplanması çalışmalarına ağırlık verilmiş, sanayi potansiyeli ve önemli ulaştırma imkânları olan yerlerde Organize Sanayi Bölgeleri kurulmuştur. Ayrıca Organize Sanayi Bölgelerinde küçük sanayilerinde kurulmasına teşvik edilerek tamamlayıcı faaliyetlerin yerine getirilmesine çalışılmış, bu suretle büyük işletmeler KOBİ'lerin entegrasyonu sağlanmaya çalışılmıştır. Esnaf, sanatkar ve küçük sanayi kesiminin ülkemizde mülkiyetinin arttırılması konusundaki

rolü dikkate alınarak üretim gücünün arttırılmasına yardımcı olacak mali ve teknik destek sağlanmasıyla ilgili tedbirlere öncelik verilecektir, iç ve dış pazarlama organizasyonu içerisinde, özellikle organize olmamış küçük işletmelerin piyasayla irtibat kurmaları amacıyla teknik danışmanlık hizmetleri sağlanacak ve ihracat için özel teşvik sistemi geliştirilecektir. KOBİ'lerin önemli sorunlarından olan eğitim, yetişmiş insan gücü, teknoloji konularında destek hususları da Plan'da yer almaktadır (DPT http:/ /www. kalkinma. gov. tr/ Pages / KalkinmaPlanlari.aspx).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) : Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde KOBİ'lere yönelik faaliyetler daha da genişletilerek, onları her açıdan destekleyecek (eğitim, finansman, teknoloji, altyapı, organizasyon vb.) ve sorunlarını çözecek bir takım tedbirlere yönelenmiş, ayrıca Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)' nın oluşturulmasına karar verilmiştir (Aykaç, Parlak ve Özdemir, 2009, 210).

Daha önceki planlarda da yer alan ve uygulanan küçük sanayi sitelerinin yapımının küçük sanayi potansiyeli bulunan yerleşim merkezlerinde yoğunlaşılması; "küçük sanayinin orta ve büyük sanayiye entegre olması ve yan sanayi sistemi içinde gelişmesi için gerekli teşvikler sağlanacağı" bir politika olarak yinelenmiştir. (Özdemir, Ersöz ve Sarıoğlu, 2007, 185)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): Yedince Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1996–2000), KOBİ'lere verilen önemi belirtmek üzere, 1996 yılı "KOBİ Yılı" olarak ilan edilmiş KOBİ'lerin proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanlarında desteklenmesi, girişimcilik eğitimi verilmesi bu Plan'da da yer almıştır.

Planda yapılan gözlemlere göre; "Büyük imalat sanayii işletmeleri istihdamında belirli bir azalma, genelde küçük ve orta ölçekli işletmelerdeki istihdamda ise artış görülmektedir. Teknolojik gelişimin uluslar arası rekabet gücünün arttırılması için otomasyona geçiş uygulamalarının gerçekleştirildiği işletmelerde ortaya çıkan kısa vadeli istihdam azaltıcı etkiler ikame edilememiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin, finansman, araştırma, ürün ve kalite geliştirme, pazarlama, teknoloji ve verimlilik ile ilgili yetersizliklerinden kaynaklanan sorunları sürmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve bireysel girişimlerin proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanlarında desteklenmesi, girişimcilik eğitimi verilmesi bu Plan'da da yer almıştır. Sanayinin teşvikinde, sektörel teşvikler yerine faaliyet bazında destek verilmesi temel ilke olacaktır. Teşvik sisteminin basitleştirilerek yeniden düzenlenmesi, teşvik

araçlarının uluslararası yükümlülüklerimizle uyumlu hale getirilmesi ve etkinliğinin arttırılması sağlanacaktır. (OECD, 2010, s.9)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005): 8. Beş Yıllık Kalkınma Planında yer alan politika girişimlerinin büyük bir kısmı KOBİ'lerin üretkenliğinin arttırılması ve uluslararası rekabet edebilme güçlerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Uluslararası en iyi uygulamalara dayalı olarak hazırlanan bu plan, üniversitelerle işbirliği içerisinde küçük işletmelerde ürün kalitesinin arttırılması ile yeni buluşların ortaya çıkarılması ve teknolojik kapasitenin güçlendirilmesini içermektedir. Finansal anlamda ise risk sermayesi gibi yeni finansman enstrümanlarının geliştirilmesini ve modern yönetim tekniklerinin kullanılmasını öngörmektedir. KOBİ'lerin ihracat yeteneklerinin geliştirilmesini sağlamaya yönelik yabancı şirketlerle ortaklık kurulması da desteklenecektir. KOBİ'lere yönelik hizmet aktarımının iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması için izlenen yeni bir yaklaşım ise, KOSGEB ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) arasında yerel düzeyde ortak merkezler, .sinerji odakları oluşturulmasının hedeflenmesidir. KOBİ'lere yönelik destek ve teşvikler ve bu amaçla gerçekleştirilen düzenlemeler daha da genişletilmiş, KOBİ'ler Kredi Garanti Fonu, Risk Sermayesi, Finansman Yatırım Ortaklığı, Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı gibi modern finansman araçları ve kurumlarıyla desteklenmiştir. (Aykaç, Parlak ve Özdemir, 2009, 212)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile düzenleyici ve denetleyici devlet tabanlı kuruluşların yanında özel sektöre yönelik doğrudan katkılı projelerde geliştirilmiştir. "Uzaktan Eğitim Sistemi" Alt Projesi ile Doğu Anadolu Bölgesindeki üniversitelerde yaşanan öğretim üyesi sıkıntısının azaltılarak eğitim seviyesinin arttırılması ve bölge ile merkez üniversiteler arasındaki dengesizliklerin en aza indirilmesi amaçlanmıştır (DPT, 2000, s.36).

KOBİ'lere sağlanan gerek özel sektör bazında gerekse kamusal düzenlemelere rağmen reel sektörde yaşanan 2001 finansal kriz ile birlikte yatırımların karşılığında beklenen geri dönüşler elde edilememiştir. Özellikle yaşanan ekonomik krizlerden sonra, kamu bankalarının kullandırdıkları sübvansiyonlu kredilerin dönüşünde yaşanan sorunlar ve bunun Hazine görev zararı olarak yüksek oranlara ulaşması, KOBİ'lerin finansmanında kullanılan kamu kaynaklarının azalmasına yol açmıştır. 2004 yılı başı itibariyle, Plan gerçekleşmelerinin beklenen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir (DPT, 2004, s.13).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013): Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında KOBİ'lere yönelik; işletmelerin uygun koşullarla finansman kaynaklarına erişimi kolaylaştırılması ve bu kaynaklarda çeşitlilik sağlanması kararları alınmıştır. Başta KOBİ'ler olmak üzere girişim sermayesi, başlangıç sermayesi ve kredi garanti sistemi geliştirilerek işletmelerin kredi temini kolaylaştırılması amaçlanmıştır.

KOBİ'ler olmak üzere kayıtlı işletmelere yönelik finansman olanakları artırılacak, iş ve çalışma hayatına ilişkin mevzuat basitleştirilerek bürokratik formaliteler azaltılacak, işletmelerin kurumsallaşması teşvik edilecek, kayıtlı işletme ve bireylere yönelik kamu hizmetleri iyileştirilecek, iş ve işgücü piyasasında esneklik artırılacaktır. Kayıtdışı sektörle mücadelede aktif rol oynayan kurumlar arasında etkin işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır.

Kamunun iş dünyasına sunduğu hizmetler, süreçlerin yeniden yapılandırılması suretiyle bütünleşik bir yapıda elektronik ortama taşınacak, bu hizmetlerin işletmeler tarafından yaygın kullanımına yönelik tedbirler alınacaktır. Buna paralel olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş süreçlerinde kullanılması, elektronik ortamda iş yapma biçimlerinin ve e-ticaretin yaygınlaşması ile işletmelerin maliyetlerini düşürmeleri, verimliliklerini yükseltmeleri ve yurtiçi ve yurtdışı satış potansiyellerini geliştirmeleri desteklenecektir. Ayrıca, e-ihale uygulamalarının yaygınlaşması ile KOBİ'lerin kamu alımlarına katılımı için uygun, şeffaf ve rekabetçi ortam yaratılacaktır.

KOBİ'lerin ve girişimcilerin rekabet güçlerini artırmak ve yeni pazarlara açılmalarını sağlamak için, iş kurma ve iş geliştirme aşamalarında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanacaktır. Bu amaçla, İŞGEM ve benzeri yapılanmalar yaygınlaştırılacak ve etkinliklerini artırmak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Bölgeler arası yakınsama ve rekabet amaçları bakımından farklılaştırılmış KOBİ politikaları uygulamaya geçirilecektir. Bu kapsamda; ihtiyaç duyulan nitelikli işgücünün yetiştirilmesine, finansman kaynaklarının genişletilmesi ve araçlarının çeşitlendirilmesine, pazara ve teknolojiye erişimin kolaylaştırılmasına özel önem verilecektir.

Özetlemek gerekirse, ülkemizde kalkınma programları incelendiğinde, daha sağlam ve dengeli kalkınma modelleri tercih edilmiştir. Kalkınmanın özellikle finansal boyutunun yanında toplumsal bir olgu olması, ekonomik kriterlerin yanında sosyal hayatın da gerekliliklerinin yerine getirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda özellikle KOBİ'lerin yapısal özelliklerin avantajlarından da yararlanmak isteyen ve bu birimlerin ekonomik katkılarını ön plana çıkarmayı amaçlayan politikalar benimsenmiştir.

Beş yıllık kalkınma planlarının genelinde KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunların üzerinde durulmuştur. KOBİ'lerin kuruluş ve örgütlenmelerini düzenleyecek ve denetleyecek kurum ve kuruluşlar zaman içerisinde oluşturulmuştur. Gerek kuruluş ve gelişme aşamasında yaşanan finansal sorunları, gerekse büyüme noktasında karşılaşılan bilgi, eğitim ve arge çalışmalarını da kapsayacak şekilde çalışmalar yapılmıştır. Ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınma modellerinde karşılaştıkları en önemli sorunların başında gelen bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek amacıyla, KOBİ'leri de kapsayacak şekilde organize sanayi ve küçük sanayi sitelerinin oluşturulması, desteklenmesi noktasında kararlar alınmıştır.

Son dönemlerde ise hem küreselleşme olgusu hem de Avrupa Birliği uyum sürecinin de etkisiyle, ülkemizde KOBİ'lere yönelik gerekli yasal düzenlemelerin üzerinde durulmaktadır. Sağlanan destekler ve kurumsal yapılanmalarına yönelik AB ortak mutabakatı doğrultusunda adımlar atılmakta ve yatırımlar bu politikalar doğrultusunda oluşmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde ülkemizde KOBİ'lere sağlanan desteklerin üzerinde özellikle durulacaktır. Ama öncesinde bu desteklerin neden gerekli olduğu, KOBİ'lerin yaşadıkları yapısal sorunlar ve finansman sorunlarını incelemekte fayda vardır.

3.1.2. Türkiye'de KOBİ'lerin Karşılaştıkları Sorunlar

3.1.2.1. KOBİ'lerin Yapısal Sorunları

KOBİ'lerin yapısal özelliklerinden çalışmanın birinci bölümünde bahsedilmişti. Bu özelliklerin ekonomik ve sosyal açıdan ne gibi avantajlara sahip olduğu detaylı olarak ele alınmıştı. Fakat bu avantajların yanında, KOBİ'lerin, bilhassa da gelişmekte olan ülke ekonomilerinde yer alan bu birimlerin bünyelerinde barındırdıkları olumsuz yapılar da mevcuttur. Bu işletmeler içinde bulunduğu ülke ekonomisiyle karşılıklı etkileşim içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla, KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunları incelerken, hem içerisinde yer aldıkları konjonktür hem de içsel yapılarını ayrı irdelemekte yarar vardır. Bu sebeplerle belirli başlıklarla KOBİ'lerin karşılaştıkları yapısal sorunlardan bahsedebiliriz.

Teknolojik Sorunlar: Ulusların rekabetçi üstünlüklerini belirleyen temel faktörler arasında yer alan bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, bilinçli çabaları ve politika üretme arayışlarını yoğunlaştırmaktadır. AR-GE harcamalarının GSMH içerisindeki

yüzdesi dikkate alındığında, gelişmiş ülkelere göre ülkemizin oranı düşük seviyelerde yer almaktadır (Karacasulu, 1999, s.39).

Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Bazen KOBİ sahipleri yönetimi profesyonel yöneticilere bırakmak istememekte, büyümenin getireceği riskleri göze alamama gibi nedenlerle büyüyememektedirler. Ayrıca, belirli bir büyüklükten sonra kurumsallaşmaya önem verilmemesi de genel yönetim sorunları içinde sayılabilmektedir. Türkiye'de birçok işletmenin kuruluş yeri seçimi yanlış yapılmış; işletmeler sanayi bölgeleri yerine şehir merkezlerinde kurulmuşlardır. Bu durum işletmelerin çağın şartlarına uygun şekilde üretim yapmalarını ve işgücü motivasyonunu engellemektedir (Çelik ve Karadal, 2007, s.121).

Toplam Kalite Yönetimi Sorunu: Toplam kalite yönetimi uygulamaları KOBİ'lerin kurumsallaşmasına önemli katkılar sağlamakta ve mesafe kat etmelerini sağlamaktadır. Toplam kalite yönetiminin öngördüğü sistemler uygulandıkça, paralelinde istikrarlı bir gelişme ve kurumsallaşma da sağlanmaktadır. Toplam kalite yönetimi KOBİ'lerin yapısı gereği sahip oldukları dinamizm, yeniliklere ayak uydurabilme gibi daha önce belirttiğimiz avantajlarının güçlendirilmesinde de önemli bir rol oynar. Temel ilkelere örnek olarak: sonuçlara yönlendirme, Müşteri odaklılık, liderlik ve amacın tutarlılığı, süreçler ve verilerle yönetim, çalışanların geliştirilmesi ve katılımı, sürekli öğrenme, yenilikçilik ve iyileştirme, işbirliklerinin geliştirilmesi, kurumsal sosyal sorumluluk verilebilir (Tıraş, 2011,s.39).

Ürün Yönetimi Sorunları: Tüketici talebi artık daha kaliteli ve üstün tasarımlı farklılaşmış ürünlere yönelmektedir. Üretilen mal ve hizmetlerde, belirli kalite normlarının tutturulması imalat sanayinin özellikle bugün içinde bulunduğu aşamada daha da önemlidir. Türkiye'deki KOBİ'lerin bir kısmı, hiçbir ana sanayi kuruluşuna bağlı olmadan piyasaya mal üretmektedirler. Ancak teknolojik düzeyleri, üretim ve kalite anlayışları bu kuruluşlarımızı giderek zorlamaktadır. KOBİ'ler bilgisayar teknolojilerini kullanma açısından kötü durumdadırlar (Özok, 1993,s.238).

Bürokratik Sorunlar: Gerek kuruluş aşamasında gerekse faaliyetleri sırasında, KOBİ'lerle ilgili kamu kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanamaması; işlerin uzamasına ve sonuçta zaman ve para kaybına neden olmaktadır. KOBİ'lerin karşılaştığı mevzuat hükümlerinin bazıları, gerçekten yanlış veya gereksiz yere getirilmiş; bazıları ise, doğru yere getirildiği halde, zamanla değişen koşullar bu hükümlerin doğruluğunu kaybetmelerine neden olmuştur (Bağrıaçık, 1991, s.165).

Pazarlama Sorunları: Türkiye'de KOBİ'ler pazar araştırması yapmadan dış pazarlara ürün satmaktadırlar.KOBİ'ler, yeni pazarlara girmekte ve bu pazarları tanımakta zorluk çekmekte, öte yandan müşterilere yönelik bilgilere ulaşamamaktadırlar (Akgemci, 2001,s.30).

Personel Sorunları: Uzmanlığın büyük önem kazandığı günümüzde, çok yönlü eleman istihdamının zorunluluğu KOBİ'leri ilgilendiren bir başka sorundur. Yapılan araştırmalar, ülkemizde KOBİ'lerin yeteri kadar eğitilmiş işgücüne sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. Türkiye'de KOBİ'lerde çalışan elemanların çoğu sadece çıraklık eğitimi almıştır. Bu da KOBİ'lerde verimliliği düşürmektedir (Müftüoğlu, 1998, s.29).

KOBİ'lerin çoğunluğunun emek–yoğun işletmeler olması, emekle ilgili sorunlarının önemini artırmaktadır. Bu sorunların başında nitelikli eleman tedariki gelmektedir. Türkiye'de mesleki–teknik eğitimin giderek zayıflaması, zaten eğitimli ara eleman açığı olan KOBİ'leri daha da güç durumda bırakmaktadır.

Kendileri personel eğitimi konusunda yatırım yapamayan KOBİ'ler, ihtiyaç duydukları elemanları cezbetmede büyük işletmelerle rekabet edemedikleri gibi, yetişmiş elemanlarını da (daha istikrarlı istihdam ilişkisi arayışları nedeniyle) daha büyük işletmelere kaptırmaktadırlar. KOBİ'lerin çalışanlarla ilgili bir diğer dezavantajı, bu işletmelerin işinde uzmanlaşmış kişileri istihdam edebilecek mali güce sahip olamamalarıdır. Bu yüzden, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunda finansman, pazarlama, muhasebe gibi departmanlar yoktur. Bu tür işlerin tümünü, mevcut personel yürütür. Bu durum, KOBİ'lerin gelişmesinin önündeki bir başka engeldir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004, s.73).

3.1.2.2. KOBİ'lerin Finansman Sorunları

Türkiye'de 1985 sonrası oluşan ekonomik krizlerin genel dinamiklerinin incelenmesinden sonra ortaya çıkan bulgu, reel sektörün dış ticaret kanalları, reel döviz kurları, reel faiz oranları ve kısılan iç talep aracılığıyla krizlerden etkilendiğidir. Hızlı bir şekilde büyüyen iç borçlanma ihtiyacını karşılamak amacıyla, 1992 – 1999 yılları arasında % 32 gibi çok yüksek reel faizle iç borçlanmaya gidilmesi, ülkenin finansman kaynaklarının borç faizinin ödemek için borçlanılan devlete aktarılması ve KOBİ'lerin finansman ihtiyacının daha da şiddetlenmesi ile sonuçlanmıştır. Ekonomik krizler dolayısıyla, kısılan iç talep rekabetin ve büyük işletmelerin KOBİ'ler üzerindeki baskısının artmasına neden olmuştur. Reel döviz kurunun aşırı pahalanması sonucu ise,

büyük işletmelerden daha küçük kar marjı esnekliğine sahip olan KOBİ'lerin ihracat pazarlarındaki rekabet gücü aşırı zayıflamıştır (Zengin, 2002,s.5).

Enflasyonist ekonomik ortam ve artan kamu borçları, bir dizi mali krize, reel faiz oranlarında ani yükselişe ve Türk Lirasında da değer kaybına sebep olmuştur. GSYİH önemli dalgalanmalar göstermiş, ekonomide yaşanan durgunluktan olumsuz etkilenmiş ve potansiyel ve ihtiyaçlarının aksine Türk ekonomisi son derece kısıtlı bir büyüme gerçekleştirmiştir. Bu genel ekonomik güçlüklere ek olarak, KOBİ'ler 1996'da Avrupa Birliği ile girilen Gümrük Birliği'nin ardından açık ekonomi ve rekabetin ilk şokuyla yüz yüze gelmek zorunda kalmıştır.

Ülkemizdeki KOBİ'lerin yaşadıkları finansal sorunların oluşumunda özellikle uzun yıllar boyunca süren yüksek enflasyonlu dönem ve teşvik politikalarının etkili bir şekilde uygulanamaması etkili olmuştur. Uzun yıllar süren yüksek enflasyon işletmeleri reel anlamda küçültmüş ve işletmelerin mali yapılarını bozmuştur. KOBİ'lere yönelik teşvikler de genellikle kağıt üzerinde kalmış, çok az işletmeye ulaşmıştır. (Kutlu ve Demirci, 2007,s. 191)

Yeni Ekonomi ve küreselleşmenin şekillendirdiği Dünyada ve ülkemizde KOBİ'ler, bir taraftan pazarda tutunabilme endişesi yaşarken diğer taraftan bu rekabete direnebilmek için yoğun çaba sarf etmektedirler. KOBİ'lerin böyle bir ortamda ayakta kalabilmeleri sağlam bir özkaynak yapısına sahip olmalarına, mali bünyelerinin güçlü olmasına bağlıdır. Özellikle Türkiye gibi kırılgan ekonomilerde sıkça yaşanan ekonomik krizler bunu zorunlu kılmaktadır. İşte bu noktada KOBİ'ler finansal anlamda birçok sorunla iç içe yaşamaktadırlar. Ülkemizdeki KOBİ'lerin yaşadığı finansman sorunlarının temelinde aşağıda belirtilen ana nedenler yatmaktadır (Yörük, 2001,s.14).

- Ekonomik istikrarsızlık,
- Bankacılık sisteminin yapısal sorunları,
- Teşvik politikalarının yetersizliği,
- KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan sorunlar.

Özetlemek gerekirse daha önce KOBİ'lerin ülkemizdeki tarihsel gelişim sürecinde ve yapısal sorunlarında da bahsedildiği üzere sadece ülke ekonomisi değerlendirmesi ve ekonominin yapısal özelliklerini ortaya çıkarmak KOBİ'lerin yaşadıkları finansman sorunlarını algılamada yeterli olmayabilir. O yüzden ülkemizde

yer alan KOBİ'lerin finansman sorunlarını ayrı başlıklarla irdelemek daha yararlı olacaktır.

Özkaynak Yetersizliği: KOBİ'lerin finansmanla ilgili yaşadıkları sıkıntıları kredi temin etmede yaşanan sorunlar, özsermaye/işletme sermayesi yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar, sermaye piyasasından fon elde etmede yaşanan sorunlar ve finansal yönetimdeki yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar oluşturmaktadır (Yörük, 2001,s.14). Bu sorunlara alternatif finansman tekniklerinin yeterince kullanılmamasını da ekleyebiliriz.

KOBİ'lerin sermaye yapıları ile ilgili sorunlardan bir diğeri de başlangıç sermayesi sorunudur. KOBİ'lerin ilk yatırım tutarının ya da başlangıç sermayesinin finansal kaynağı genel olarak iki kalemden oluşmaktadır. Bunlar şahsi tasarruflardan sağlanan özkaynaklar ya da kişinin aile üyelerinden sağladığı borçlanmalardır. Bu işletmelerin, kuruluş safhasında öz kaynaklarının sınırlı olması sebebiyle yatırım projelerinin başarı ve karlılık potansiyelleri çok yüksek de olsa; finans kurumlarından dış finans sağlama imkanları oldukça azdır. İTO'nun yaptığı bir araştırmada, KOBİ'lerde sermayenin kaynağının %78,56'sını önceden yapılan tasarrufların; %7,71'lik kısmını da banka kredilerinin oluşturduğu ortaya çıkmıştır. KOBİ'lerde ilk finansman ihtiyacı, öz kaynaklarla karşılanmakla birlikte bunun yeterli olmadığı, bilinen bir gerçektir (Tıraş, 2011, s.36).

Türkiye'de KOBİ'lerin 2012/1-2013/1 dönemleri itibarıyla finansman konusunda problemleri incelendiğinde gerek küçük ölçekli işletmelerin gerekse orta ölçekli firmaların en önemli sorunlarının "Kredi Maliyetlerinin Yüksekliği" olduğu görülmektedir. Tablo-7 dikkate alındığında bu problem 2012 yılı itibarıyla orta ölçekli firmaların yüzde 68,8'nin en büyük sorunu olarak karşımıza çıkarken 2013 yılına gelindiğinde oranlar sırası ile yüzde 74,5 seviyesine yükselmiş ve KOBİ'lerin en önemli finansal sorunu olarak önemini korumaya devam etmiştir.

Tablo 7.

KOBİ'lerin Finansman Sorunlarının Çeşitleri

Sorunlar	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
Yıllar	2012/1	2012/2	2013/1	2012/1	2012/2	2013/1	2012/1	2012/2	2013/1	2012/1	2012/2	2013/1
Kredi Maliyeti	73,1	67,8	65,8	80,5	68,8	74,5	71,4	83,9	79,5	75,1	70	70,6
İşletme Sermayesi	53,4	44,5	52,5	44,1	48,4	57,5	55,7	74,2	74,4	54,3	49,3	57,1
Özkaynak	41,5	39,7	47,5	39	37,6	39,6	17,1	41,9	28,2	36,2	39,3	42,2
Teşvikleri n Azalışı	51,3	-	-	58,5	-	-	55,7	-	-	50,9	-	-
Kredi Bulamamak	13,5	32,9	25,9	11,9	20,4	17	8,6	12,9	15,4	12,1	26,3	21,5
Kredi Yenileme	3,6	12,3	12,7	9,3	7,5	8,5	5,7	12,9	10,3	5,8	10,7	10,9
Kredi Kapatması	4,1	-	-	6,8	-	-	4,3	-	-	5	-	-
Diğer	6,2	19,9	18,4	6,8	14	18,9	4,3	9,7	10,3	6	16,7	17,5

Kaynak: İSO, Ekonomik Durum Tespiti, 2012/1-2 ve 2013/1 verilerinden düzenlemiştir.

KOBİ'lerin ikinci büyük finansal sorunu "İşletme Sermayesi İhtiyacı Artışı" olduğu yönündedir. İşletme sermayesini firmaların kısa vadeli işlemlerinin finansmanı için gerekli sermaye olarak nitelemek mümkündür. Firmaların satış bedellerini tahsil edememesi veya rekabet sonucu ürünlerini uzun vadeli satışa sunması, satışların azalması sonucu stokların artması veya sipariş tutarlarında artışlar gibi olgular şirketlerin işletme sermayesi gereksinimlerini arttıran nedenler arasındadır. KOBİ'lerde "işletme sermayesi ihtiyacı artışları" ile ilgili finansal sorunların bir özelliği inceleme dönemleri itibarıyla özellikle orta ölçekli işletmeler itibarıyla artış trendi göstermesidir. Bu sorun küçük ölçekli ve orta ölçekli firmalarda 2012 yılında sırasıyla % 44,5 ve % 48,4 seviyesinde iken 2013 yılı itibarıyla yine sırasıyla % 52,5 ve % 57,5 seviyelerine ulaşmış ve toplam finansal sorunların içinde görece payı artmıştır (Çan, 2015, s.30).

KOBİ'lerin finansman alanında karşılaştıkları üçüncü büyük sorun özkaynak yaratamamalarıdır. Firmalarda özkaynaklar firma faaliyetleri sonucu elde edilen gelirlerin bir kısmının işletmede bırakılması ya da firma sahiplerinin dışarıdan sermaye koyması ile yaratılır. Türkiye'de firmaların özkaynak yaratamamasını bu iki olgunun yetersiz kalması ile açıklayabiliriz. KOBİ'ler genellikle sınırlı özkaynaklarla kurulduğundan, özellikle bankacılık sistemine borçlanma yoluyla gerçekleştirilen finansmanın önemi daha da artmaktadır. Kredilerin KOBİ'ler tarafından yoğun ve etkin kullanımı hem KOBİ'lerin hayatta kalmaları hem de ülkedeki sürdürülebilir ekonomik kalkınma açısından oldukça önemlidir. Banka kredisi kullanımı hayati önem taşımasına rağmen ülkemiz KOBİ'lerinin kredilerden aldıkları pay oldukça düşüktür. Söz konusu rakamlar çalışmanın Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri kısmında belirtilecektir.

İşletme Sermayesi Yetersizliği: İşletme sermayesi, işletmenin kısa süreli normal olarak bir hesap döneminde paraya çevrilebilir ekonomik değerlere yaptığı yatırım olarak tanımlanır. KOBİ'lerde kuruluş aşamasında yapılan önemli hatalardan biri de yatırım tutarı belirlenirken; gerekli işletme sermayesi tutarının ihmal edilmesidir. Genellikle sağlanabilen sınırlı sermayenin önemli bir kısmı, sabit varlıklara bağlanmakta; işletme faaliyetinin devamı için gerekli işletme sermayesi, yeterince önemsenmemektedir. Ancak yatırımın başarısı açısından yatırım tutarının sağlıklı bir şekilde belirlenmesi kadar; sabit ve döner varlıklar arasında dengeli bir şekilde dağıtılması da büyük önem taşır. (İskender, 2009,s.34)

Ülkede yaşanan ekonomik iktidarsızlık, yüksek enflasyon gibi durumlarda KOBİ'lerin işletme sermayesi giderek erimekte ve sıkıntı yaratmaktadır. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde üretime konu olan girdilerin maliyetleri artmakta ve daha fazla miktarda işletme sermayesi ihtiyacı doğmaktadır. Özellikle sabit varlık yatırımlarının yoğun olduğu ve belli bir üretim ve satış kapasitesine sahip işletmelerde, yüksek enflasyon dönemlerinde daha büyük bir işletme sermayesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla kuruluş aşamasında yeterli işletme sermayesi ile donatılmayan aynı zamanda yabancı kaynak bulmakta zorlanan KOBİ'ler kapasite artırımı ve modernizasyon için yeterli atılımlarda bulunamamaktadır (Yörük ve Ban, 2003, s.30).

Finansal Yönetimde Yetersizlik: KOBİ'lerin finansal sorunların bir diğer sebebi de finansal yönetimdeki yetersizlikleridir. Gerek işletme çalışanları gerekse diğer çalışanların finansman konusundaki bilgi yetersizliklerinden dolayı finansal analizler düzgün olarak yapılamamakta ve bu nedenle işletmelerin finansal durumu net olarak

görülememektedir. Ayrıca bu işletmelerde sağlıklı bir muhasebe düzeni de yoktur. KOBİ'lerde özellikle devlete karşı yükümlü bulundukları vergilerin, mahalli idarelere karşı olan yükümlülüklerin, bağlı odalara karşı ödenmesi gereken aidatların, sosyal güvenlik kurumuna olan primlerin ödenmesi ile ilgili yetersizlikler bulunmaktadır. Bu ödemelerin gecikmesiyle gelen cezalarla, borçlar daha yüksek tutarlara ulaşmakta ve ek mali yükümlülüklere neden olmaktadır (Ekinci, 2003, s.75).

İşletme planları içinde yer almayan ek yükler karşılanamadığında yabancı kaynaklara ulaşmadaki zorluklar nedeniyle genellikle özkaynaklardan ya da akraba ve arkadaşlardan alınan borçlardan yararlanılmaktadır. Ancak uzun dönemde şirketin özsermayesi azaldığından finansal sorunlar daha da artmaktadır. Bu aşamada kredi mekanizmasına gecikmeli olarak başvurulmakta; ancak beklenen yarar yerine borç miktarının artması ile birlikte girişimcilerin işi terk etmesine kadar uzanan sağlıksız bir dönem başlamaktadır.

Sermaye Piyasalarına Ulaşma Sorunları: Sermaye piyasaları işletmelere fon sağlayarak, riskli projeleri finanse ederek, işletmeler üzerinde denetim işlevini gerçekleştirerek, işletmeleri piyasalara tanıtarak reel sektörün gelişmesini destekleyebilmektedir. Bu açıdan sermaye piyasalarının, Türkiye örneğinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının reel sektör ve KOBİ'ler açısından önemi büyüktür. Bunun bilincinde olan İMKB'de 1995 yılında KOBİ'lere yönelik "Bölgesel Pazar" ve "Yeni Şirketler Pazarı" oluşturulmuştur. Bölgesel Pazar'a kabul koşulları ana pazara göre daha esnek olup, kabul koşulu olarak firma büyüklüğüne ve iki yıl ardı ardına kar etmiş olma kriterine bakılmaktadır.

Türkiye'deki KOBİ'lerin günümüzde sermaye piyasalarında fon sağlamaları mümkün değildir. Bu durumun nedeni, KOBİ'lere menkul kıymetleri karşılığı sermaye piyasalarından fon sağlayacak finansal kuruluşların mevcut olmamasıdır. Aynı zamanda KOBİ'lerin genellikle limited ve komandit şirket türünde kurulması, hukuksal açıdan KOBİ'lerin menkul kıymet ihraç etme imkânlarını kısıtlamıştır. KOBİ'lere finansal kiralama yöntemiyle fon sağlayacakları leasing şirketleri bulunsa da, bilgi eksikliği ve fon taleplerinin küçük olması nedeniyle işlem yapamamaktadırlar. Finansal sistemlerinin ve ulusal ekonomisi gelişmiş birçok ülkede KOBİ'ler için ikinci nitelikte borsalar ve piyasalar mevcuttur (Deniz,2003, s.24).

Küreselleşme süreci kapsamında KOBİ'lerin yeni dünya düzeninde yaşama ayak uydurması için sermaye piyasalarının aktif hale getirilmesi çok önemlidir. Türkiye'nin gündeminde en önemli mesele haline gelen Avrupa Birliğine entegrasyon kritik başarı

faktörlerini yakalayabilen işletmelerin, bu kapsamda KOBİ'lerin bir kısmının stratejik olarak desteklenmesi gerekliliğini göstermektedir. Bu noktada, stratejik öncelikli sektörleri belirlemesi gereken Türkiye bu sektörlerde KOBİ'lerin rolünü de iyi tartmalı ve sermaye piyasalarında kritik başarı faktörlerini yakalayabilen işletmelere rekabeti bozmayacak, fakat bu işletmeleri teşvik edecek desteğin verilmesini sağlamalıdır. Bunun yanı sıra henüz Türkiye'de uygulaması olmayan organize olmamış bağımsız borsalar yoluyla küçük ve orta ölçekli firmaların fon ihtiyaçlarının karşılanması da önerilebilir. Fakat bu noktada dikkat edilmesi gereken, talebin KOBİ'lerden gelmesidir. Yukarıdan empoze edilen, fakat ihtiyaçlara tam uygun olmadığı için çalışmayan finansal piyasalar önemli katkı sağlamayacağı gibi, kaynakların yanlış kullanımına da neden olabilir (Aras ve Müslümov, 2002, s.11).

Kredi Temininde Yaşanan Sorunlar: KOBİ'ler genellikle kuruluş aşamasında yetersiz öz sermaye ile kurulmaları nedeniyle risk payı yüksek ticari kredilerle finansman gereksinimlerini karşılamaktadır. Kredinin miktarı, maliyeti, vadesi ve teminat sorunu, KOBİ'lerin kredi finansmanında karşılaştığı başlıca sorunlardandır.

Genellikle bankalar kredi verirken büyük işletmeleri tercih ederler. Daha büyük hacimde kredi talep eden büyük işletmelerin kredi maliyetleri daha düşük olmaktadır. Burada banka sipariş maliyetine benzer bir durumla karşı karşıyadır. Nasıl ki mala ilişkin sipariş hacmi büyüdükçe birim mala düşen sipariş maliyet azalıyorsa, burada da banka için kredi talebi hacmi arttıkça birim TL' ye düşen kredilendirme maliyeti azalmaktadır. Zira kredilendirme maliyetinin bir kısmı kredi hacminden bağımsız olup, sabit maliyet niteliğindedir. Nasıl ki bir sanayi işletmesi sipariş hacmi arttıkça elde ettiği maliyet tasarruflarının bir kısmını malın fiyatına yansıtarak fiyat iskontoları sağlayabiliyorsa, banka da talep edilen kredi hacmi büyüdükçe kredi fiyatında (kredi faizinde) bir takım indirimlere gidebilmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak genelde daha büyük hacimli krediler talep eden büyük işletmeler kredi temininde avantaj sağlamaktadır (Gökçe, 1997, s.75).

KOBİ'lerin kredi finansmanında karşılaştığı bir başka sorun da kredi teminatlarıdır. Riski tamamen bertaraf etme eğilimi içinde olan bankaların kimi zaman kredinin birkaç katı teminat talep ettiği görülmektedir. Büyük işletmeler teminat olarak işletme varlıklarını gösterirken, küçük işletmeler ise genelde işletme sahibinin kişisel mal varlıklarını teminat olarak göstermektedir. İflas halinde ise küçük işletme sahibi tüm varlığını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum küçük

işletmeleri kredi yolu ile finansman konusunda çekimser davranmasına neden olmaktadır (Müftüoğlu, 2007, s.36).

İstenen ağır teminat ve kefalet koşulları sağlansa bile sağlanan kaynakların finansman maliyeti yüksek olmaktadır. Çünkü kredi talep miktarı küçük ve riskleri fazla olduğu için bankalar açısından kredi işlem maliyeti de yüksek kabul edilmekte ve verilen kredinin faizi de yüksek olmaktadır. Ayrıca bankalar ellerindeki fonların büyük kısmını hazine bonosu, tahvil gibi yatırım araçlarına gitmekte, geri kalan kısmı ise büyük iş yapan holding ve şirketlere yönelmektedir (Sarıaslan, 1994,s 45).

KOBİ'lerin Türkiye'de fon temininde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de teminattır. Basel-II süreciyle bu sorun daha önemli bir hale gelmiştir. Basel-II ile bankacılık sistemi risk odaklı sermaye yönetimine geçmekte ve bu da beraberinde risk odaklı kredi fiyatlamasını getirmektedir. Risk odaklı kredi fiyatlaması, KOBİ'lerin risk ve teminat durumuna göre kullanacakları kredi miktarını ve kredi maliyetini etkilemektedir. Bu sorunun çözümü için, Basel-II süreci de dikkate alınarak KOBİ'lerin kredilerden aldıkları payların artırılmasına yönelik uygulamalar geliştirilmelidir. Bu bağlamda banka kredileri ile ilgili problemlerinin giderilmesi için hâlihazırda faaliyet gösteren Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. gibi kuruluşlar yaygınlaştırılmalı ve kredi sigorta sistemleri, dış kaynaklı fonlar, BASEL II, KGF ve KOBİ A.Ş. vb. konularda bilgilendirme faaliyetleri yoğunlaştırılmalıdır (Yörük, 2013, s.47). Basel-II kriterleri çerçevesinde değerlendirildiğinde KOBİ'ler bu avantajı kullanabilmek için derecelendirme sistemi hakkında bilgi sahibi olmalı ve kurumsal yönetim, hesap ve kayıt düzeninin sağlıklı ve şeffaf olması ve finansal planlama konularında gelişme kaydetmelidirler (Yüksel, 2005,s. 39).

KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümünde Bankacılık sektöründeki yasal düzenlemelere uyum sağlamaları, kendi bünyelerindeki yönetimsel ve örgütsel düzenlemeleri tamamlamalarının yanında özellikle kamu tarafından sağlanan teşvik ve yatırımlarla ilgili gerekli kararları almaları da önemlidir. KOBİ'lerin sınırlı özkaynakları dışında dışarıdan sağladıkları kaynaklar bakımından bu teşvik ve finansman olanakları hayati önem taşımaktadır. Bu olanakları sunan kuruluşlar ve detayları çalışmanın ilerleyen bölümünde yer almaktadır. Fakat öncelikle ekonomik kalkınma açısından hayati önem taşıyan KOBİ'lerin önemini daha iyi vurgulamak adına ülkemizin ekonomik yapısı içerisindeki yerleri üzerinde durmak yararlı olacaktır.

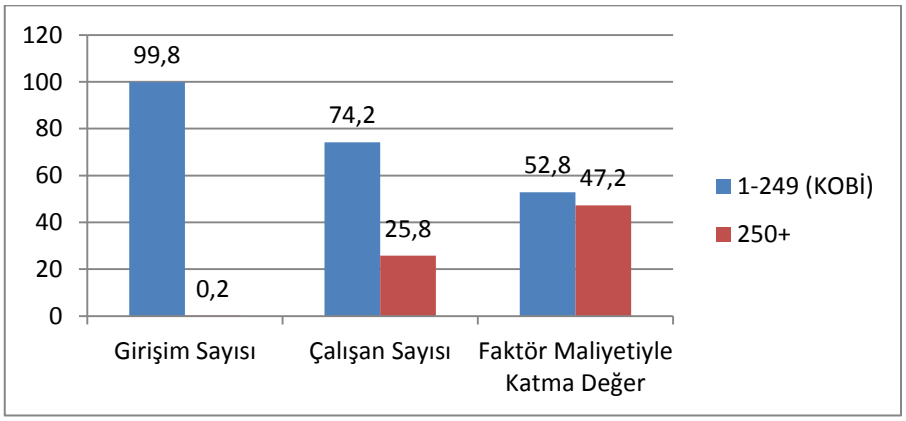
3.2. Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri

Ekonominin temel taşı, gelişmekte olan ülkelerde büyümenin itici gücü ve istihdamın en önemli kaynağı olarak görülen KOBİ'lerle ilgili her ülke kendi bünyesinde araştırmalar ve gerekli çalışmaları yapmaktadır. Tahmin edileceği gibi bu özelliklerin tümü KOBİ olarak tanımlanan küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemini vurgulamak için hemen her dilde kullanılan benzetmelerdir.

G20 platformunda Türkiye'nin liderliğinde KOBİ'lere ağırlık verilerek "Dünya KOBİ Meclisi" ya da "Dünya KOBİ İşbirliği" adı altındaki platform çalışmaları sayesinde KOBİ'ler dünya gündemine de damgasını vurmaya başlamıştır. Türkiye, KOBİ'lere verdiği önemi, global arenaya da yaymaya başlamış olup; önümüzdeki dönemde küresel ekonomideki yavaşlama eğiliminin KOBİ'leri etkileme yönü ve derecesi önem kazanacaktır.

Özellikle ülkemiz açısından KOBİ'ler taşıdıkları önem açısından ayrıca ele alınması gereken konuların başında gelmektedir. Gerek AB uyum süreci gerekse reel sektörün sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı destekleyebilmesi adına hızlı büyüme hedefi seçen ve önünde '2023' büyüme hedefleri olan ülkemiz adına bu birimlerin önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Ulusal Hesaplamalarda KOBİ'ler: KOBİ'lerin önemi ülkemiz ekonomilerinde bazı başlıklar altında örneğin istihdam, katma değer, sektörel bazda çalışan sayısı gibi konularla ele alınması, bu birimlerin neden önemli olduğu hakkında tarafımıza ön fikir verecektir.

Şekil 1. Ulusal hesaplar bazında KOBİ'ler (Girişim sayısı, Çalışan sayısı, Faktör maliyetiyle katma değer)

Kaynak: TÜİK, 2015 KOBİ Haber Bülteni- 2013 yılı istatistikleri

TÜİK'in verilerine göre; sanayi ve hizmet sektörlerinde 2013'te 2 milyon 695 bin 131 girişim faaliyet gösterdi. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) toplam girişim sayısının yüzde 99,8'ini, istihdamın yüzde 74,2'sini, maaş ve ücretlerin yüzde 54,7'sini, cironun yüzde 63,8'ini, faktör maliyetiyle katma değerin (FMKD) yüzde 52,8'ini ve maddi mallara ilişkin brüt yatırımın yüzde 53,3'ünü oluşturmuştur.

Tablo 8

Sektör ve Çalışan Sayısına Göre Girişim Sayısı

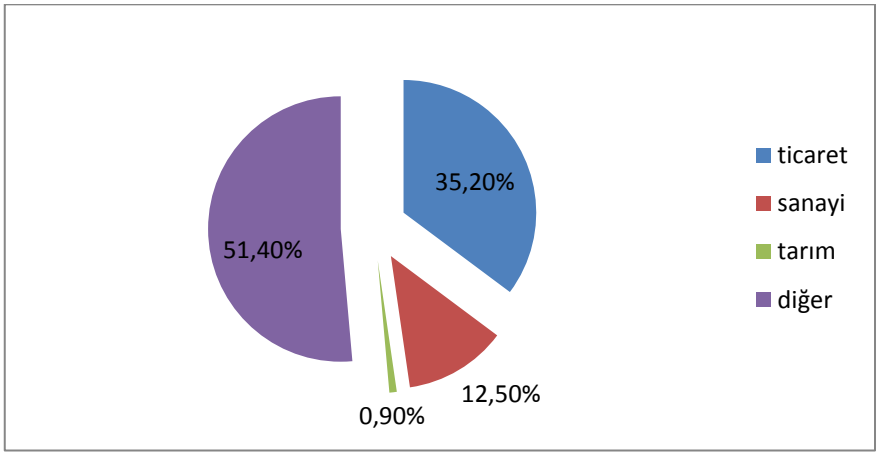
	Çalışan Sayısına Göre Girişim Sayısı				
Sektör	**0-9**	**10-49**	**50-249**	**0-249**	**>250**
A-Tarım,Ormancılık ve Balıkçılık	28.619	1.537	211	30.367	22
B-Madencilik ve Taş Ocakçılığı	5.475	1.437	352	7.264	60
C-İmalat	371.608	44.668	8.882	425.158	1.627
D-Elektrik,Gaz,Buhar,İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	3.931	418	167	4.516	62
E-Su Temini;Kanalizasyon,Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	3.044	384	103	3.531	81
F-İnşaat	210.095	36.027	7.115	253.237	510
G-Toptan ve Perakende Ticaret,Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	1.189.401	47.583	4.272	1.241.256	472
H-Ulaştırma ve Depolama	548.578	10.929	1.387	560.894	219
I-Konaklama ve Yiyecek Hizmeti	290.907	12.715	1.597	305.219	307
J-Bilgi ve İletişim	37.877	2.401	426	40.704	86
K-Finans ve Sigorta Faaliyetleri	24.702	1.026	161	25.889	75
L-Gayrimenkul Faaliyetleri	49.662	1.562	160	51.384	15
M-Mesleki,Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	182.344	9.697	738	192.779	117
N-İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	39.727	5.382	2.840	47.949	876
P-Eğitim	21.307	6.284	885	28.476	345
Q-İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet	37.682	3.995	870	42.547	291
R-Kültür, Sanat ,Eğlence,Dinlence ve Spor	33.470	837	138	34.445	13
S- Diğer Hizmet Faaliyetleri	224.781	3.672	263	228.716	32
TOPLAM	3.303.210	190.554	30.567	3.524.331	5.210
Ölçeklerine Göre İşletmelerin Dağılımı	%93,6	%5,4	%0,9	%99,9	%0,01
AB 28'de Ölçeklere Göre Dağılımı	%92,4	%6,4	%1	%99,8	%0,2

Kaynak: TÜİK, İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları 2013; Yıllık Avrupa KOBİ'leri Raporu 2013/2014.

TÜİK İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları Çalışması 2013 yılı verilerine göre tüm girişimlerin ölçek ve sektör (Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması) bazında dağılımı Tablo-8'de yer almaktadır. Buna göre Türkiye'de toplam işletmelerin % 99,9'unu KOBİ'ler oluşturmaktadır. 0-9 çalışana sahip mikro işletmeler, toplamın % 93,6'sını; 10-49 çalışana sahip küçük işletmeler, toplamın % 5,4'ünü ve 50-249 çalışana sahip orta ölçekli işletmeler, toplamın % 0,9'unu oluşturmaktadır. AB'ye tam üye olan 28 ülkenin (AB28) oluşturduğu grup ile Türkiye'nin ölçeksel işletme dağılımı arasında önemli farklar bulunmamaktadır. Sektörel açıdan ise KOBİ'lerin üçte birinden fazlası Ticaret sektöründe faaliyet göstermişken, bu sektörü % 15,9 ile Ulaştırma ve Depolama ve % 12,1 ile İmalat sektörü takip etmiştir.

2007 - 2013 yılları arasında imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin tüm işletmeler içerisindeki payı ortalama % 12,3 olup; söz konusu işletmelerin ortalama % 88,8'ini mikro, % 9,1'ini küçük ve % 1,8'ini orta ölçekli işletmeler oluşturmuştur. Aynı dönemde tüm işletmeler için ortalama dağılım ise, % 95 mikro, % 4,3 küçük ve % 0,6 orta ölçekli işletmeler şeklindedir.

TÜİK tarafından yürütülen Sanayi İşgücü Girdi Endeksleri ve Girişim Özelliklerine Göre Dış Ticaret İstatistikleri gibi çalışmalarda; Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü (B), İmalat (C), Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı (D) ve Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması (E) sektörleri, Sanayi sektörü olarak gruplandırılmıştır. Benzer gruplama kullanılarak oluşturulan KOBİ'lerin ana sektör grupları bazında dağılımı Şekil-2'de yer almaktadır. Buna göre, KOBİ'lerin %12,5'i sanayi, %35,2'si ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir.

Şekil 2. Ana sektör grupları bazında KOBİ dağılımı

Kaynak: TÜİK, İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları 2013

KOBİ'lerin yukarıda bahsedilen ulusal hesaplama göstergelerinde de yer aldığı üzere bulundukları ekonomik veriler içerisinde aldıkları pay son derece yüksektir. Fakat bu verileri ülkemiz açısından değerlendirirken sadece kendi ekonomik büyüklüğümüzle birlikte değil diğer ülkelerin istatistikî verilerini de değerlendirmek daha net sonuçları ortaya koyacaktır.

Tablo 9

*Türkiye ve AB'de KOBİ'lerin Profili**

Ölçek	**Girişim Sayısı**			**İstihdam**			**Katma Değer**		
	Türkiye		AB-28	Türkiye		AB-28	Türkiye		AB-28
	ADET	PAY %	PAY %	ADET	PAY %	PAY %	Milyar €	PAY %	PAY %
Mikro	2.326.148	97,3	92,4	5.019.845	46,5	29,1	29	19,7	21,6
Küçük	42.641	1,8	6,4	1.327.077	12,3	20,6	19	12,9	18,2
Orta	18.132	0,8	1,0	1.830.242	16,9	17,2	30	20,4	18,3
OBİ	2.386.921	99,9	99,8	8.177.164	75,7	66,9	78	53,1	58,1
Büyük	3.506	0,1	0,2	2.626.790	24,3	33,1	69	46,9	41,9
Toplam	2.390.427	100,0	100,0	10.853.954	100,0	100,0	147	100,0	100,0

Kaynak: SBA, Fact Sheet, Turkey * (Ulaşılan eş veriler ile derlenmiştir.)

2011 yılı verilerine göre; yukarıdaki tabloda işletmelerin %99,9'unun KOBİ'lerden oluştuğu Türkiye'de, istihdamın %76'sı ve yaratılan katma değerin %53'ü KOBİ'lerce sağlanmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun ülkelerin KOBİ'lerine yönelik düzenlemelerin birbiriyle karşılaştırıldığı "Doing Business 2015" raporuna göre, 189 ülke içinde Türkiye 55. sırada yer almıştır.

Türkiye ve AB'nin verilerindeki konu tabloda yer alan bir başka kıyaslamaya bakacak olursak, girişim ve istihdam açısından AB'ye kıyasla Türkiye'de mikro işletmelerin ne kadar önemli olduğu açıkça görülürken; yaratılan katma değer açısından Türkiye'nin AB'nin gerisinde olduğu izlenmektedir.

Türkiye'de KOBİ'ler, 2011 yılında 2009 yılına göre, istihdam ve katma değerde belirgin bir gelişme göstermiş olmakla beraber söz konusu gelişim bütün KOBİ segmentlerinde aynı yönde olmamıştır.

Bahsi geçen dönemde, tüm KOBİ'lerde yaratılan katma değer artışı %22 olarak gerçekleşirken, 1-19 arası istihdamın olduğu mikro işletmelerde yaratılan katma değer -%7 oranında azalmıştır. 20-49 arası istihdamın olduğu işletmelerdeki katma değer artışı %85 olurken, bu işletmelerde istihdam artışı %96'ya ulaşmıştır. Türkiye'de KOBİ'lerde, girişim ve istihdam sayısı bakımından ağırlık mikro işletmelerde iken, yaratılan katma değerde ağırlık mikro ve orta ölçekli işletmelerdedir.

Son olarak genel hatlarıyla ulusal veriler, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri 2012 yılı verilerine göre aşağıdaki şekildedir.

- KOBİ'lerin toplam mal ve hizmet satın alışları içerisindeki payı, %65,5'tir.
- KOBİ'lerin cirodaki payı, %63,3'tür
- KOBİ'lerin üretim değerindeki payı, %56,2'dir.
- KOBİ'lerin faktör maliyetiyle katma değerdeki (FMKD) payı, %53,9'dur.
- KOBİ'lerin maddi mallara ilişkin brüt yatırımdaki payı, %53,2'dir.
- KOBİ'lerin çalışanlar sayısı içerisindeki payı, %75,8'dir.
- KOBİ'lerin ücretli çalışanlar sayısı içerisindeki payı, %69,7'dir.

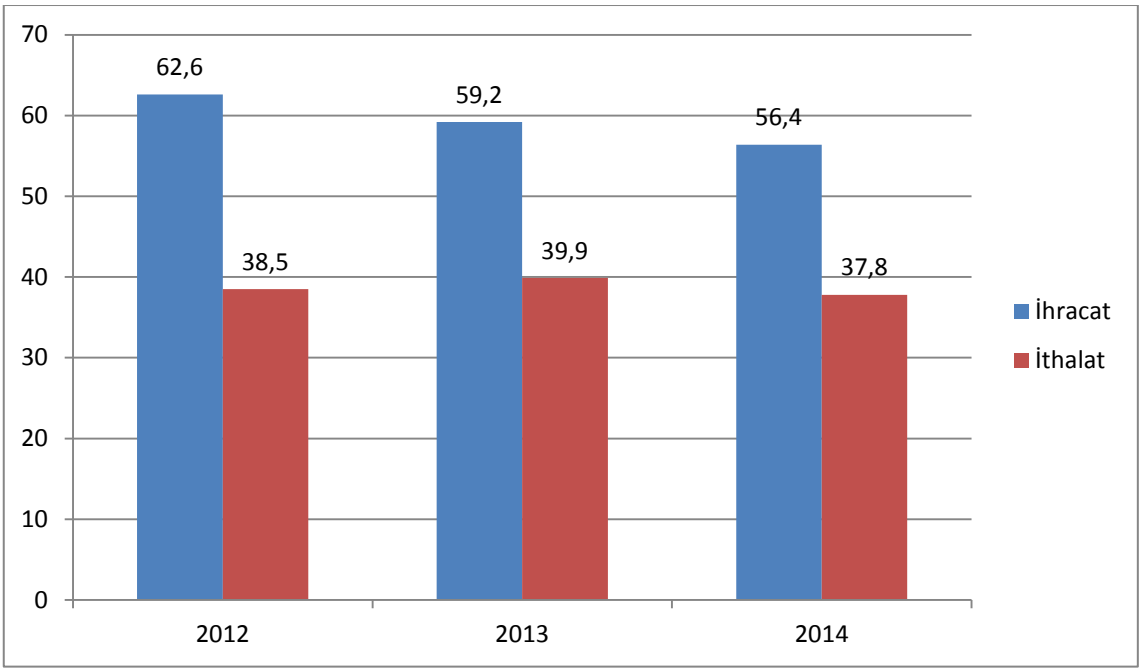
Toplam Vergi Gelirleri İçerisinde KOBİ'lerin Payı

KOBİ'ler ile toplam vergi miktarları arasındaki ilişkiye bakıldığında, daha çok gelir vergisi mükellefi durumunda bulunan KOBİ'lerin, toplam vergi gelirleri içerisinde önemli bir paya sahip oldukları görülmektedir. 2005 rakamlarına göre, gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV'den oluşan "gelir vergileri"nin, devletin elde ettiği toplam gelirler içindeki oranı %76 olup, bu oranın yaklaşık %60'ını KOBİ'ler sağlamaktadır. Bunun anlamı, KOBİ'lerin ülkedeki tüm gelirlerin neredeyse yarıya yakınını üstlenmiş olduğudur. Aslında bu durum, KOBİ'lerin gelişimi üzerinde olumsuz sonuç doğuran bir etkiyi bize ifade etmektedir. Ülkemizdeki KOBİ'lerin yatırım, katma değer, ihracat ve kredilerden aldığı pay ile orantısız bir şekilde vergilendirildiğini göstermektedir. İfade edilen bu göstergeler bakımından yetersiz durumda olan KOBİ'ler, birdenbire kamunun elde ettiği tüm gelirlerin %50'sini karşılar hale gelmektedir (Aykaç ve Parlak, 2008,s.158).

Aslında küçük girişimciliğin karşı karşıya kaldığı problem alanlarından bir tanesi, yüksek vergiler ve prim oranlarını caydırıcılığıdır. Daha ziyade emek yoğun olarak çalışan bu işletmeler, ücretlerden alınan vergiler, SSK prim oranları ve diğer

vergilerin ağırlığı dolayısıyla, büyük maliyetlerle boğuşmak zorunda kalmaktadırlar. Büyük ölçekli işletmeler ise emekten tasarruf sağlayan teknolojiler kullanarak vergi ve primlerin yükünü hafifletebilmektedirler (Gürbüzer, 2010, s.63).

- **Dış Ticaret Verilerinde KOBİ'ler**

Şekil 3. Dış ticaretteki pay, 2012-2014
Kaynak- TÜİK, KOBİ gösterge verileri, 2014

TÜİK tarafından KOBİ gösterge verilerini içeren 19.11.2015 tarihli haber bülteninde yer alan verilere göre, İhracatta; 1-9 kişi çalışan mikro ölçekli girişimlerin payı %17,3 iken, 10-49 kişi çalışan küçük ölçekli girişimlerin payı %20,7, 50-249 kişi çalışan orta ölçekli girişimlerin payı %18,4, 250+ kişi çalışan büyük ölçekli girişimlerin payı ise %43,5 olmuştur. Girişimin ana faaliyetine göre KOBİ'lerin ihracatının %35'i sanayi, %60,7'si ticaret sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler tarafından yapılmıştır.

İthalatta; 1-9 kişi çalışan mikro ölçekli girişimlerin payı %6,2, 10-49 kişi çalışan küçük ölçekli girişimlerin payı %13,2, 50-249 kişi çalışan orta ölçekli girişimlerin payı %18,4, 250+ kişi çalışan büyük ölçekli girişimlerin payı ise %62,2 olmuştur. Girişimin ana faaliyetine göre KOBİ'lerin ithalatının %33,3'ü sanayi, %59,5'i ticaret sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ülke gruplarına göre 2014 yılında dış ticaret incelendiğinde, KOBİ'ler tarafından yapılan ihracatın %48,1'i Avrupa ülkelerine, %35,5'i Asya ülkelerine gerçekleştirilmiştir. KOBİ'ler ithalatının %50,5'ini Avrupa ülkelerinden, %39,8'ini Asya ülkelerinden yapmıştır.

Özetlemek gerekirse bu verilerin ışığında KOBİ'lerin ana sektör bazında incelediğimizde dağılıma paralel olarak ticaret sektörünün ağırlıklı olduğu gibi dış ticaret verilerinde de ihracat anlamında ticaretçi firmaların daha yüksek pay aldığı görülmektedir. İhracatta sanayi sektörünün %35 verilerinde kalması verisi bize ihracata dayalı büyüme modellerinde de konu firmaların ne denli önemli olduğu ve neden desteklenmesi gerektiği bilgisini vermektedir. Söz konusu oranın artması ülkemiz için '2023' vizyonunun gerçekleşmesi adına son derece önemlidir.

Bankacılık Sektörü ve KOBİ'ler: Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri - Şubat 2015 Raporuna göre; KOBİ kredilerinin bankacılık sektörü toplam krediler içerisindeki payı, %27'dir. BDDK verilerine göre, Şubat 2015 itibarıyla son bir yıllık dönemde, Türk Bankacılık Sektörünün nakdi kredileri %19 oranında büyürken, KOBİ kredileri dışındaki diğer ticari krediler %24 oranında büyümüştür.

Tablo 10

KOBİ Kredilerinin Gelişimi

Dönem	**Kobi Kredileri (MİO TL)**					**Türk Bankacılık Sektöründeki Payı (%)**					**(%)**
	Nakit	**TOA**	**T.Nakit**	**G.Nakit**	**Toplam**	**Nakit**	**TOA**	**T.Nakit**	**G.Nakit**	**Toplam**	**TOA/T.Nakit**
Ara.06	59.614	2.160	61.774	18.489	80.263	27	25	27	21	26	3,5
Ara.07	76.521	2.873	79.393	26.999	106.092	27	28	27	28	27,	3,6
Ara.08	84.605	4.260	88.864	29.619	118.484	23	30	23	24	23	4,8
Ara.09	83.271	6.892	90.164	30.698	120.862	21	32	22	23	22	7,6
Ara.10	125.468	5.892	131.360	38.823	170.183	24	29	24	24	24	4,5
Ara.11	162.803	5.213	168.016	46.326	214.342	24	27	24	21	23	3,1
Ara.12	199.743	6.537	206.280	60.054	266.334	25	28	25	25	25	3,2
Ara.13	271.421	8.740	280.161	83.131	363.293	26	30	26	25	26	3,1
Ara.14	333.278	11.272	344.550	97.479	442.029	27	31	27	25	27	3,3
Şub.14	278.180	9.062	287.242	86.034	373.276	26	29	26	25	26	3,2
Şub.15	345.479	11.783	357.263	99.463	456.725	27	31	27	25	27	3,3
Bir Yıllık Değ. (%)	24	30	24	16	22						

Kaynak: BDDK, 2015

Bu dönemde, nakdi KOBİ kredileri %24 ve gayrinakdi KOBİ kredileri %16 oranında artarken, toplam KOBİ kredileri artışı %22 olmuştur. Nakdi KOBİ kredilerinin Türk Bankacılık Sektörü nakdi kredilerindeki payı %27 olup; nakdi kredilerin tasfiye olan alacaklara (TOA) dönüşüm oranı %3,3 olarak gerçekleşmiştir. Kredi kartlarının da dahil olduğu bireysel krediler artışının %9'la sınırlı kalması, sektörün nakdi kredi artışını sınırlandırıcı etkide bulunmasına rağmen, toplam krediler büyüme oranının halen referans olarak görülen %15'lik kredi büyümesinin üzerinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla son bir yıllık dönem verilerine göre, Bankacılık Sektörünün KOBİ'leri destekleme konusundaki risk iştahının halen yüksek olduğu görülmektedir.

Şubat 2015 itibarıyla, KOBİ kredilerinin döviz cinsine göre dağılımına bakıldığında; nakdi kredilerin %84'ünün TL ve %16'sının yabancı para kredilerden oluştuğu ve toplam KOBİ kredilerinin ise %83'ünün TL ve %17'sinin yabancı para kredilerden oluştuğu görülmektedir.

Firmaların banka kredileri içinde yabancı para kredilerin payının yüksek olması, döviz kurunun arttığı dönemlerde firmaların açık pozisyona yatkınlığını artırmaktadır. Kurların arttığı dönemlerde, yüksek döviz pozisyon açığı olan ve kendini hedge edemeyen firmalar, durumdan en olumsuz etkilenen firmalar olurken; bu firmaların karlılıkları azalmakta (veya zarar etmekte) ve üretim döngüleri olumsuz etkilenmektedir.

Bankaların döviz kredilerinden kaynaklanabilecek "dolaylı kur riski" sınırlı olup; dövize endeksli krediler (DEK) ile bankaların yurtdışı teşkilatları tarafından Türkiye'ye kullandırılan krediler için benzeri bir sınırlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tarz finansal varlıklardan kaynaklanan dolaylı kur riski bankalar için önem arzetmektedir.

Bankacılık sektörü ve KOBİ verilerinin ekonomik aktiviteleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek gerekirse; özellikle son bir yıllık dönemde, TL ticari kredi büyümesi ve ekonomik aktivite arasındaki ilişkide zayıflama gözlenmekte olup; söz konusu gelişimin KOBİ'ler açısından temel nedenlerinin araştırılması önem arzetmektedir.

Gerek TL KOBİ kredileri ve gerekse de TL diğer ticari krediler artış oranlarına bakıldığında, TCMB'nin referans olarak gördüğü %15'lik toplam kredi büyümesinin üzerinde olduğu görülmektedir. TL ticari kredilerdeki yüksek oranlı büyümeye rağmen, 2014 yılında ekonomik büyüme, yıllık ekonomik programda öngörülen %4'ün altında gelerek %2,9 olarak gerçekleşmiştir.

TL ticari kredilerin gelişimiyle ekonomik aktivite ilişkisinin yönü incelenirken, ortalama TL ticari kredi faiz oranlarının gelişimine değinilmesinde fayda görülmektedir. TCMB verilerine göre, 2008 yılında %17-22 aralığında seyreden TL ticari kredi faiz oranları, 2009 yılı başlarında %22'lerin üzerine çıkmış, 2010 yılı başlarında %10'lara kadar düşerek 2010 yılını %9'lar civarında kapatmıştır.

2011 yılında %9-12 civarına yükselen faizler, 2012 yılında yükselerek %15'ler civarında seyretmiştir. 2013 yılının başlarından itibaren düşüşe geçen ticari kredi faiz oranları, 2013 yılının ortalarında %9'la kadar gerilemiş ve 2013 yılını %11'ler civarında kapatmıştır. 2014 yılı başlarından itibaren artan oranlar, yılın ortasında %15,5'lere kadar yükselmiş, daha sonra düşerek Eylül ayında %11'ler seviyesine gerilemiş ve Şubat 2015 itibarıyla da %13'ler civarında seyretmiştir. TL ticari kredi faiz oranlarındaki yüksekliğe rağmen, ticari kredilerin artış oranı yüksek olup, kredilerin TOA'ya dönüşüm oranı da artmaktadır. Söz konusu kredi kullanım düzeylerine rağmen, ekonomik aktivitenin yavaşlamış olması ise firmaların borcu borçla finanse ettiğine işaret etmektedir.

Firmaların alacak tahsil sürelerinin uzaması nedeniyle, genel bir eğilim olarak, borçların vadesi geldiğinde tekrardan borçlanılma yoluna gidildiği söylenebilir. Firmalar, mal alımlarımda kaynak ihtiyaçlarını ya banka kredileri yoluyla ya da satıcı kredileri yoluyla sağlamakta olup; piyasadaki likidite sıkışıklığına bağlı olarak, satıcı kredileriyle finansman yoluna başvuramayan firmalar çareyi tekrardan banka kredileri yoluyla finansmanda bulmaktadır.

KOBİ'lerin finansman sorunlarında değinildiği üzere bankacılık sektörü KOBİ'ler açısından, KOBİ'ler ise sektörün aktörleri açısından son derece karşılıklı etkileşim içerisindedir, bu olgu hem ticari kredilerdeki artış hem de TOA dönüşüm oranlarındaki karşılıklı hareket yönünden dolayı ortaya çıkmaktadır. KOBİ'lerin finans yöntemlerinin geliştirilmesi bu tür birimler için, Bankacılık sektörünün ise uluslararası standartlara uyum sağlaması ve yerel denetim birimlerince gerekli çalışmaların yapılarak standardizasyonun sağlanması gerekmektedir.

3.3. Türkiye'de KOBİ'lere Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye'nin KOBİ politikasının ana hatlarını çizen ve KOBİ Strateji ve Eylem Planı (KSEP) 2015-2018'i birinci dereceden etkileyen temel doküman 10. Kalkınma Planı'dır. Planda Girişimciliğe ve KOBİ'lere ilişkin temel amaç, "KOBİ'lerin rekabet

güçlerinin artırılarak ekonomik büyümeye katkısının yükseltilmesi" olarak belirlenmiş ve bu kapsamda, "öncelikle hızlı büyüyen veya büyüme potansiyeline sahip girişimler ile ürün, hizmet ve iş modeli açılarından yenilikçi KOBİ'lerin desteklenmesi'nin esas olduğu ifade edilmiştir. KSEP'in hazırlanmasında ve uygulanmasında referans alınan diğer makro stratejik dokümanlar ise Orta Vadeli Programlar, Yıllık Programlar ve Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi'dir.

Gerek sayısal büyüklükleri ve gerekse de ekonomiye sağladıkları katkılar nedeniyle KOBİ'lerin doğmaları, büyümeleri, gelişmeleri ve hayatta kalmaları amacıyla, bugün hemen her ülkenin bir KOBİ politikası bulunmaktadır. Ülkeler bu politikalar kapsamında, KOBİ'lere destek ve hizmetler sunmakta ve onların rekabet güçlerini artıracak uygun faaliyetler kurgulamaktadır. Türkiye'de KOBİ politikasını tanımlayan temel doküman ise KSEP'tir. KSEP'in temel hazırlanma gerekçesi, KOBİ'lerle ilgili politikaların uygulanmasında ulusal düzeyde eşgüdümü sağlamaktır. Türkiye'de KOBİ politikasının oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde yer alan başlıca kurumlar ve görevleri aşağıda özetlenmiştir.

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı: Bilim, sanayi ve teknoloji alanında politika, strateji, plan ve programlar geliştirilmesi ve uygulanmasının sağlanması; yüksek katma değerli, ileri teknolojiye dayalı, verimli, çevreye duyarlı, dışa bağımlılığı azaltan, güvenli ve sürdürülebilir bir üretim yapısının oluşmasının oluşturulması. Üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi, başta KOBİ'ler olmak üzere girişimciliğe, yenilikçiliğe ve Ar-Ge çalışmalarına verilen desteklerle, ülke sanayisinin teknolojik altyapısının güçlendirilmesi ve rekabet güçlerinin artırılması gibi amaçlar edinmiştir.

Kalkınma Bakanlığı: Kalkınma planları ve yıllık programlarda yer alan KOBİ'lere ilişkin politikaların hazırlanması ve uygulanmasının koordine edilmesi; yerel istihdamın ve girişimciliğin geliştirilmesi çerçevesinde KOBİ'ler ile esnaf ve sanatkârların sorunlarına yönelik politikalar geliştirilmesi, kalkınma ajanslarının genel koordinasyonunun sağlanması.

Ekonomi Bakanlığı: İhracatın kalkınma planları ve yıllık programlardaki ilke, hedef ve politikalar yönünde ülke ekonomisi yararına düzenlenmesinin, desteklenmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması; serbest bölgelerin kurulması, yönetilmesi ve işletilmesi; yatırımlarda devlet yardımları mevzuatı çerçevesinde yatırım projelerini değerlendirerek uygun görülenlerin yatırım teşvik tedbirlerinden yararlanmasının sağlanması; teşvik tedbirlerinin uygulanması ve uygulatılması; Yatırım

Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu'nun (YOİKK) sekreterya faaliyetlerinin yürütülmesi.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı: Esnaf ve sanatkârlara ilişkin politikaların, ilke ve hedeflerin belirlenmesi; bu kesime yönelik stratejiler geliştirilmesi; esnaf ve sanatkâr sicil kayıtlarıyla ilgili hizmetlerin yürütülmesi, Esnaf ve Sanatkâr Bilgi Sistemi ile MERSİS'in yönetimi.

Maliye Bakanlığı: Vergisel teşviklerin uygulanması.

AB Bakanlığı: AB mevzuatına uyum çalışmalarının izlenmesi ve koordinasyonu; iyi uygulama örneklerinin incelenmesi ve yaygınlaştırılması.

Hazine Müsteşarlığı: Devlet desteklerinin izlenmesi, KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve Bireysel Katılım Sermayesi sisteminin etkinleştirilmesi.

KOSGEB: KSEP'in hazırlanması ve yürütülmesinin koordinasyonu; KOBİ'lere yönelik hizmet ve destekler sunulması.

Türk Standardları Enstitüsü (TSE): KOBİ'lerin hizmet ve üretim standartlarının belirlenmesi ve yayınlanması için çalışmaların gerçekleştirilmesi, ihracat odaklı KOBİ'ler için önem teşkil eden uluslararası standartların hazırlanması ve ülkemizde yayınlanması için KOBİ'lerle işbirliği içinde çalışılması.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK): Bilim ve teknoloji politikalarının geliştirilmesi; Ar-Ge faaliyetlerinin özendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve yürütülmesi.

Ekonomi Koordinasyon Kurulu: Devlet yardımları politikalarının tespitinde, uygulanmasında ve güncelleştirilmesinde koordinasyonun sağlanması.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB): KOBİ'lere ilişkin politika ve proje geliştirme platformlarında görev alarak, Birliğin ve Birliğe bağlı odaların ve üyelerinin görüşlerinin ve katkılarının çalışmalara yansıtılması; sektör meclisleri oluşturarak sektörel sorunlara ilişkin araştırma ve çözüm geliştirme çalışmalarının yürütülmesi; KOBİ'lere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (TESK): Esnaf ve sanatkârlara ilişkin politika ve proje geliştirme platformlarında görev alarak, üyelerinin görüşlerinin ve katkılarının çalışmalara yansıtılması; esnaf ve sanatkârlara yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi.

Kalkınma Ajansları: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) düzey 2 bölgelerindeki 26 ajans ile bölgesel çapta proje bazlı desteklerin uygulanması; bölge planlarının hazırlanması.

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV): Özel sektörün Ar-Ge ve teknolojik yenilik projelerine destek sağlanması.

Halk Bankası: Esnaf, sanatkâr ve KOBİ'lere uygun koşullarda kredi sağlanması.

Türkiye İhracat Kredi Bankası (EXIMBANK) Anonim Şirketi (A.Ş.): İhracata yönelik üretim yapan imalatçıların kredi, sigorta ve garanti programları ile desteklenmesi.

Kredi Garanti Fonu (KGF) A.Ş.: KOBİ'lerin bankalardan aldığı krediler için kredi kefalet hizmeti verilmesi.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri (TESKOMB): Halk Bankası tarafından esnaf ve sanatkârlara kullandırılan krediler için kefalet hizmeti verilmesi.

KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı (GSYO) A.Ş.: KOBİ'lere sermaye katkısında bulunarak risklerine ortak olunması amaçlanmıştır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde yukarıda yer alan kurum ve kuruluşları da kapsayacak şekilde KOBİ'lere sağlanan destekler üzerinde durulacaktır.

Bahsedilen kurum ve kuruluşlar dışında gerek yerel-bölgesel, gerekse ulusal-uluslar arası olmak üzere birçok özel ve karma statülü organizasyon tarafından KOBİ'lere hizmet ve destek verilmektedir. Uluslar arası danışma kurulları ve yatırım rehberlik gibi birçok firma ülkemizde faaliyette bulunmaktadır.

3.4. Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Destekler

3.4.1. KOBİ'lere Yönelik Oluşturulan Ulusal Destekler

KOBİ'ler bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı içerisinde endüstrileşmenin, sağlıklı kentleşmenin, optimum dağıtım ve ticaret uygulamalarının sürükleyici faktörü ile vazgeçilmez bir öğesini teşkil etmektedir. Bu nedenle bütün gelişmiş ülkelerde KOBİ'lerin ekonomiye daha fazla katkıda bulunabilmeleri ve küreselleşen dünyadaki rekabet koşullarına ayak uydurabilmeleri için onlara yönelik bazı politika ve teşvikler uygulamaya konulmaktadır (Solmaz, 2014, s.33).

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tarafından Sağlanan Destekler: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından ülkemizde KOBİ'lerin gelişmesi bu gelişimi günümüz teknolojik imkanları ile birlikte sağlamaları ve ekonomik katkılarının ölçülebilmesini de kapsayacak şekilde birçok destek sağlanmaktadır.

Bu desteklerden Ar-Ge ve Yatırım Projesi, kurumsal bir Ar-Ge desteği olup, en az 50 tam zamanlı Ar-Ge personeli bulunan ve 5746 Sayılı Kanunda belirtilen şartları sağlayarak Bakanlıkça Ar-Ge Merkezi Belgesi verilmesi uygun görülen işletmelerin Ar-Ge faaliyetleri için vergisel indirimler, istisnalar ve muafiyetler sağlamaktadır. (www.sanayi.gov.tr , 2015)

Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ) ile Üniversite-sanayi işbirliği ile yürütülen ve Bakanlıkça desteklenmesi uygun görülen Ar-Ge Projelerinin %75'i Bakanlıkça hibe olarak, %25'i proje ortağı firma tarafından karşılanmaktadır.

Teknogirişim Sermayesi Desteği (TGSD) için ise yeni ve yenilikçi bir iş fikri bulunan, örgün öğrenim veren üniversitelerin herhangi bir lisans programından bir yıl içinde mezun olabilecek durumdaki öğrenci, yüksek lisans veya doktora öğrencisi ya da lisans, yüksek lisans veya doktora derecelerinden birini ön başvuru tarihinden en çok beş yıl önce almış kişiler başvurabilmektedir. İş fikri desteklenmesi uygun bulunan girişimci, firmasını kurmasını müteakip bir defaya mahsus olmak üzere, en fazla 100.000,00 TL teminatsız hibe destek ile bir yıl süre boyunca desteklenmektedir. Programa yılda bir kez Bakanlıkça duyurulacak tarihlerde başvuru yapılabilmektedir.

Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri başvurusu ise, 5746 Sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunda öngörülen destek ve teşviklerden yararlanmak üzere en az iki işletme tarafından başvuru yapılması ile gerçekleşir.

Ekonomi Bakanlığı Tarafından Sağlanan Destekler: Ekonomi Bakanlığı tarafından sağlanan destekleri farklı yatırım teşvikleri ve ihracat destekleri kapsamında iki başlık altında incelemek daha yararlı olacaktır.

Yatırım Teşvikleri: Genel, Bölgesel, Büyük Ölçekli ve Stratejik Yatırımların Teşviki Uygulamalarından Oluşur. Asgari sabit yatırım tutarı; 1. ve 2. Bölgelerde 1 milyon TL, 3. ve 4. Bölgelerde 500 bin TL, 5. ve 6. Bölgelerde 500 bin TL. Yatırım teşvik belgesi kapsamında yurtdışından ithal edilecek olan makine ve teçhizatlar yürürlükteki ithal edilecek kararı gereğince ödenmesi gereken gümrük vergisinden muaftır. Teşvik belgesi kapsamında alınacak ithal ve yerli makine ve teçhizatlar 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince ödenmesi gereken KDV'den muaftır.

Ayrıca yatırım tutarı beşyüzmilyon Türk Lirasının üzerindeki stratejik yatırımlar kapsamında yapılacak bina-inşaat harcamaları KDV iadesinden yararlandırılabilir. Teşvik belgesi kapsamında gelir ve kurumlar vergisi öngörülen yatırım tutarına ulaşıncaya kadar bazı oranlarda indirimli olarak uygulanır. (www.ekonomi.gov.tr) Teşvik belgesi kapsamındaki yatırımlar için Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre yatırım yeri tahsis edilebilir. Yatırım teşvik belgesi kapsamında istihdam için ödenmesi gereken sigorta prim işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmı Bakanlık tarafından karşılanır. Bankalardan kullanılacak en az bir yıl vadeli yatırım kredilerinde teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının yüzde yetmişine kadar olan kısmı için ödenecek faizin veya kar payının; -3.bölgedeki yatırımlar için TL cinsi kredilerde 3 puan, döviz kredileri ve dövize endeksli kredilerde 1 puan -4.bölgedeki yatırımlar için TL cinsi kredilerde 4 puanı, döviz kredileri ve dövize endeksli kredilerde 1 puan -5. bölgedeki yatırımlar için TL cinsi kredilerde 5 puanı, döviz kredileri ve dövize endeksli kredilerde 2 puan -6. bölgedeki yatırımlar için TL cinsi kredilerde 7 puanı, döviz kredileri ve dövize endeksli kredilerde 2 puan Bakanlığın uygun görmesi halinde bütçe kaynaklarından karşılanır.

6.bölgede düzenlenen teşvik belgeleri kapsamında istihdam edilen işçilerin ücretlerinin asgari ücrete tekabül eden kısmı üzerinden hesaplanan gelir vergisi 10 yıl boyunca tahakkuk eden vergiden terkin edilir. Yararlanılacak unsurlara ilişkin destek miktarları ve oranları bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir.

Teşvik belgesi müracaatları, tebliğle belirlenecek bilgi ve belgelerle Bakanlığa yapılır. Ancak, genel teşvik uygulamaları kapsamında yer alan ve sabit yatırım tutarı on milyon Türk Lirasını aşmayan, tebliğle belirlenecek yatırımlar için yatırımcının tercihine bağlı olarak yatırımın yapılacağı yerdeki, yerel birimlere (Kalkınma Ajansları, sanayi odaları ve Bakanlıkça görevlendirilecek diğer odalar) de müracaat edilebilir.

İhracat Destekleri: Ekonomi Bakanlığı tarafından sağlanan 97/5 sayılı Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi yardımı da, ticari ve sınai faaliyette bulunan şirketlerle tarımda iştigal eden firmaların uluslararası pazarlara ulaşma, bu pazarlarda zorunlu koşul olarak düzenlenen kalite standartlarına uyum sağlama konusunda yaptıkları faaliyetleri desteklemeye dönüktür. Yardım, çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlamak için akredite edilmiş kurumlardan alınacak kalite, çevre belgeleri, insan can mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlerle, tarım ürünlerine ilişkin laboratuvar analizleri ve belgelendirme işlemleriyle ilgili harcamaların desteklenmesini amaçlamaktadır. Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde ticari ve

sınai faaliyette bulunan kolektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketler, tarım veya yazılım sektörlerinde iştigal eden şirketler, dış ticaret sermaye şirketleri ve sektörel dış ticaret şirketleri bu desteklerden yararlanabilmektedir. (TİM Akademi, 2014, s.23)

Uluslararası Belge ve Sertifika Desteği çerçevesindeki şirketler yardımın kapsamında yer almaktadır. Ekonomi Bakanlığı'nın belirlediği listede yer alan belge ve sertifika türleri ile ve test ve analiz raporlarının çeşitli alım giderleri yüzde 50 oranında ve her bir belge veya sertifika başına en fazla 25 bin dolara kadar destekleniyor. Bu alım giderleri içinde, belge ve sertifikalar için müracaat ve doküman inceleme giderleri, belgelendirme tetkik giderleri, ilk yıla ait belge kullanım ücreti, belge veya sertifikayla ilgili yaptırılması zorunlu test ve analiz ücretleri ile kayıt ücreti; test ve analiz raporları için de ücretler vardır. (TİM Akademi, 2014, s.24)

014-8 Sayılı Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesine İlişkin Karar, 2014-6 Sayılı Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Karar, 2014-4 Sayılı Sektörel Nitelikli Uluslararası Yurt içi Fuarların Desteklenmesine İlişkin Karar, 2012-4 Sayılı Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 2012-3 Sayılı Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, 2011-1 sayılı Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğ, 2010-8 Sayılı Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ ile Uygulama Usul ve Esasları, 2010-6 Sayılı Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ ile Uygulama Usul ve Esasları, 2009-5 Sayılı Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ ile Uygulama Usul ve Esasları, 2008-2 Sayılı Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ ile Uygulama Usul ve Esasları, 2006-4 Sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turqualıty®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 2000-1 Sayılı İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ ile Uygulama Usul ve Esasları, TURQUALITY® Sertifikasının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ gibi dokümanlarla KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda rekabet gücü kazanmalarına olanak sağlayan ve hazırlık-pazarlama- markalaşma süreçlerini kapsayan destekler devam etmektedir.

Uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesi, pazar araştırması ve pazara giriş ve çevre maliyetlerinin desteklenmesi programları çerçevesinde KOBİ'lere yönelik çeşitli destekler sağlanmaktadır.

2011/1 sayılı Pazar Araştırması ve Pazara Giriş desteği aracılığıyla firmaların, kuruluşların yurt dışı pazarlara giriş stratejilerine bireysel bazda destek sağlanması ve böylelikle küresel dünyaya entegre olmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, E-Ticaret Sitelerine Üyelik Desteği, Rapor Desteği, Sektörel Ticaret Heyeti ve Alım Heyeti Desteği, Yabancı Şirket Alımına Yönelik Danışmanlık Desteği, Yurtdışı Pazar Araştırması Desteği programları uygulanmaktadır.

Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDŞ) statüsünü haiz firmaların münhasıran dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamına yönelik faaliyetlerin desteklenmesi uygulanmaktadır.

Ülkemiz tarımsal ürünlerinin uluslararası piyasalarda rekabet gücünün ve ihracat potansiyelinin artırılması amacıyla uygulanan "Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları" desteği yine Bakanlığımız bünyesinde bulunmaktadır.

Bakanlıklar bünyesinde ağırlıklı olarak Bilim,Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığı tarafından sağlanan destek ve teşvikler üzerinde durulmuştur. Ağırlıklı olarak yaygın kullanılan ve talep gören bu desteklerin yanında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın da gerek alan bazlı gerekse maliyet destekli birçok teşvik programı bulunmaktadır. (www.kobi.org.tr)

KOSGEB Tarafından Sağlanan Destekler: KOBİ Proje Destek Programının amacı işletmelere özgü sorunların işletmeler tarafından projelendirildiği ve projelendirilen maliyetlerin desteklenebildiği bir programa ihtiyaç duyulması, KOBİ'lerde proje kültürü ve bilincinin oluşturulması, işletmelerin proje yapabilme kapasitelerinin geliştirilmesi, esnek destekleme sistemine ihtiyaç duyulmasının desteklenmesidir.

Tematik Proje Destek Programı: KOBİ'lerin kendi işletmelerini geliştirmeleri ve Meslek Kuruluşları tarafından küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi amacıyla daha fazla proje hazırlamalarının teşvik edilmesi, makro strateji dokümanlarında işaret edilen öncelikler dikkate alınarak belirlenen tematik alanlarda bölgesel ve sektörel ihtiyaçların karşılanması, KOBİ'lerin uluslararası mevzuat ve önceliklere uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır.

İşbirliği Güçbirliği Destek Programı: KOBİ'lerin işbirliği-güçbirliği anlayışında bir araya gelerek "Ortak Sorunlara Ortak Çözümler" üretilmesi, KOBİ'lerin tedarik, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü zayıflığı, finansman başta olmak üzere tek başlarına çözümünde zorlandıkları birçok soruna çözüm bulunması amaçlar. KOBİ'lerin bir araya gelerek kapasite ve rekabet gücü yüksek işletmelere

dönüşmesi, ölçek ekonomisinden yararlanılarak kaynak tasarrufu sağlanması, KOBİ'ler arasında ortaklık ve işbirliği kültürünün geliştirilmesi gibi unsurları kapsamaktadır.

AR-GE, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı: Bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip KOBİ ve girişimcilerin geliştirilmesi, teknolojik fikirlere sahip tekno-girişimcilerin desteklenmesini amaçlar. KOBİ'lerde Ar-Ge bilincinin yaygınlaştırılması ve Ar-Ge kapasitesinin artırılması, mevcut Ar-Ge desteklerinin geliştirilmesi, inovatif faaliyetlerin desteklenmesi, Ar-Ge ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel uygulamasına yönelik destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulması noktalarında KOBİ'ler ortak çözüm yöntemleri sunmaktadır.

Girişimcilik Destek Programı: Ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması, başarılı ve sürdürülebilir işletmelerin kurulması, girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. İş Geliştirme Merkezlerinin kurulması ile girişimciliğin geliştirilmesi, istihdamın artırılması, yerel dinamiklere dayalı girişimciliğin desteklenmesi programın ana hedefleri arasında yer almaktadır.

Genel Destek Programı: Proje hazırlama kapasitesi düşük KOBİ'ler ile KOSGEB hedef kitlesine yeni dahil olmuş sektörlerdeki KOBİ'lerin de mevcut KOSGEB desteklerinden faydalanmasını amaçlamaktadır. KOBİ'lerin kaliteli ve verimli mal/hizmet üretmelerinin sağlanması, mevcut KOSGEB desteklerinin revize edilerek daha fazla KOBİ'nin bu desteklerden yaygın şekilde faydalanması hedeflenmektedir. KOBİ'lerin rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek amacıyla genel işletme geliştirme faaliyetlerinin teşvik edilmesi, KOBİ'lerin yurt içi ve yurt dışı pazar paylarını artırmak amacıyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi gibi teşvikler

Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı: Gelişme ve büyüme potansiyeline sahip küçük ve orta ölçekli işletmelerin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Gelişen İşletmeler Piyasası'nda işlem görmesinin sağlanması ve sermaye piyasalarından fon temin edilmesine imkân sağlanması amaçlanır.

Kredi Faiz Desteği programının amacı; küçük ve orta ölçekli işletmelere uygun koşullarda finansal destek temin edilmesidir.

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) Tarafından Sağlanan Destekler: Ar-ge Proje Destekleri; ardışık ve tümleşik mekanizmaları içeren bu desteklerin amacı; kuruluşlarımızın, sahip olduğu teknoloji geliştirme potansiyelinden

azami faydayı sağlamalarına olanak vererek geliştirdikleri teknolojiler ile küresel pazarlarda rekabet eden teknoloji lideri işletmeler haline gelmelerini sağlamaktır.

Çevre Teknolojileri Desteği'nin temel amacı, eko-verimlilik (temiz üretim/ sürdürülebilir üretim) anlayışı çerçevesinde üretim süreçlerinde asgari enerji, su, hammadde tüketimi ve atık üretimi için üretim süreçlerinde teknolojik yenilik içeren, sanayide uygulanabilir ve ekonomik değeri olan temiz üretim teknolojilerinin uygulanmasına yönelik uygulama projelerinin teşvik edilmesi ve desteklenmesidir.

Teknolojik Girişimcilik Destekleri ise TTGV'nin teknolojik girişimcilik destekleri Teknoloji Yatırım A.Ş. tarafından yürütülmektedir.

Halk Bank: Döviz Kredisi: İhracat öncesi ürünlerin hazırlığında lazım olan değişken faizli rotatif ödemeli ya da sabit faizli spot döviz kredisidir.

TL İhracat Kredisi: İhracat hazırlık kredisi olarak ihracat mallarının yükleme öncesi veya sonrasında kullanılabilen ve kredinin faizi TL olarak tahakkuk edilen kredidir.

Teminat Mektupları: TL veya döviz teminat mektubu ile ihtiyaçları içindir.

Kalite Belgesi Kredisi: İhracatçı bir firmanın ISO Kalite Standartları Belgesi (HACCP, BRC, IFS, EUROGAP, ISO 9000, 14000, 18.000, ISO 22000 kalite standartları) ve CE (Conformite Europeene) işaretini almada oluşacak harcamaların finansmanı için kullanılmaktadır.

Taksitli İhracat Kredisi: Kredi, EUR veya USD döviz cinsinden, aylık eşit taksitli (AET) veya dönemsel taksitli (3 ay veya 6 ayda bir) olarak kullanılabilir.

Eximbank Kaynaklı Krediler: Daha ucuz finansman sağlamak için Halk Bankas aracılığı ile vergi, resim, harç ve fondan muaf olan Türkiye İhracat Bankası A.Ş. (Eximbank) kredilerinden faydalanmak için geliştirilmiş kredi türüdür.

İhracat Akreditifi ve İhracat Akreditif İskontosu: Halkbankasının muhbir ağı ile akreditif açılışları ve diğer dış ticaret işlemleri gerçekleştirilebilir. İhracat poliçeleri (vadeli ödemeli ise) iskonto ederek kredi kullandırım imkanı yaratılmaktadır.

Yurt İçi ve Yurt Dışı Fuar Katılım Kredisi: Bu kredi sayesinde firmalar, ürün ve hizmetlerini yurt içinde ve yurt dışında düzenlenen fuarlara katılarak tanıtabilmektedir.

Teknoloji, ARGE, İnovasyon ve Pazarlama Yatırımlarına Özel Krediler: Bu kredilerle AR-GE, know-how, patent, teknoloji yenilikleri gibi verimlilik artışı sağlayacak projeler desteklenmektedir. Makine-ekipman ve AR-GE amaçlı cihazların alımlarında Yatırım Kredisi: İşçilik, enerji, proje, ARGE giderleri, telif hakkı, endüstriyel tasarım tescili, patent veya marka almak, ambalaj ve reklam harcama

giderileri için ise İşletme Kredisi kullanılmaktadır. Yatırım kredilerinde 2 yıla kadar ödemesiz dönem olmak üzere azami 5 yıl, İşletme Kredilerinde 6 aya kadar ödemesiz dönem olmak üzere azami 4 yıl vade uygulanabilmektedir.

Avrupa Birliği, Dünya Bankası gibi uluslararası ve TÜBİTAK/TEYDEB, TTGV, KOSGEB gibi ulusal hibe ve destek programları kapsamında AR-GE projeleri değerlendirilerek hibe/destek/teşvik almaya hak kazanmış olan firmalara (belgelenmesi şartıyla) eş-finansman imkanı sağlanmaktadır.

Teknoloji Yenileme Kredisi: Mevcut teknolojisini yenilemek isteyen ya da mevcut yatırımlarına ek olarak teknolojik ürün ve hizmetleri satın almak isteyenler için kullanılan bir kredidir. Bilgisayar, donanım, yazılım, programlama, internet, multimedya (modem, bluetooth, digital kamera, ekran/ses kartı, MP3, web kamera vb.) ürünlerini ve eğitim hizmetleri de dahil olmak üzere teknolojik hizmetleri kapsamaktadır.

Forward ve Opsiyon İşlemleri: Döviz fiyatlarında oluşan dalgalanmalardan dolayı, faaliyet giderleri, nakit akışları ve fiyatlama stratejileri sebebiyle oluşması muhtemel zararlardan korunma amaçlı kullanılan ürünlerdir.

Halkbank'ta ayrıca her türlü üretim ya da bakım-onarım faaliyetinde bulunan imalat ve tarıma dayalı sanayi işletmeleri için kullanılan kredilerde %5 BSMV istisnası uygulanmaktadır. Ayrıca teminat oluşturulamaması durumunda proje bazlı Kredi Garanti Fonu'nun (KGF) kefaleti kullanılabilmektedir.

Makine İmalat Destek Paketi, Makine imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren makine üreticileri ve üreticilerin satış yaptığı firmaların, yurt içinden yerli ve yeni makine alımları ile işletme sermayesi, dış ticaret finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan bir kredi destek paketi türüdür. Eğer, yeni ürün tasarımı, mevcut ürünlerin geliştirilmesi, iyileştirilmesi, ürün kalite ve standardının yükseltilmesi, yeni ürün teknolojilerinin geliştirilmesi konularında Ar-Ge çalışmaları olan imalatçı bir firma söz konusu ise, personel, işçilik, enerji, malzeme, proje, araştırma, patent, endüstriyel tasarım tescili, konularındaki nakit ihtiyaçların karşılanması amacıyla tahsis edilen kredilerdir.

KOBİ Turizm Sektörü Destek Paketi, turizm faaliyetiyle iştigal eden KOBİ'lerin nakit akışına uygun kredi kullanmalarına imkan sağlamak amacıyla tasarlanmış, sezon ödemeli bir kredi ürünüdür. Kredi yaz ve kış turizmi ile iştigal eden firmaların nakit akışına uygun olarak her yıl azami 9 ay ödemesiz dönemli olarak kullandırılır. Nakit akışına uygun olarak aylık eşit taksitli ya da dönemsel taksitli olarak kullanma imkanı

bulunmaktadır. Kredilendirilebilir Sektörler; tüm konaklama tesisleri, turizm belgeli veya belediye işletme belgeli turistik restoranlar, seyahat acenteleri, yat turizmi ile uğraşanlar ve turizm sektörüne hizmet ve ürün satışı yapan tedarikçi işletmelerdir. (www.halkbankkobi.com.tr)

3.4.2. KOBİ'lere Yönelik Oluşturulan Bölgesel Destekler Kalkınma Ajansları

Aynı yıl içinde yapılacak proje teklif çağrıları kapsamında bir başvuru sahibi, ajansa tek başına en fazla dört projesi için destek başvurusunda bulunabilmektedir. Ajans bunlardan en fazla iki tanesine mali destek sağlayabilmektedir. Bir yıl içinde sözleşme yapılan kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişiler, proje uygulama döneminde ve sözleşmenin sona erdiği tarihi izleyen bir yıllık sürede, aynı ajansa başvuramamaktadır. Bütün bu konular izleme bilgi sisteminden ve paydaş veri tabanından takip edilmektedir. Sınırları aşan destek uygulamasına rastlanıldığında, sözleşme feshedilmekte ve destek geri alınmaktadır. Ajans başvuru rehberinde belirtilen kurum ve kuruluşların küçük ölçekli altyapı projeleri için destek sağlayabilmekte; ancak ajans tarafından küçük ölçekli altyapı projelerine verilecek mali destek toplamı, ajansın yıllık gider bütçesinin yüzde 25'ini, proje başına verilecek azami destek tutarı ise bu miktarın yüzde 25'ini geçememektedir (TİM, 2014, s.30).

Doğrudan Finansman Desteği, ilgili ajansın belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde, belli proje ve faaliyetlere yaptığı karşılıksız yardımları ifade etmektedir. Destek, ajansın esas itibarıyla proje teklif çağrısı yöntemiyle kullandırdığı desteklerden oluşmakta; ancak ajans istisnai olarak, doğrudan faaliyet desteği ve güdümlü proje desteği şeklinde de doğrudan destek sağlayabilmektedir. Ajans, desteğin hedef kitlesi, kapsamı ve potansiyel yararlanıcının uygulama kapasitesini dikkate alarak aşamalı proje teklif çağrısı yöntemi de uygulanabilmektedir.

Küçük ölçekli altyapı projeleri dışındaki projelere verilecek doğrudan finansman desteği miktarı, üst limitleri geçmemek kaydıyla ve eş finansman ilkesi çerçevesinde, proje uygun maliyetlerinin en fazla yüzde 75'i kadardır. Ancak bu oran, teknoloji geliştirme bölgeleri hariç kâr amacı taşıyan gerçek ve tüzel kişilerde en fazla yüzde 50'dir. Yüzde 75'lik oran, bölgenin gelişmişlik durumu, başvuran kesimin imkânları, kapasitesi ve bölgesel kalkınmaya sağlayacağı katkı gibi hususlar dikkate alınmak kaydıyla, proje uygun maliyetlerinin yüzde 90'ına kadar çıkarılabilmektedir. Ajans, eş finansman ilkesi çerçevesinde, her bir küçük ölçekli altyapı projesi için proje uygun

maliyetlerinin en az yüzde 25'ine, en fazla ise yüzde 50'sine kadar mali destek sağlayabilmektedir. Bu oran, yüzde 75'e kadar çıkabilmektedir. Ajansın destekleyeceği projelerde en uzun uygulama süresi bir yıldır. Sadece küçük ölçekli altyapı projelerinde bu süre iki yıla uzayabilmektedir. Proje uygulaması ile ilgili olmayan banka transfer ücretleri, noter masrafları ve vergiler gibi giderler karşılanmamaktadır. Mali destek belirtilen tutarı geçememekte, ek ödeme imkanı bulunmamaktadır. Bütçeyi aşan miktar yararlanıcı tarafından karşılanmaktadır (TİM Akademi, 2014,s.31).

Güdümlü Proje Destekleri: Öncelikli alanlarda işletme modeli, ortaklık yapısı, mülkiyet durumu ve proje bedeli gibi hususları çalışma programında açıkça belirtmek ve bakanlık tarafından belirlenecek proje bilgi formunu çalışma programına eklemek kaydıyla güdümlü projelere de destek sağlamaktadır. Güdümlü projeler, proje teklif çağrısı yöntemi uygulanmadan doğrudan destek sağlamaya yöneliktir. Bunlar, konusu ve koşulları ajans öncülüğünde belirlenen özel nitelikli model projelerdir. Bu projelerde genel olarak özel sektör işletmeciliğini güçlendirecek şekilde, üretim ve ihracat kapasitesinin geliştirilmesi, iyi uygulama örneklerinin oluşturulması, sektörel çeşitlenmenin ve ihtisaslaşmanın desteklenmesi, özel bilgi, beceri ve teknolojilerin geliştirilmesi, transferi veya yaygınlaştırılması, yeni finansman modellerinin geliştirilmesi, üniversite sanayi işbirliğinin desteklenmesi, yeni hizmet ve üretim organizasyonlarının geliştirilmesi, işbirliği ağları ve değer zinciri oluşturulması, kümelenmelerin desteklenmesi, yeni sanayi altyapısı ve organizasyon modellerinin geliştirilmesi ve bölgedeki sektörlerin ihtiyaç duyacağı alanlarda insan kaynaklarının geliştirilmesi esas alınmaktadır (TİM Akademi, 2014, s.31).

Faiz desteği ve faizsiz kredi desteği: Faiz desteği, kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlardan alacakları krediler karşılığında ödeyecekleri faiz giderlerinin, ajans tarafından karşılanmasını öngören karşılıksız yardımına denmektedir. Faiz desteği ile desteklenmesi öngörülen her bir projeye verilecek azami destek miktarı, o yıl için faiz desteğine ayrılan toplam ödeneğin yüzde 25'ini geçememekte. Faizsiz kredi desteği ise, ajans tarafından kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlar eliyle kredi verilmesini ve bu mali desteğin bu yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar dahilinde ajansa faiz ödenmeksizin taksitler halinde geri ödenmesini öngören karşılıksız yardımlardır. Yararlanıcıya sözleşme tarihinden itibaren en az üç ay geri ödemesiz dönem tanınıyor ve geri ödeme

işlemleri, sözleşme tarihinden itibaren en fazla dört yıl içinde tamamlanıyor. (www.kobi.org.tr)

Yukarıda bahsedilen ülkemizde uygulanan ulusal ve bölgesel politikalar genel olarak değerlendirildiğinde, KOBİ'lere yönelik uygulanan katkıların özelinde izlenen iki türlü stratejiden bahsedilebilir. Bu katkılar özellikle devletin makroekonomik politikalarını da kapsayan ulusal hedeflerine katkı sağlayacak şekilde kamu ölçeklerine uygun olarak belirlenen desteklerdir. Örneğin 2023 Stratejisi kapsamında amaçlanan ihracat hedefine ve ihracata dayalı ekonomik büyüme devlet modelini içerecek bir şekilde ihracatçı firmaların gerek sevk öncesi gerekse sevk sonrası ihtiyaçlarını kapsayacak teşvikler, ihracat kredilerinde yaşanan faiz avantajlarını kapsayan faiz indirimleri, konu firmalara yönelik vergi indirimleri sağlanması bu kapsama girmektedir. KOBİ'lere yönelik uygulanan ulusal ve/veya bölgesel politikaların bir diğer kısmı ise KOBİ'lerin kendi ihtiyaçları ve çalışmanın daha önceki bölümünde belirtilen finansman, pazarlama, yönetim sorunlarını da kapsayacak şekilde, kendi bünyelerinde yaşanan sıkıntıların çözümüne yöneliktir. KOBİ'lere yönelik uygulanan işbaşı eğitimleri, ar-ge ve teknolojik ürünlere yönelik bilinçlendirme,üretim modellerinin tanıtımları gibi KOBİ'lerin faaliyet yapısına yönelik birçok kurum ve kuruluş tarafından destek verilmektedir.

Ülkemizde yaygın kullanılan teşvik ve destekler özetle verilmeye çalışılmıştır, daha önce de ifade edildiği üzere ülkemizde birçok kurum ve kuruluş gerek kamu gerekse özel sektör tabanlı bu avantajları KOBİ'lerin hizmetine sunmaktadır.

3.5. Ekonomik Kalkınmada KOBİ'ler

3.5.1. KOBİ'lerin Ekonomik Kalkınmaya Etkileri

Ekonomik kalkınma, iktisat literatüründe üzerinde çok fazla tartışma yaşanan, taşıdığı önem açısından otoriteler arasında birçok farklı açıdan ele alınan bir olgudur. Genellikle ekonomik büyüme veya gelişme ifadesi ile karıştırılan bu tanım aslında gelişmekte olan ülkeler açısından hayati bir öneme sahiptir.

Aslında ekonomik kalkınma tanım olarak, bir ekonomide üretim ve kişi başına gelirin arttırılması yanında, sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi ve yenileştirilmesini de içeren kavramdır. Az gelişmiş ülkeler için kullanılan kalkınma terimi, bu açıdan sadece ulusal gelirin büyüme oranı gibi yalnızca sayısal bir büyüklükteki değişmelerle açıklanamamaktadır. Kalkınma süreci ulusal geliri ve üretimin zaman içinde sayısal

olarak artması yanında, kurumlardaki köklü değişiklikleri, ekonomik ve toplumsal yapının yeniden düzenlenmesini, halkın değer yargılarını da, dünya görüşünde ve davranış kalıplarındaki değişmeleri de içeren çok geniş kapsamlı bir süreçtir.

Kalkınma ölçüsü olarak kullanılabilecek ekonomik ve sosyal ölçütler şunlardır. Ekonomik ölçütler, milli gelir düzeyindeki reel artış, kişi başına düşen reel milli gelir artışı, gelir dağılımı gibi istatistiklerdir. Sosyal ölçütler ise okuma-yazma oranı, bebek ölüm oranları, kişi başına düşen doktor sayısı, kişi başına düşen protein miktarı, okullaşma oranı, gazete, dergi okuma oranları, kişi başına kağıt tüketimi gibi çeşitli birçok veriyi kapsamaktadır.

KOBİ'ler, ekonominin genel performansında önemli belirleyici rollere sahip oldukları gibi, aynı zamanda genel ekonomik durumdan beslenen oluşumlardır. Genel yapıdaki bir olumsuzluk, genel yapıyı oluşturan ana parçaları da olumsuz yönde etkileyecektir. Gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye'de, düşük olan gelir seviyesinde tasarruf eğiliminin belirlediği yurt içi tasarruflar ve dış alemle olan alış- verişler sonucu elde edilen döviz gelirleri, hedeflenen kalkınma düzeyinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli yurt içi yatırımları ve döviz harcamalarını tam olarak finanse edememektedir. Bu tür ülkelerde önceliği olan kalkınma politikaları, iç tasarruflardan ve döviz gelirlerinden daha büyük oranda yatırım ve döviz giderleri yapılmasını gerektirmektedir (Zengin, 2002, s.2).

Ekonomik kalkınma sürecinde önemli iç ve dış darboğazlar oluşturan tasarruf ve döviz yetersizlikleri, gelişmekte olan ülkeleri ve dolayısıyla Türkiye'yi kalkınmanın gerektirdiği "sermaye teçhizatının yetersizliği" şeklinde yapısal bir sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. Mevcut sermaye işgücünün tümüne iş verecek kadar fazla olmadığından gelişmekte olan ülkelerdeki üretim fonksiyonu (üretim düzeyi) tam istihdam üretim ve gelir fonksiyonu değil, sadece kıt olan sermayenin tam kapasitede kullanılması sonucu elde edilen eksik istihdam üretim ve gelir fonksiyonu olmaktadır. Böylece tam istihdam üretim ve gelir seviyesine ulaşmadan sermaye yetersizliğinden ekonomi enflasyonist bir ortama girmekte ve hem enflasyonu hem de işsizliği aynı anda yaşamaktadır. Böylece sermaye yetersizliği sorunu Türkiye'de temel makroekonomik istikrarsızlık unsuru olmaktadır. Bu ihtiyacı giderecek değişik alternatiflere bakıldığında; Türkiye'de ödemeler bilançosu cari işlemler hesabı tatmin edici bir fazla vermemektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar da tüm uğraşlara rağmen ihtiyacın çok altında kalmaktadır. Yabancı sermaye girişi; hibe, borçlanma veya doğrudan yapılan yatırımlar şeklinde olabilir. Hibenin politik, dış borçlarında ekonomik sonuçları bu tür sermaye transferlerini

doğrudan yapılan yatırımlara göre daha az çekici yapmaktadır. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, sermaye teçhizatı yetersizliği sorunu şimdilik giderilememekte ve Türkiye ekonomisinde yapısal bir sorun olarak kalmaktadır (Zengin, 2002, s.3). Söz konusu yapısal sorunun çözümünde KOBİ'ler ön plana çıkmaktadır.

Bir ekonomi, değişik büyüklüklerde ve değişik alanlarda, değişik iriliklerde faaliyet gösteren, mal ve hizmet üreten türlü işletmelerden oluşmaktadır. Ekonominin gelişmesi de, içinde faaliyet gösteren işletmelerin büyümeleri, sayılarının artması ve başarılı olmaları ile gerçekleşir. Ekonominin sağlığı ve gücü, hücreler grubu olarak onu oluşturan işletmelerin sağlıkları ve güçleri ile ölçülür. (Alpugan, 1988, s.50).

Küçük işletmeleri tanımlamada ve belirlemede kullanılan ölçütler, toplumların ekonomik ve sosyal yapılarına bağımlı olarak değişiklikler göstermekle birlikte, genelde küçük işletmeler kendilerine özgü üç ortak niteliğe sahiptirler. Bu tür işletmelerde bağımsız olmak, girişimcilik güdüsü ve kişisel ilişkiler önemli bir rol oynamaktadır. Küçük işletmeler değişik yönlerden ekonomik sisteme önemli katkılarda bulunurlar. Bu katkıların başlıcaları şunlardır (Alpugan, 1990, s.64).

Küçük işletmeler gelir yelpazesinin içinde denge öğesinin kuvvetini sağlamaktadırlar. Bu denge yalnız sosyal yönden değil, aynı zamanda ekonomik açıdan da önem taşımaktadır.

i) Küçük işletmeler yeni fikirlerin ve buluşların kaynağı olup, endüstride gereken esnekliğin sağlanmasına katkıda bulunurlar.
ii) Çabuk karar verme olanaklarına sahip oldukları gibi, daha az yönetim ve işletme giderleri ile çalıştırıldıklarından bu konuda çabuk ve ucuz üretim işlevinde bulunurlar.
iii) Küçük işletmeler, kişisel inisiyatiflerin ortaya çıkmasında büyük rol oynadıkları gibi, istihdam ve eğitimde de büyük paya sahiptirler. Birçok kalifiye eleman teknik eğitimlerini önce bu kuruluşlarda yapar.
iv) Üretim ve sanayileşmeyi ülke düzeyine yaymada bu tür işletmeler araç olarak kullanılabilirler.
v) Uzun dönemli olarak bakıldığında büyük endüstri işletmelerine girdi ve ara malı üretirler.
vi) Küçük işletmeler, sosyal ve politik bakımda kullanılmayan işgücü, hammadde, finansman kaynaklarının daha küçük yatırımlarla işletilmesi olanaklarını sağlayarak yaşam düzeyinin yükseltilmesinde de etkili olurlar.

vii) Küçük birikimlerle aile birikimlerinin doğrudan yatırımlara yansıtılmasında küçük işletmeler yararlı işlevleri yerine getirirler.

viii) Bu tür işletmelerde işçi – işveren ilişkilerinin daha yakın ve olumlu bir ortam içinde geliştiği gözlemlenmektedir. Bu durum, bu kesimdeki sosyal patlamaların ortaya çıkmasını önleyici niteliktedir.

ix) Savaş ekonomisinde büyük endüstrilerin zedelenmesi durumunda, küçük işletmeler yararlı bir işlevi yerine getirirler. Bu tür işletmeler küçük çapta da olsa, üretime devam ederek belirli bir gereksinmeyi karşılayabilirler.

Gelişmekte olan ülkelerde devletin KOBİ'lere olan desteğinin ekonomik olmaktan çok politik ve sosyal boyutlu olduğu gözlenmektedir. Birçok gelişmekte olan ülkede kadınların sosyal yaşama aktif olarak katılımı için kadın girişimciliğine büyük destek verildiği görülmektedir. Ayrıca demokratikleşme süreci için girişimci kitlesinin oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir (Hallberg, 2000, s.6).

Sosyal istikrarın sağlanması ve bölgesel gelişmenin bir amacı olarak da görülen KOBİ'ler uluslararası kurumlarca da oldukça önemsenmektedirler. Çünkü KOBİ'ler özellikle GOÜ' için özel sektörü oluşturan girişimlerdir. Bu yüzden geliştirilmeleri gerekmektedir (Little, Mazumdar, & Page, 1987, s.313).

Sosyal etkilerinin yanında, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin en önemli sorunları arasında yer alan işsizlik sorunu bu ülkelerin yapısında bulunmaktadır. KOBİ'ler özellikle bu yapısal sorunun çözümünde de öne plana çıkmaktadır.

Kısa vadede istihdam için en iyi potansiyel küçük işletmelerdir. KOBİ'lerin önemi gün geçtikçe daha çok anlaşılmakta, toplum içindeki sayıları hızla artmakta, istihdam içindeki payları yükselmekte, çalışanların büyük bir kısmını istihdam etmekte ve doğal olarak kendilerine gösterilen ilgi de önemlerine ve sayılarına paralel olarak artmaktadır. Zira KOBİ'ler ekonominin kahramanı, büyümenin motoru olup refah ve iş yaratmaktadırlar. Genç nüfusun istihdam sorununa çözüm bulmak amacıyla küçük işletmelerde yetiştirilmeleri, bunun için de her şeyden önce küçük işletmelerin hem üretim hem de eğitim yapabilecek şekilde organize edilmeleri gerekir. Eğitimde transferin gerçekleşebilmesi için küçük, orta ve büyük işletme yöneticileri ile hükümetler ve eğitim kurumlarının temsilcileri arasında işbirliği bir zorunluluk olarak görülmektedir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması, hem KOBİ'lerin nitelikli personel bulmadaki sorununu çözmede hem de girişimciliğin teşvik edilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır (Gürbüzer, 2010, s.57).

KOBİ'lerin ekonomide ürettikleri katma değer, istihdam ve ihracat gibi bilinen ve doğrudan ölçülebilinen ekonomik yararların yanında, bir ekonomiye sağladıkları en önemli katkılardan biri de o ekonominin tümüne kazandırdıkları "dinamizm"dir. Dinamizm kavramı ile bütün şartlara uyum sağlayabilen veya ani değişikliklere ve etkilere karşı kendini konumlandırabilen, kendisini yenileyebilen bir mekanizma akla gelmektedir. Ekonomide bu dinamizmi küçük olmanın sağladığı avantajla KOBİ'ler gerçekleştirebilmektedirler. Zira pazarda meydana gelebilecek ani bir değişme ve talep değişikliğine cevap verme durumunda, büyük işletmelerin bu ani değişikliklere cevap vermesi hem zaman hem de maliyet bakımından pek mümkün olmamaktadır. 1980'lere kadar ekonominin kamburu olarak nitelendirilen ve varlığı sadece sosyal gerekçelere dayandırılan KOBİ olgusu, günümüzde ekonomik gelişmenin en güçlü dinamiklerinden biri olarak ortaya konmakta ve genel kabul görmektedir (Çatal, 2010,s.342).

KOBİ'ler geliştikçe üretim artar, işsizlik azalır, gelir dağılımı düzelir, ekonominin rekabet gücü artar, dış alım ve satım büyür, ekonomi bir savunma gücü kazanır, girişimcilik ruhu canlı tutulur, tasarruf ve yatırım düzeyi de artar (Önal, 2000, s.69).

Çalışmanın amacını kapsayan KOBİ'lerin ekonomik kalkınma etkileri şimdiye kadar birinci bölüm ve ikinci bölümde ulusal çapta ele alınmıştır. Bundan sonraki süreçte bu birimlerin bulundukları ülke ekonomilerinde bölgesel yarattıkları hacimler ve bölge ekonomilerine olan etkileri üzerinde durulacaktır.

3.5.2. KOBİ'lerin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri

Bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları ülkemiz için yeni bir olgu değildir. Ancak, bu sorunlar son yıllarda, gerek kapsam, gerekse nitelik açısından değişime uğramış, kamu otoritelerini hızlı ve kalıcı çözüm arayışlarına sürüklemiştir. Bu kapsamda beş yıllık kalkınma planlarında da değinildiği üzere bölgesel kalkınmada sürdürülebilirlik, bölgeler arası entegrasyon, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve fırsat eşitliği gibi politikalar uygulamak suretiyle bölgeler arası dengesizliklerin azaltılması hedeflenmiş, AB'de uygulanan bölgesel politikayla uyumlu hale getirme ve plan bölgeleri oluşturma ihtiyacı vurgulanmıştır. Aynı zamanda bölgelerin sosyal ve ekonomik yapısını ve potansiyelini değerlendirme ihtiyacına değinilmiştir.

KOBİ'ler ekonomik yaşamda önemli işlevler ifa ettikleri gibi sosyal yaşamda da önemli bir işlev üstlenmektedirler. KOBİ'lerin sosyal yaşama en önemli katkılarından

biri ülkedeki bölgeler arasındaki kalkınmışlık farklılıklarını azaltarak bölgesel kalkınmayı hızlandırmaktır.

KOBİ'ler Türkiye'de geniş bir alana yayılmaları sebebiyle bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesinde, mülkiyetin geniş alanlara yayılmasında ve istihdam imkânlarının oluşturulmasında oldukça önemlidirler. Zira KOBİ'ler yapıları gereği ülkenin bütün coğrafi alanlarına dağılmışlardır. Büyük işletmeler ise genellikle ticaretin en canlı ve yoğun yaşandığı büyük şehirlerde toplanmışlardır. KOBİ'lerin ülkenin tüm alanlarına dağılması ile ekonomik faaliyetlerin bölgeler arasında dengeli dağılımına katkıda bulunmaktadır. Emek-yoğun olduklarından bölgesel istihdam imkânlarını genişleterek küçük şehirlerde ve kırsaldaki insanların iş bulma sebebi ile büyük şehirlere göçlerini engellemektedir. Böylece bölgenin kendi potansiyeli içinde kalkınmasını sağlamaktadırlar. (Sarıaslan, 1996,s.22)

İşletme ölçeği ile ekonomik kalkınma süreci arasındaki ilişki incelendiğinde, beş aşamalı bir kalkınma sürecinden söz etmek mümkündür; (Yılmaz, 2004, s.17)

1. Aşama: KOBİ'lerin ülkenin tüm coğrafik bölgelerine dağılmış bulunması,
2. Aşama: Özellikle kırsal veya taşra bölgelerinde küçük işletmelerin, bölgede istihdam ve gelir yaratarak bölge nüfusunun büyük şehir merkezlerine göçünü engellemesi,
3. Aşama: Duran/azalan göç sonucu bölgede ekonomik faaliyetlerin canlanması,
4. Aşama: Bölgenin imkânlarına ve izlenen kalkınma politikalarına bağlı olarak canlanan ekonomik faaliyetlerin dinamik ve büyüme potansiyeli yüksek işletmelerin doğuşunu teşvik edici bir ekonomik ortamı meydana getirmesi,
5. Aşama: Dinamik ve büyüme potansiyeli yüksek işletmelerin kurulması ile bölgesel kalkınmanın hızlanması ve dolayısıyla ülke ekonomisinin gelişmesidir.

KOBİ'lerin bölgesel kalkınma süreci içinde bir ülke kalkınmasına yapabilecekleri en önemli katkılardan biri de, ülkenin tüm enerjisini ve potansiyelinin ortaya çıkarılmasına sebep olmasıdır. KOBİ'lerin doğuşunu ve gelişimini sağlayıcı bir fırsat eşitliği ortamının oluşturulması, hem bölgesel kalkınma, hem de ülkenin ekonomik gelişmesi bakımından bir zorunluluk olmaktadır.

KOBİ'lerin kurulması için büyük işletmelere oranla daha az sermaye ve daha düşük düzeyde teknoloji yettiği için bu tür işletmeler ülke içerisinde birçok bölgelere yayılabilmektedir. Böylece sadece ölçek ekonomilerin dışsallıklarından veya bir liman şehrinin avantajlarından yararlanmak için belli bölgelerde kutuplaşma yerine, değişik bölgelerde faaliyet gösteren KOBİ'ler o bölgelerin kalkınmasında etkili olabilmektedir. Aynı zamanda bu küçük işletmeler faaliyet gösterdikleri yerlerde, bölgenin ihtiyacını ve girdileri göz önünde bulundurarak modern teknolojileri kullanmak yerine ara teknolojileri kullanarak bir taraftan o bölgenin kalkınmasına katkıda bulunurken, bir taraftan da çevrenin korunmasında yardımcı olmaktadırlar. (Uludağ, 1996, s.86). Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma kavramı açısından da KOBİ'ler önemli bir avantaja sahiptir.

Günümüzde, yerel ve bölgesel kalkınmanın önemi ve gerekliliği yadsınamaz. Sürdürülebilir bir bölgesel kalkınma için iyi işleyen bir yerel kalkınma sistemine ihtiyaç vardır. Yerel kalkınma sistemi, ekonomik ve sosyal kalkınma ve gelişme için kamu ve özel sektör ile STK'ın işbirliği ve koordinasyonuna dayanmaktadır. Bütün dünyada, yerel ekonomik kalkınmanın kilit kuruluşlarından biri olarak kalkınma ajansları ön plana çıkmaktadır.

Bölgesel kalkınma konusundaki diğer fonksiyonlarının yanında, bölgelerdeki KOBİ'lerin finansmana erişim, planlama, pazarlama, teknolojik altyapı yetersizliği, düşük verim ve üretim kapasitesi ile Ar-Ge faaliyetlerinin sınırlılığı, kurumsallaşamama ve finansal kaynak veya fonları yönetmede karşılaşılan sorunlarının çözümünde önemli roller üstlenebilir.

Ülkemizde KOBİ'lere yönelik uygulanana bölgesel kalkınmayı destekleyici programlardan bir diğeri de Avrupa Birliği'nin 2007-2013 dönemi için aday ve potansiyel aday ülkelere sağladığı mali yardımlarını tek bir program çerçevesinde toplayan Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'dır. Bölgesel Kalkınma bileşeni altında yer alan Bölgesel Rekabet Edebilirlik alt bileşeni kapsamında sektörel olarak imalat sanayi ve turizm sektöründe faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelere proje bazlı destek sağlanmaktadır. Destekler, coğrafi odaklanma yaklaşımı çerçevesinde, kişi başı GSMH'sı Türkiye ortalamasının %75'inin altında kalan 43 İle yönelik olacaktır. Bu illerimiz; Bayburt, Erzincan, Erzurum, Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars, Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli, Bitlis, Hakkari, Muş, Van, Adıyaman, Gaziantep, Kilis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Mardin, Siirt, Şırnak, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kayseri,

Sivas, Yozgat, Çankırı, Kastamonu, Sinop, Amasya, Çorum, Samsun, Tokat, Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon'dur (Özbek, 2008, s.56).

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından AB mali kaynaklarının hangi alanlarda nasıl kullanılacağını tanımlamak üzere hazırlanan Operasyonel Programda genel hedef, "Rekabet Edebilirliğin Arttırılması", spesifik hedefler ise "Fiziki ve Finansal Altyapının Geliştirilmesi, İş Hacminin Arttırılması, Üretim Sektörünün İstihdam Oluşturma Kapasitesinin Yükseltilmesi ve Üretimdeki Katma Değerin Arttırılması" olarak belirlenmiştir (Özbek, 2008, s.57).

Bölgesel Rekabet Edebilirlik alanında Avrupa Birliği kaynaklarından yararlanmak üzere firmalar doğrudan proje sunamamakla birlikte işletmelerin ortak kullanımına yönelik olarak; "Girişimciler, KOBİ'ler, Yerel ve Bölgesel Kurumlar, Sivil Toplum Kuruluşları, İşletmeleri Temsil Eden Organizasyonlar, Üniversiteler, Kamu Kurumları ve Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar, Networkler ve Küme Oluşumları" proje sunabilmektedirler (Özbek, 2008, s.58).

Özetlemek gerekirse, gerek AB uyum sürecinde gerekse ülkemiz kalkınma programları ve stratejilerinde üzerinde durulduğu üzere KOBİ'ler bölgesel avantajlarıyla her türlü kapsamda ele alınmakta ve özellikle bölgesel dengesizlikler barındıran ülkemiz ekonomileri açısından bu sorunun çözümüne yönelik son derece çeşitli ve kapsamlı programlarla desteklenmektedirler.

BÖLÜM IV

ADANA İLİNDE KOBİLER

Bu tez çalışmasının ana teması ekonomik kalkınmada KOBİ'lerin sağladıkları katkıların irdelenmesidir. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde gerek Dünya'da gerekse ülkemizde bu gelişimlerin üzerinde durulmuştur. Bu bölümde daha çok Adana ili içerisinde yer alan KOBİ'lere değinilecektir. Adana ekonomisinin genel durumunun günümüz itibariyle analizi yapılarak, kalkınma yolunda KOBİ'ler ile ne gibi stratejiler üzerinde durulması gerektiği incelenecektir. KOBİ'lerin ne gibi sorunlarının olduğunun tespiti yapılmaya çalışılarak, çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

Bu amaçlar için öncelikli olarak, Adana ilinin ekonomik yapısı yanında sosyal yapısının da irdelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle nüfus ve göç sayılarına ilişkin bilgiler paylaşılacaktır. İlerleyen kısımlar, Adana ekonomisinin, genel ekonomik veriler kapsamında detaylı analizi yapılarak, KOBİ'lerle ilgili çıkarımlar da bulunulacaktır. Son bölümde ise KOBİ'ler özelinde olmak üzere şehrin ekonomisine katkıda bulunulması amaçlanan çözüm önerileri ve stratejiler belirlenecektir.

4.1. Adana İlinin Sosyal Yapısı

Ülkelerin gelişmesinde olduğu gibi illerin de gelişmesinde doğal, demografik ve beşeri unsurların önemi büyüktür. Özellikle nüfusun bileşimi, ticaret, sanayi gibi ekonomik aktiviteleri derinden etkilemektedir (Ata, 2009, s.27). 2011 yılında T.C. Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan, Bölgelerin ve İllerin Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını gösteren endekse göre Türkiye genelinde Adana 16.sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.50).

Bulunduğu bölgedeki diğer illere göre daha iyi bir dereceye sahip olan Adana ili, içinde bulunduğu hem coğrafik hem de ekonomik koşullar itibariyle bölgenin en fazla göç alan illerinden biri olmaktadır. Bu nedenle Adana'da, Türkiye'nin diğer büyük kentleri gibi yoğun göç dalgaları ile birlikte büyümeye çalışmaktadır. Ancak bu yoğun göç dalgası Adana'nın planlı şehircilik anlayışından uzak büyümesine yol açmıştır.

TUİK tarafından yayınlanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre hazırlanan illerin yıllık bazda aldığı göç ve verdiği göç ile net göç farkı ve net göç hızının yer aldığı verilere göre 2014-2015 yılları arasındaki Adana ilinin net göç farkı -11.545 olmuş ve -5,3 net göç hızında azalma meydana gelmiştir.

Tablo 11

ADNKS'ne Göre Göç Oranları, 2015

Dönem	İl	Toplam nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (‰)
2014-2015	**Toplam**	**78.741.053**	**2.720.438**	**2.720.438**	**0**	**0**
	Adana	2.183.167	52.647	64.192	-11.545	-5,3

Kaynak: TÜİK, 2015

Verilen ve alınan göç niteliği, gelişim açısından tezatlık içermektedir. Çünkü Adana ili, çoğunlukla kendisinden daha az gelişmiş yörelerinden eğitimsiz, kalifiye olmayan ve gelir seviyesi düşük insanlardan oluşan göçlere maruz kalırken, dışarıya ise eğitimli, vasıflı ve gelir seviyesi görece yüksek insanlardan göç vermiştir. Göç alım ve verimleri sonucunda, hem demografik yapıda bir takım olumsuzluklar oluşmuş hem de sağlık, eğitim ve alt yapı gibi alanlarda da yetersizlikler belirmiştir (Ata, 2009, s. 28).

Bunların sonucunda sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Adana'nın Türkiye genelinde 16 sırada yer alması, çok da memnuniyet verici bir sonuç olarak algılanmamalıdır. Özellikle sahip olunan yeraltı ve yer üstü zenginlikler bağlamında Adana'dan daha kötü olan Eskişehir, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli gibi illerin bu sıralamada, Adana'dan daha iyi bir noktada bulunmaları kaygı verici bir durum olarak nitelenebilir. Genel olarak Adana ilinin sahip olduğu sosyal ve demografik koşulları düşünüldüğünde, maalesef Adananın hem gelişmiş bölgeler hem de gelişmekte olan bölgeler arasında adete sıkıştığı, gerek jeopolitik konumu nedeniyle gerekse komşu ülkelerde yaşanan siyasi istikrarsızlık ve göçler nedeniyle nüfusun demografik yapısında ciddi erozyonlar görülmekte olup, başta eğitim ve sağlık anlamında ciddi reformlara ihtiyaç duyduğu gözlemlenmektedir.

4.2. Adana İlinin Ekonomik Yapısı

Adana, Türkiye'nin bir ili ve en kalabalık altıncı şehri. 2014 itibarıyla 2.165.595 nüfusa sahiptir. (TÜİK,2015) Şehir merkezi, Akdeniz'den 30 km içeride Seyhan Nehri'nin üzerinde bulunmaktadır. Akdeniz sahil şeridinde ise Karataş ve Yumurtalık (Ayas) ismi ile iki adet sahil ilçesi bulunmaktadır. Yine Akdeniz üzerinde bulunan Ceyhan ilçesinde ise ticari amaçlı liman bulunmaktadır. Doğudan batıya 100 kilometre boyunca uzanan Adana-Mersin Büyükşehir Bölgesi, 3,45 milyon nüfusa sahiptir.

Türkiye'deki altıncı büyük metropolitan alan olup ülkenin önde gelen bir ticaret ve kültür merkezidir. Maden zengini 4. bölge olan Adana; krom, demir, manganez, kurşun ve çinko yatakları açısından önem taşımaktadır.

Adana'nın merkezi Mersin, Adana, Osmaniye ve Hatay illerini kapsayan coğrafi, ekonomik ve kültürel bir bölge olan Çukurova'nın merkezinde bulunur. Yaklaşık 5,62 milyon insana ev sahipliği yapan bölgenin büyük bir bölümü, tarıma oldukça elverişli, geniş ve düz bir arazidir. Adana, ilk sanayileşen şehirlerden biri olmuştur. Seyhan Barajı'nın inşasıyla ve tarım tekniklerindeki gelişimlerle beraber 1950'li yıllarda tarımsal verimde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Adana; pamuk, buğday, soya fasulyesi, arpa, üzüm ve narenciyenin büyük miktarlarda üretildiği Çukurova tarım bölgesinin pazarlama ve dağıtım merkezidir. Bölgedeki çiftçilik ve tarım kaynaklı şirketlerin çoğu genel müdürlüklerini Adana'da açmıştır (www.adanacukurova.edu.tr/ticaret).

Tekstil ve deri sanayi Adana'nın üretiminin büyük sanayi kollarıdır ve bitkisel yağ ile işlenmiş yiyecek üreten tesisler de sayıca fazladır. Otomotiv sanayide Adana'nın en büyük firması olan Temsa 2.500'den fazla çalışana sahip olup yıllık 4.000 otobüs üretmektedir. Adana Organize Sanayi Bölgesi'nin 1,225 hektar alan üzerine kuruludur ve küçük-orta ölçekli 300 civarı tesise ev sahipliği yapmaktadır. (www.adaso.org.tr)

Çalışmanın temel amacı olan KOBİ'lerin ülke ekonomisine yaptıkları katkılar ve bu katkıların sosyo-ekonomik dinamikler ile etkileşiminden yola çıkılarak, Adana ekonomisi özelinde Türkiye ekonomisi ile karşılaştırmalı analizler yapılacaktır. Yatay ve dikey analiz yöntemleri ile yıllara göre ülkemiz ekonomisi ve Adana ili için veriler değerlendirilecek ve KOBİ'lerin yarattıkları katma değerle ilgili çıkarımlarda bulunulacak, Adana'da KOBİ'lerin mevcut durumları, sorunları ve çözüm önerileriyle ilgili cevaplar bulmaya çalışılacaktır.

4.3. Rakamlarla Adana Ekonomisi

Bölge gelişmiş bir kara ve demir yolu ağı ile şehir merkezinde olan havayolu sayesinde yolcu taşımacılığının yanı sıra özellikle dış pazarlar açısından yük taşımacılığında önemli bir üs konumundadır. Bunun yanında Yumurtalık Serbest Bölgesi ile ülkemizin en geniş arazi yapısına sahip ve her türlü altyapısı tamamlanmış olan Organize Sanayi Bölgesindeki yatırımlarda son yıllarda sektörel çeşitlilik açısından geniş dağılım göstermiştir. Ortadoğu ülkelerine yakınlığı açısından cazibe merkezi

konumunda olmasıyla da, yeni yerli ve yabancı yatırımcılar için fırsatlar kentidir (ATO, s. 47, 2014).

Bölge ekonomisi, tarıma dayalı bir özellik arz eder. İç ticarete konu olan mallarda ağırlık, tarımsal hammaddelerle, tarımsal hammaddelerden mamul mallardır. Tarımsal hammaddelerin başında pamuk yer alır. Adana sanayisi büyük ölçekli tekstil firmalarının yanında, hazır giyim, makine alet ve yedek parça sanayisi, otomotiv ve yedek parça, bitkisel yağ, plastik, gıda, çimento ve mobilya sanayi ağırlıktadır. Diğer yandan Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı ile Ceyhan-Yumurtalık arasında önemli yatırım fırsatları yakalanmıştır. Özellikle petrokimya ve buna bağlı sanayi yatırımları ile enerji yatırımlarının bu bölgede yapılabileceği düşünülmektedir.

Bilim Sanayi Teknoloji Bakanlığı'nın 81 İl Sanayi Durum Raporuna göre (Ekim 2014); sanayi işletmelerinin %71'lik kısmını on iki ilimiz oluşturmaktadır. Adana bu iller içerisindedir. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %48'i Marmara Bölgesinde, %17'si İç Anadolu Bölgesinde, %14'ü Ege Bölgesinde, %8'i Akdeniz Bölgesinde, %6'sı Karadeniz Bölgesinde, %5'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, %2'si Doğu Anadolu Bölgesindedir. Adana ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletme sayısı 1.832'dir. Toplam sanayi işletmesi içerisinde %2'lik bir oran ile sanayisi gelişmiş 12 il arasında yer almaktadır.

Sanayi işletmelerinin sektörel dağılımları incelendiğinde; ilk sırada %20 ile gıda ürünleri imalatı, ardından sırasıyla, %10'luk ile kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, %9 ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizatı hariç), %8 ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sektörleri yer almaktadır. '81 İl Sanayi Durum Raporu' çalışan sayısına da yer vermiştir. Bu rapor doğrultusunda Sanayi Sicil Kayıtları doğrultusunda, Adana ilinde kayıtlı işletmelerde çalışan personel sayısı toplam 45.987'dir.

Ar-ge birimi olan firma sayısı ise 47, çalışan sayısı 252'dir. Toplam personelin %1'i Ar-ge'de çalışmaktadır. Maalesef ülkemiz genelinde olduğu gibi bu rakam Adana ili içerisinde de gelişmiş ülkelere oranla düşük seviyede kalmaktadır. Bu yüzden çalışmanın ikinci bölümünde yer alan KOBİ'lerle ilgili Ar-ge çalışmalarının desteklenmesi, gerek uygulamaya geçilen projelerde belirtildiği üzere gerekse devlet politikalarının benimsenmesinde son derece yüksek öneme haizdir. Gelişen ve değişen Dünya ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap verebilme noktasında işletmelerin mutlaka maliyetlerini azaltıcı ve karlılık noktasına geçişi sağlayabilecekleri enstrümanlara yer vermesinin gerekliliği kaçınılmazdır. Ayrıca iktisadi teorinin cevapları arasında yer alan

kıt kaynakları optimal şekilde kullanılabilmesi yetisi firmaların teknolojik ve sistematik üretim süreçlerini benimsemesi ve uygulaya koyabilmesinden geçmektedir.

Adana ili içerisinde sanayide çalışanların %17'sinin tekstil ürünleri imalatı sektöründe, %16'sının gıda ürünlerinin imalatı sektöründe istihdam edildiği sanayi istihdamının %70'inin işçi, %4'ünün ise mühendis olduğu (Age, 2014, s.24) gözlemlenmektedir. Bu rakamlarda bize üretim süreçleri ile ilgili genel bir bilgi verebilmektedir. Konu rakamlardan emek-yoğun üretim süreçlerinin tercih edildiğini söyleyebiliriz.

4.4. Adana Ekonomisinde KOBİ'ler

1950'li yıllarla birlikte sulama kanallarının yaygınlaştırılmasıyla beraber tarım sektöründe başlayan hızlı büyüme ve kaynak birikimi, sanayi faaliyetlerini yoğunlaştırmış ve sektörün hızla gelişmesine katkıda bulunmuştur. 1970'li yıllara gelindiğinde Adana'da sağlanan katma değerin %50'sinin endüstriyel faaliyetlerden elde edildiği görülmektedir. Bu yıllarda özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin yaygınlaştığı ve ekonomiye hâkim olduğu görülmektedir. 1980'li yılların başında ise Adana'nın sanayi profili büyük ölçekli entegre tekstil fabrikaları, yağ ve tütün işleme tesisleri, çimento ve makine fabrikalarının yanında, sayıları binleri bulan küçük ölçekli metal sanayi işletmeleri, orman ürünleri ve mobilya sanayi işletmelerinden oluşmaktaydı (Önal, s.8, 2003). Son yıllarda ise büyük işletmelerin, yeni yatırımlarını ve merkezlerini giderek artan oranlarda Marmara Bölgesi'ne ve birçok fabrika da ek tesislerini teşvik uygulanan illere kaydırmışlardır. Bunun sonucunda da ekonominin itici gücü işlevini, küçük ve orta boy işletmeler üstlenmişlerdir (Ata ve Yücel, 2006, s.513,).

Adana Ekonomisinin sahip olduğu işletme yapıları ile ilgili olarak dikkati çeken önemli bir nokta şudur: Son yıllarda büyük işletmeler yeni yatırımlarını ve yönetim merkezlerini giderek artan oranlarda Marmara Bölgesi'ne ve birçok fabrika da ek tesislerini teşvik uygulayan illere kaydırmıştır. Örneğin İstanbul Ticaret Odasının (2015) her yıl yaptığı "2014 yılı en büyük 500 firma sıralaması" da bunu doğrular niteliktedir. Buna göre; 2014 yılı en büyük 500 firma sıralamasına Adana iline ait sadece 14 firma girebilmiştir. İlk yüz firma içerisinde sadece İstanbul iline ait firma sayısının 47 olması da, yönelişin bu bölgeye doğru olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu durum sanayi firmalarına hizmet veren yan sanayi kuruluşlarının, sarf malzemesini

sağlayan lojistik firmaların da sürekli olarak kan kaybetmesine yol açmaktadır. Sonuçta geriye sadece küçük ve orta ölçekli firmaların yaratacağı katma değerler kalmaktadır.

Adana ilinde bulunan sanayi işletmelerinin %45'i mikro ölçekli, %44'ü küçük ölçekli, %9'u orta ölçekli, %2'si büyük ölçekli işletmelerdir (ATO, 2015, s.49). Ülkemiz ekonomisinin genel yapısına istinaden mikro ölçekli ve küçük ölçekli işletmelerdeki payların paralellik arz ettiği konu istatistikî verilerin dağılımından gözlemlenmektedir.

Adana, 2015 yılı itibariyle 84 bin 784 KOBİ'ye sahiptir. Bu sayının 19 bin 338'inin KOSGEB Veri Tabanına kayıtlı olduğunu görmekteyiz. (Refleks Gazetesi, 2015)

Bu rakam aslında KOSGEB çalışma ve kayıt yöntemlerinin etkinliği ile ilgili de bize bilgi vermektedir. Adana'da yer alan KOBİ sayısına istinaden veri tabanına kayıtlı firma sayısının düşük olması bürokratik işlemlerin karmaşıklığı ile sadece açıklanamamaktadır. Söz konusu oranın düşüklüğünün, kayıt işlemlerinin sadeleştirmesi ile çözülemeyeceği aşikardır. Konu veri kayıt sistemine firmaların neden katılım göstermediği ile ilgili daha genel ve sosyo-ekonomik bir araştırmanın yapılması gerekmektedir. Bu şekilde hem KOBİ'lerin sorunları ve tespitleri öğrenilmiş hem de KOBİ'ler için ülkemizde kuruluş amacı ve faaliyetleri son derece önemli olan bir kuruluşun daha etkin çalışması sağlanmış olacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde yer aldığı üzere KOBİ'lerin ağırlıklı yer aldığı küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgeleri, ülkemiz kalkınma politikalarında da özellikle desteklenmesinin vurgulanmış olduğu bu bölgelerin Adana ili içerisinde ayrıca ele alınması yararlı olacaktır.

4.4.1. Küçük Sanayi Siteleri (K.S.S)

Adana ilinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi ile inşaatı devam etmekte olan 1 adet 127 işyerine sahip K.S.S. bulunmaktadır. Bunun yanında tamamlanmış olan 7 adet 1.945 işyerine sahip K.S.S. bulunmaktadır.

Tablo 92

Adana İlinde Tamamlanmış Küçük Sanayi Siteleri

Sıra NO	Sanayi Sitesi Adı	İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı (%)
1	Adana Doğu (Yüreğir) SS	198	96
2	Adana Ceyhan SS	233	100
3	Adana Kozan SS	294	100
4	Adana Merkez (Ağaç İşleri) SS	391	99
5	Adana Merkez (Metal İşler) SS	634	99
6	Adana İmamoğlu SS	122	92
7	Adana Seyhan SS	73	45
	TOPLAM	**1.945**	

Kaynak: Adana Ticaret Odası,2014

Söz konusu veri çalışmanın ikinci bölümünde ülkemiz Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında bahsedildiği üzere küçük sanayi siteleri oluşturulması, işletmelerin bir araya toplanarak altyapı ve üst yapı sorunlarının çözümü küçük sanayi siteleri ve organize sanayi siteleri oluşturulması, sektörel bazda bu birliklerin ayrıştırılarak ayrı ayrı ele alınması gerektiği hususu Adana ili içerisinde uygulandığı ve önemli katkı sağladığı gözlemlenmektedir. Bu bilgiler ışığında küçük sanayi sitelerinin sektörel bazda ayrılmasına çalışıldığı metal işleri ve ağaç işlerinin ayrı sitelerde değerlenmesinden görülmektedir. Merkezde ise özellikle Seyhan'da halen bir sektörel değerlendirmeye ve organize siteye ihtiyaç olduğu görülmektedir. Birçok gelişmiş ülke gibi, özellikle imalat sanayine dayalı işyerlerinin il merkezlerinden ayrıştırılarak hem hammadde temini hem de lojistik maliyetler açısından avantaj getirmesi üzerine stratejiler uygulanmaktadır. Bununda yanında şehircilik ve çevre düzenlemesi alanlarında da bu tip işyerlerinin şehrin belli alanlarına toplanması gerekliliği toplum sağlığı, iş güvenliği ve sürdürülebilir temiz çevre politikaları için önem arz etmektedir. Bu anlamda Seyhan Küçük Sanayi Sitesinin doluluk oranındaki azalışı farklı yapılanma içerisinde değerlendirmek gerekmektedir.

Adana Ekonomisi ve bu ekonomideki KOBİ'lerin payını anlamak için, belki de ilin bu bağlamda en önemli birimi olan Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesini ayrı bir başlıkta incelemek daha yararlı olacaktır.

4.4.2. Bölgedeki Organize Sanayi Siteleri

4.4.2.1. Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi (AOSB)

Adana-Ceyhan D-400 karayolu üzerinde, Yakapınar (Misis) kuzeyinde tarıma elverişli olmayan 1590 hektar alan üzerine 1984 yılında temeli atılarak kurulmuş, Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgelerinden biridir.

Bölgeye ulaşım karayolu, demiryolu ve havayolu ile sağlanmaktadır. AOSB Adana Havalimanına 28 Km, Mersin Limanına 98 Km, İskenderun Limanına 80 Km, Yumurtalık Limanına 40 Km uzaklıktadır. Bölgenin güneyinde D-400 Devlet Karayolu ve TCDD demiryolu, kuzeyinde TEM Otoyolu geçmektedir.

Adana ili gelişmiş iller kapsamında olması nedeniyle, OSB'lerin yapımı için kullandırılan kredinin faiz oranı yıllık % 3"tür. Kredinin vadesi; kredinin kullandırıldığı tarihten itibaren 2 yılı ödemesiz olmak üzere, toplam 11 yıldır. Adana ilinde 2 adet sicil almış OSB bulunmakta olup, doluluk oranı % 65'dir. Buna göre en az 10 kişilik istihdam sağlanması ve üretime geçilmesi halinde tahsisi yapılmamış parsellerin; Adana Hacı Sabancı OSB'de % 50 indirimli, Kozan OSB'de ise %60 indirimli olarak yatırımcılara bedelsiz parsel tahsisi yapılabilmektedir (BSTK, s.8, 2014).

Organize sanayi bölgesinde 351 firma faaliyettedir. Faaliyette bulunan firma dağılımlarında tekstil sektörü % 16.5 pay ile ilk sırada yer almakta olup, bu sektörü %14.8 ile metal sanayi ve % 11.1 ile gıda sanayi sektörleri takip etmektedir. Ardından kimya sanayi, plastik ve yapı elemanları sektörleri sıralanmıştır (www.adanaorganize.org.tr, 2015).

Bölgedeki 591 adet sanayi parselinin 510 adedi tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 362 adedi üretim, 35 adedi inşaat, 113 adedi proje aşamasındadır. 81 adet parsel tahsis edilmemiştir. Üretime geçen parsellerde yaklaşık 27.000 kişi istihdam edilmektedir. Söz konusu rakamların gösterdiği üzere lojistik anlamda beklide ülkedeki en elverişli organize sanayi bölgelerinden biri olan AOSB'de halen yatırımı bekleyen ve faaliyete geçmeye hazır alanlar mevcuttur.

4.4.2.2. Adana-Kozan Organize Sanayi Bölgesi

164 hektar büyüklüğünde olup, 100 hektarlık alan kredilendirilmiştir. 2007 yılında tamamlanmıştır. Bölgedeki 78 adet parselin 63 adedi tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerde; 21 adedi üretim, 17 adet inşaat, 25 adet proje aşamasındadır. 15 adet

parsel tahsis edilmemiştir. Üretime geçen parsellerde yaklaşık 80 kişi istihdam edilmektedir. Ağırlıklı sektör grubu; gıda ve pişmiş kil sanayidir (www.kozanosb.com).

Adana ilinde yer alan küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgeleri ile ilgili verilen genel bilgiler, ekonominin ölçeği hakkında aslında bize özet bir bilgi verebilmektedir. Ekonomik diğer ana veriler ile önümüzdeki kısımlarda devam edilecektir.

4.4.3. Adana'da Dış Ticaret

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Adana'nın ihracatı 2015 yılı Aralık ayında bir önceki yılın aynı ayına göre % 10,8 azalış kaydetmiştir. Bu dönemde 157 milyon 985 bin dolar tutarında ihracat gerçekleşmiştir. İthalat ise 2015 yılı Aralık ayında % 9,4 oranında azalarak 195 milyon 901 bin dolar olmuştur. Adana ihracatının ithalatı karşılama oranı ise 2014 yılı Aralık ayında % 81,9 iken, 2015 yılı Aralık ayında % 80,6'ya gerilemiştir. 2015 yılı Aralık ayı 12 aylık toplamda ise ihracatta % 12,4, ithalatta ise % 17,5 azalma olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2014 yılı Aralık ayı 12 aylık periyotta % 75,4 iken, 2015 yılı aynı dönemde % 80,1'e yükselmiştir.

Tablo 13

Adana İlinde Dış Ticaret Rakamları

		2014 Yıllık Aralık	**2015 Aralık Yıllık**	**%**	**2014 Aralık Ayı**	**2015 Aralık Ayı**	%
İhracat (Bin $)	**Adana**	1.922.095	1.683.492	-12,4	177.126	157.985	-10,8
	Türkiye	157.610.158	143.934.972	-8,7	13.269.271	11.801.612	-11,1
İthalat (Bin $)	**Adana**	2.548.787	2.102.787	-17,5	216.237	195.901	-9,4
	Türkiye	242.177.117	207.203.370	-14,4	21.788.278	17.984.211	-17,5
Karşılama Oranı %	**Adana**	75,4	80,1		81,9	80,6	
	Türkiye	65,1	69,5		60,9	65,6	

Kaynak: TÜİK, 2016

Ülkemizde, 2015 yılında geçen yılın aynı dönemine istinaden yaşanan % 8,7'lik bir gerilemeye rağmen Adana ilinde % 12,4'lük bir azalış trendi olduğu gözlemlenmektedir. Bu il ekonomisi için olumsuz bir gelişme olmakla birlikte aslında global düzeyde yaşanan finansal kriz ve döviz kurundaki artışın birlikte ele alınması bu

rasyoyu daha da anlaşılabilir kılmaktadır. Ülke genelinde yaşanan bu olumsuzluğa rağmen Adana ili içerisinde ihracatın ithalatı karşılama oranı geçen yılın aynı dönemine göre % 6 oranında artış göstermiştir ki bu oran aslında ülke dış ticaret politikasında hedeflenen orana uzak konumda olmasına rağmen genel itibariyle bölge adına olumlu bir gelişmedir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde yaşanan dış ticaret açığının önüne imalata dayalı sanayi modeli ve ihracatın desteklenmesi yoluyla geçilebilmektedir.

Adana ilinde yaşanan ihracattaki gerilemenin bir diğer nedeni de 2014 yılında Irak ve Suriye'de yaşanan çatışmalardır. Söz konusu olaylar ilin ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Buna benzer şekilde diğer bölgelerde yer alan Mardin ve Antalya gibi şehirlerimizin de ihracatları düşmüştür. Gaziantep, Adana ve Hatay'da ihracat artışları çok yavaşlamıştır. Bu illerin toplam ihracat içinde aldıkları paylar da gerilemiştir. (TİM, s.43, 2015) Bölgesel nitelikte olan bu soruna yönelik kamusal politikaların sorun teşkil eden sektörlere ve bölgelere kanalize olması bu noktalarda büyük bir gereksinim oluşturmaktadır. Söz konusu dönemde çalışmanın ilerleyen bölümünde verilecek olan, açılan ve kapanan firma sayıları, protestolu senetlerle ilgili bilgiler, bu döneme denk gelen bölgesel sorunun Adana iline yansıması ile ilgili ek bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır.

Söz konusu verilerde bir diğer kıyaslamayı ikinci bölümde KOBİ genelinde verilen dış ticaret payları gibi sektörel bazda ele almak, Adana ekonomisinde yer alan firmaların sektörel dağılımı anlamında firmaların dış ticaret yapısına ilişkin bilgi sahibi olmamıza yardımcı olacaktır.

Tablo 14

Adana İlinde İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı (2015-2016) Bin $

Sektör	Ocak- Aralık Kümülatif (Bin-Ş)		
	2015	**2016**	**(%)**
Tekstil ve Hammaddeleri	31.339	26.913	-14,1
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	21.000	17.782	-15,3
Yaş Meyve ve Sebze	19.869	13.378	-32,7
Hububat,Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	17.359	10.449	-39,8
Hazır Giyim ve Konfeksiyon	6.072	9.929	63,5
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	6.150	6.060	-1,5
Otomotiv Endüstrisi	3.801	5.699	49,9
Çelik	5.394	5.955	3,7
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	7.225	5.357	-25,9
Makine ve Aksamları	3.243	2.648	-18,4
Elektrik,Elektronik ve Hizmet	2.995	2.156	-28,0
İklimlendirme Sanayi	2.438	2.134	-12,5
Demir ve Demir Dışı Metaller	2.245	2.111	-6,0

Tablo- 14: Devamı

Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	1.985	1.313	-33,9
Meyve Sebze Mamulleri	642	771	20,0
Madencilik Ürünleri	3.311	564	-83,0
Savunma ve Havacılık Sanayi	265	303	14,6
Kuru Meyve ve Mamulleri	199	267	34,2
Deri ve Deri Mamulleri	284	253	-10,7
Halı	263	237	-10,0
Fındık ve Mamulleri	4	96	2.584,1
Zeytin ve Zeytinyağı	1	26	1695,6
Süs Bitkileri ve Mam.	92	18	-80,5
Diğer San.Ürün.	1	2	33,0
TOPLAM	136.178	114.058	-16,2

Kaynak: TİM , 2016

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) ihracat verileri, firmaların kanuni adresleri bazında kayıtlı oldukları illere göre açıklanmaktadır. TÜİK tarafından resmi olarak açıklanan dış ticaret verileri ise firmaların vergi numaralarının kayıtlı olduğu illere göre açıklanmaktadır. Bu nedenle iki veri arasında farklılık oluşabilmektedir. Bu kapsamda TİM verilerine göre 2016 yılı Ocak ayında Adana ili ihracatı % 16,2 azalış kaydetmiştir.

Bu verilerden çıkartılabilecek bir diğer sonuç ise il ekonomisinin temelini tekstil ürünleri ve hazır giyim, plastik hammadde ve kimyevi ürünler ile tarıma ürünlerinin

oluşturduğu bulgusunun doğruluğunu teyit etmektedir. Söz konusu sektörler Adana ekonomisinin ihracat rakamlarının en yüksek payını oluşturmaktadır.

Adana ekonomisinde dış ticaret verilerinin sektörel olarak ele alınmasının yanında,ürün gamının da incelenmesi konu sektörlerin hangi ürün yelpazesinde yoğunlaştığı ile ilgili de tarafımıza bilgi verecektir.

Tablo 15

Adana İlinde İhracatın Ürün Gruplarına Göre Dağılımı (2015-2016) Bin $

Ürün Grubu	**2014**	**2015**	**(%)**
Dokumaya Elverişli Maddeler Ve Bunlardan Mamul Eşya	42.365.266	38.421.154	-9,3
Bitkisel Ürünler	31.977.643	34.433.530	7,7
Plastik Ve Plastik Ürünleri; Kauçuk Ve Kauçuk Ürünleri	19.126.419	16.393.559	-14,3
Araçlar, Hava Araçları, Gemiler Ve İlgili Taşıma Araçları	16.949.251	13.704.016	-19,1
Gıda Sanayii Müstahzarları;	13.769.059	11.282.202	-18,1
Makinalar Ve Mekanik Cihazlar; Elektrik Malzemeleri	8.945.415	8.652.886	-3,3
Adi Metaller Ve Adi Metallerden Eşya	7.079.924	8.460.270	19,5
Kımya Sanayii Ve Buna Bağlı Sanayii Ürünleri	6.149.285	8.350.620	35,8
Canlı Hayvanlar Ve Hayvansal Ürünler	9.817.833	6.588.267	32,9
Muhtelif Mamul Eşya	7.372.141	3.804.688	48,4
Mineral Ürünler	6.448.998	2.346.971	63,6
Ağaç Ve Ahşap Eşya	2.818.502	1.579.717	44,0
Odun Veya Diğer Lifli Selülozik Maddeler	1.256.530	1.292.552	2,9
Taş, Alçı, Çimento, Amyant, Mika Veya Benzeri Maddelerden Eşya	1.815.073	1.137.944	37,3

(Tablo- 15: Devamı)

Optik Alet Ve Cihazlar, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar Alet Ve Cıhazları	771.160	594.275	22,9
Hayvansal Ve Bitkisel Katı Ve Sıvı Yağlar Ve Bunların Parçalanma Ürünleri	9.408	359.525	3721,5
Silahlar Ve Mühimmat; Bunların Aksam, Parça Ve Aksesuarı	129.229	295.540	128,7
Ayakkabılar, Başlıklar, Şemsiyeler, Güneş Şemsiyeleri, Bastonlar, İskemle Bastonlar, Kemerler, Kırbaçlar Ve Bunların Aksamı	228.515	272.539	19,3
Deriler, Köseleler, Postlar, Kürkler Ve Bu Maddelerden Mamul Eşya	96.353	7.989	91,7
Sanat Eserleri, Kolleksiyon Eşyası Ve Antikalar		7.235	
Genel Toplam	**177.126.004**	**157.985.479**	**-10,8**

Kaynak: TÜİK, 2015

Söz konusu rakamlar bize Adana ekonomisinin tekstil ve hazır giyim, plastik ve kimyevi madde imalatı ve tarım ürünlerinin ekonomide öne çıkmasını bir önceki verilerle birlikte tekrarlamıştır. Bu çıkarımlarla Adana ekonomisi için bu sektörlerin desteklenmesi ve sorunlarının çözülmesi elbette önemlidir. Fakat geri kalınan sektörler, özellikle ilin ekonomik yapısında yer alan, doğal kaynakları açısından zengin ve faktör maliyetleri açısından elverişli birçok alana halen yönelmesi gerektiği konusunda bir uyarı niteliğindedir. Bu sektörlerin başında madencilik ve çimento ürün gamı gelmektedir. Çünkü konu tablolardan görüleceği üzere belirli bir potansiyel barındıran madencilik sektörü ve çimento, cam ve toprak ürünleri imalatı da bir önceki döneme göre en büyük gerilemeyi gösteren sektörlerdir.

Adana'da sanayi sektörü yanında, ticaretle ilgili firmalara dair istatistikler üzerinde durmak ekonominin genel yapısının görülmesi açısından yararlıdır. Bu sebeple çalışmanın ilerleyen kısımlarında ticaret ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

4.4.4. Adana'da Ticaret Odasına Kayıtlı Firma Bilgileri

2016 yılı Ocak ayında toplam üye sayısı 24.406 olmuştur. Üye sayısında bir önceki aya göre yüzde 0,6 artış görülmüştür. 2014 yılı Aralık ayındaki üye sayısı ise 24.251 şeklinde olmuştur.

Açılan-kapanan firma sayıları incelendiğinde; 2016 yılı Ocak ayında 217 firma açılırken, 62 firma kapanmıştır. 2015 yılı Ocak ayında ise 230 firma açılmış, 73 firma kapanmıştır. Buna göre 2016 yılı Ocak ayında; geçen yılın aynı ayına göre açılan firma sayısında % 5,1 azalış, kapanan firma sayısında da % 15,2 artış görülmüştür. (ATO,s.4, 2016)

Tablo 16

Adana İlinde Yıllara Göre Açılan Kapanan Firma Sayıları

		Toplam
2014	Açılan	2.004
2015	Açılan	2.131
2016	Açılan[4]	217
2014	Kapanan	1.018
2015	Kapanan	1.287
2016	Kapanan[5]	62

Kaynak: Adana Ticaret Odası, 2016

Konu veriler doğrultusunda son üç yıl içerisinde her yıl kendi içerisinde değerlendirildiğinde çıkartılabilecek bir diğer sonuç ise kapanan firma sayısının yerine yaklaşık iki katı kadar yeni firma açıldığı konu kayıtlardan gözlenmektedir. Bu Adana ekonomisinin yapısal sorunları hakkında tarafımıza bir bilgi vermektedir. Çünkü her yıl açılan firma sayısının %50'si piyasa şartlarında hayatlarını ikame edebilirken süregelen yılda tekrarlanan bu rakamlar işletme teorisi kapsamında karlılık odaklı çalışan bu birimlerin başarısız girişimcilik teşebbüsleri nedeniyle piyasada yer alamamalarına temel bir göstergedir. Özellikle KOBİ firmaların çoğunluğunu oluşturduğu bu birimlerde ülkemizde genel anlamda sorun teşkil eden sermaye yetersizlikleri, işletme

[4] 2016 yılı Ocak ayı verilerini içermektedir.
[5] 2016 yılı Ocak ayı verilerini içermektedir.

bilgisi eksiklikleri ve bölge özelinde piyasa ekonomisi şartları göz önüne alındığında kapanan firmalar hakkında genel bir tanı oluşturulabilir.

Adana'da son bir yılda, kurulan her iki işletmeye karşın bir adet işletme kapanmış olmasının bir diğer nedeni de teknolojik gelişmelerin sonucunda zanaatkâr meslek gruplarındaki sayıca azalmaların fazlalığıdır. Esnaf ve sanatkâr sayısının azalmasında alışveriş merkezlerinin artışının önemli etkisi bulunmaktadır. Kadınların esnaf ve sanatkâr girişimine katılım oranının ise düşük olduğu il bazında gözlenmektedir.

4.4.5. Adana'da KOBİ'lerde İstihdam

2014 yılı sonu itibariyle İstatistiki bölge birimleri sınıflaması 2.Düzey'e göre açıklanan işgücü istatistiklerine göre TR62 bölgesinde işsizlik oranı Türkiye ortalaması olan % 9,9'un üzerinde % 10,7 olarak açıklanmıştır. Bu bilgi ışığında Adana ili içerisinde yer alan istihdam oranlarını incelemekte yarar vardır.

Tablo 17

4/A Kapsamında Sigortalı Çalışan/İşyeri Sayıları

4/a Kapsamında	Çalışan	İşyeri Sayısı	İşyeri Yüzdesi (%)	Çalışan Sayısı	Çalışan (%)
Mikro Ölçekli KOBİ	<10	33.956	%86.98	88.911	%30.41
Küçük Ölçekli KOBİ	<50	38.286	%98.08	177.078	%60.57
Orta Ölçekli KOBİ	<250	38.705	%99.15	240.879	%82.39
Büyük Ölçekli KOBİ	>250	104	%0.27	51.478	%17.61
Toplam		39.037		292.357	

2015 yılı Haziran ayı illere göre SGK'na kayıtlı işyeri sayıları sıralaması incelendiğinde Adana ili toplam 39.037 işyeri ve % 2,27'lik ülke payı 8.sırada yer almaktadır. İllerdeki 4/a, 4b ve 4/c kapsamında SGK'lı olarak istihdamın dağılımına bakıldığında ise Adana 459.279 çalışan ve % 2,23'lik payı ile 8.sırada yer almıştır.

Adana ilinde faaliyette bulunan 39.037 adet işyerinin istihdam, işyeri ve işyerlerinde çalışan sayılarına göre dağılımına bakıldığında; Adana'da çalışan sayısının % 82,4'ü KOBİ niteliğindeki firmalarda % 17,6'sı ise büyük ölçekli firmalarda istihdam edilmektedir. (SGK, 2015)

Söz konusu oranlar ülkemizde KOBİ'lerin toplam istihdama katkıları ile kıyaslandığında ülke ekonomisinde % 99.8'lik bir katkı sağlayan 1-250 istihdam sağlayan işyeri sayısıyla paralel şekilde Adana ekonomisinde de yaklaşık işyeri sayısı oranı aynı gözükmekle birlikte yaratılan istihdam %82.5 olarak ülkemiz genelinde yaratılan 1-250 istihdam sağlayan işyerlerine oranla yüksek kalmaktadır. Bunda ülke genelinde 250 üstünde çalışan istihdam eden firmaların istihdama katkısının yaklaşık % 26'lık bir katkısının etkisi olduğunu söyleyebiliriz. İl bazında yer alan ve 250 üstünde çalışan istihdam eden büyük ölçekli firmaların geri kalan kısmı oluşturduğu göz önüne alınırsa, söz konusu % 17.61 ile düşük düzeyde kalmaktadır.

KOBİ'ler, nitelikli eleman temininde güçlükler yaşamakta olup, nitelikli elemanların maliyetleri KOBİ'ler için yüksek olmakta, bazı bölgelerde ise maliyet göze alınsa dahi eleman bulunamamaktadır. KOBİ'ler içinse bu durum istihdam maliyetlerinin yüksekliğini ve nitelikli insan kaynağı yetersizliğini en önemli sorunlar arasına getirmiştir. Bu sorunun çözümüne yönelik işbaşı eğitimleri ve nitelikli eleman istihdamı destekleri ile KOBİ'lerde istihdamın ve verimliliğin arttırılması, işsizliğin ise azaltılması hedeflenebilir.

Çalışmanın ana temasını oluşturan KOBİ'lerin ekonomik kalkınmaya etkilerinin belki de başında gelen istihdama katkıları bu noktada önümüze aşılması gereken bir sorun olarak çıkmaktadır. Adana özelinde işsizlik oranları da dikkate alındığında mikro ölçekli KOBİ'ler ve küçük ölçekli KOBİ'lerdeki istihdam oranları dikkate alındığında, otoritelerin söz konusu birimleri desteklemesi gerektiği açıkça görülmektedir.

Bu çözümlerin başında işverene sosyal prim katkısı, vergisel avantajlar ve faiz destekleri gibi kamusal otoritelerin alacağı makro kararlar gelmektedir. Bölgesel anlamda ise yerel ölçekte işçi-işveren bağlamında destek sağlayıcı kurumların daha etkin çalışması, yapısal ve mevsimsel yaşanan işsizliklerin üzerinde daha aktif rol alarak destekleyici kararlar alınması gelmektedir. Bunların başında mesleki eğitim geliştirme, nüfus ve demografik sorunların önüne geçilmesi, göç sorununun gözden geçirilmesi gibi sosyal yapıyı oluşturan unsurlarda bulunmaktadır.

4.4.6. Bölgesel Gayrisafi Katma Değer

Gayri Safi Milli Hasıla verileri TÜİK tarafından il bazından açıklanmadığı için Adana ilinin Mersin ile birlikte yer aldığı TR62 Bölgesi'ne ilişkin açıklanan son verilere göre, bölge ülke Gayri Saf Katma Değerine % 4'lük katkı koymaktadır. Bölge gayri safi katma değeri içinde hizmetler sektörünün payı % 64.2, sanayi sektörünün payı % 21, tarım sektörünün payı ise % 14,8 olmuştur. (TÜİK, 2015)

Söz konusu istatistiki veriler ülkemiz genelinde TÜİK tarafından 2011 yılına kadar yayınlanmıştır. Güncel durum bilgisini içermeyen konu verilerden içinde bulunulan dönem itibariyle Adana ekonomisinin hizmet ağırlıklı bir katma değer yarattığı söylenebilir. Bunu izleyen dönemde sanayi sektörü ve sonrasında tarımsal faaliyetler gelmektedir.

Tablo 18

TR62-Sektörlerin Gayri Safi Katma Değer İçindeki Payları %

Yıl	Tarım %	Sanayi %	Hizmetler %
2004	17,4	23,0	59,6
2005	18,6	23,0	58,4
2006	16,4	23,2	60,4
2007	16,3	23,4	60,3
2008	15,4	23,6	61,0
2009	16,4	23,1	62,5
2010	15,9	20,9	63,2
2011	14,8	21	64,2

Kaynak: TÜİK, 2015

4.4.7. Adana'da Banka Kredi Rakamları

Tablo 19

Adana İlinde Kredi Gelişim Rakamları (Bin TL)

Yıl	Ay	Toplam Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Alacaklar	Gayrinakdi Krediler	Yıllık Değişim (%)
2015	12	30.406.852	28.681.732	1.725.120	4.782.881	15,08%
2014	12	26.422.972	25.168.430	1.254.542	4.129.329	16,86%
2013	12	22.611.365	21.672.909	938.456	4.529.964	-

Kaynak: BDDK, 2016

Bu kredilerin % 35,2'si kamu bankaları, % 64,8'i özel banka kredilerinden oluşmuştur. Türkiye'de kullanılan nakdi kredilerin % 1,7'si Adana'da kullanılmıştır. İllere göre kullanılan nakdi kredi toplamına göre sıralamada Adana 8. sırada yer aldı. 2015 yılında kullanılan nakdi kredilerde geçen yılın aynı ayına göre % 15 artış yaşanmıştır.

Kredi gelişiminde yaşanan bu gelişmelerin yanında, takipteki alacakların incelenmesi aslında kredilerin geri ödemeleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır. Kullandırılan kredilere oranla takipteki alacaklarda da ciddi bir artış söz konusudur. Bu bize sorunlu firma sayısı ve ekonomik darboğaz ile ilgili bilgi vermektedir.

KOSGEB verilerine göre, veritabanında kayıtlı kredi kullanan imalat işletmelerinin %66'sı sadece işletme kredisi, %14'ü sadece yatırım kredisi, %8'i sadece ihracat kredisi, diğerleri de birden fazla kredi türünü kullanmaktadır. Aynı veri kaynağına göre, kullanılan teminat türleri içinde %56 ile "ipotek" birinci sıradadır. Kredi garanti sisteminden yararlananların oranı ise yalnızca %0,85'te kalmaktadır. Konu veriler ışığında özellikle KOBİ firmalarının işletme sermayelerindeki yetersizliğin Banka kredisi ile kapatılmaya çalıştığı söylenebilir. Yatırım kredilerinde kredi oranın düşük olması esasında firmaların özkaynakları ile bu yatırımları finanse ettiğine yönelik olumlu bir şekilde yorumlanabilir. Ancak veri tabanına kayıtlı firmalardaki kullanım oranının düşük kalması bu firmaların yatırım harcaması yapmaması şeklinde yorumlanmalıdır. Firmaların kullandığı ihracat kredilerinin düşük olması da dış ticaret işlemlerinin yeterli olmadığı çıkarımı yapılabilir. Ayrıca KOBİ'ler için geliştirilmiş bir

teminatlanma aracı olan Kredi Garanti Fonu kullanımı son derece düşük olarak gözükmektedir. Bu kapsamda ilgili kuruluşun bürokratik süreçleri gözden geçirmesi ve Bankalar kanalıyla yeterli tanıtımların firmalara ulaştırılmasının sağlanması gerekmektedir.

Ekonomi hakkında takipteki alacaklar yanında protestolu senetler ile ilgili de yayınlanan veriler, il bazında ticari akış hakkında bilgi sahibi olmaya yararlı olacaktır. Adana Ticaret Odasının aylık haber bültenin yayınladığı protestolu senet bilgileri incelendiğinde; 2016 yılı Ocak ayında Adana ilinde protesto edilen senet sayısında geçen yılın aynı ayına göre % 13,11 artış, bir önceki aya göre ise % 7,8 azalış yaşandığı ve 1.424 adet senedin protesto edildiği belirtilmiştir. Adana iller sıralamasında, 2016 yılı Ocak ayı itibariyle protesto edilen senet sayısında 8. sırada yer almaktadır. Adana'nın, Türkiye genelinde protesto edilen senetler arasındaki payı ise % 1,7'dir. Protesto edilen senet sayısında 12 aylık toplamda (yıllık), 2016 yılında 2015 yılına göre % 19,5 artış meydana gelmiştir.

2016 yılı Ocak ayında Adana ilinde protesto edilen senet tutarında, geçen yılın aynı ayına göre % 184,03, bir önceki aya göre ise % 10,76 artış yaşandığı ve 22 milyon 243 bin TL senedin protesto edildiği belirtilmiştir. Adana iller sıralamasında, 2016 yılı Ocak ayı itibariyle protesto edilen senet tutarında 8. sırayı almıştır. Adana'nın, Türkiye genelinde protesto edilen senetler arasındaki payı ise % 2,4' dır. Protesto edilen senet tutarında 12 aylık toplam-da (yıllık) 2016 yılında bir önceki yıla göre % 61,8 artış görülmektedir. Bu veriler ışığında Adana'da yaşanan ticari faaliyetlerde işletmelerin finansal sorunlar yaşadığı, protestolu senet verilerindeki rasyoların tamamın artış trendinde olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir. Bu sorunun çözümüne yönelik firmaların finansal enstüramanlarını çeşitlendirmeleri, borçlanma oranlarını özkaynaklar ile uyumlu hale getirmeleri, likitide rasyolarında gerekli önlemleri almaları önem arzetmektedir.

4.4.8. Adana İline Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri

Türkiye'nin 2023 vizyonu ile üretim, ihracat odaklı büyüme stratejisi bakımından büyük önem taşıyan ve 19 Haziran 2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2012/3305 sayılı Yatırım Teşvik Sistemi, Bölgesel, Büyük Ölçekli, Stratejik ve Genel Teşvik uygulamaları olmak üzere 4 ana bileşenden oluşmaktadır. (Kuş, 2016, s.8)

15.06.2015 tarih ve 2012/3305 sayılı" Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" ile yürürlüğe giren teşvik sistemi ile çok sayıda yeni düzenleme hayata geçirilmiş olup 2011 yılına ilişkin "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" dikkate alınarak destek uygulamalarına dayanak oluşturan bölgesel harita, il grupları yerine il bazlı olacak şekilde tasnif edilerek her ilde desteklenecek sektörler, illerin potansiyelleri ve ekonomik ölçek büyüklükleri dikkate alınarak tespit edilmiştir. Ayrıca son teşvik kararnamesi ile 4 bölgeli sistem 6 bölgeli bir sisteme dönüştürülmüş olup Adana 13 ilden oluşan 2.Bölge illeri arasında yer almıştır.(Kuş, 2016, s.9)

Söz konusu teşvik sisteminin Adana İline ilişkin son 3 yıllık (2013-2014-2015) uygulama sonuçlarına bakıldığında, toplam 220 adet belgenin düzenlendiği bunlardan 205 adedinin yerli sermaye, 15 adedinin ise yabancı sermayeli olduğu görülmektedir. Son üç yılda Adana iline verilen yatırım teşvik belgelerinin sabit yatırım tutarları bakımından 2013 yılında % 98,9, 2014 yılında ise % 97,8 olan yerli sermaye oranının 2015 yılı Ekim ayı sonunda ise % 35.7'ye düştüğü görülmektedir.

Adana iline verilen teşviklerin ana sektörler ve belge sayısına göre dağılımına bakıldığında ise, son üç yılda en çok belgenin 103 belge ile imalat sanayine düzenlendiği bu sektörü 87 belge ile hizmetler sektörü ile 15 belge ile de enerji sektörünün takip ettiği görülmüştür.

2015 yılı Ocak-Aralık döneminde Adana iline toplam 1 milyar 816 milyon 737 bin TL tutarında 93 adet belge düzenlenirken, öngörülen istihdamın ise 2.676 kişi olduğu açıklanmıştır. 2014 yılı aynı dönemde ise 648 milyon 522 bin TL tutarında sabit yatırımlı 68 adet teşvik açılırken, öngörülen istihdam 2.163 kişiydi. 2015 yılı Ocak-Aralık dönemi itibariyle de sabit yatırımda iller sıralamasında Adana ili 12. sırada olup, toplam sabit yatırımda Türkiye payı ise % 1,8' dir. Resmi Gazete'de yayınlanan 2015 yılı Aralık ayı yatırım teşvik verilerine göre, sektörel bazda Adana'ya hizmetler sektöründen 6, imalat sektöründen 3 ve enerji sektöründen 2 adet olmak üzere toplam 11 teşvik açıldı. Toplam 103 milyon 226 bin TL tutarında sabit yatırımlı teşviklerle öngörülen istihdam 371 kişi olduğu öğrenilmiştir. (ATO, 2016, s.6)

4.5. Genel Değerlendirme ve Öneriler

Adana'daki KOBİ işletmeleri açısından öz kaynak yetersizliği en önemli sorunlardan birini teşkil etmektedir. KOBİ'ler yetersiz öz kaynak ve işletme şartları

nedeni ile yeni pazarlara ulaşamamakta ve bunu sağlayacak yeni teknolojileri temin edememektedirler. Sermayelere ilişkin söz konusu verileri Adana Ticaret Odasının her yıl yayınlamış olduğu sermayelerine ilişkin firma sayılarından çıkarmak mümkündür. Bunun yanında yakın geçmişte 2012-2013 yılları arasında büyük çoğunluğu revize edilen ülkemiz Türk Ticaret Kanununda, özellikle Basel-2 kriterlerine uyum çerçevesinde firmaların sermaye yeterlilik rasyolarının arttırılması ve finansal ve sermaye yetersizliklerine yönelik revize çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda, 'tamamı esas sözleşmede taahhüt edilmiş bulunan sermayeyi ifade eden esas sermaye 50.000 Türk Lirasından ve sermayenin artırılmasında yönetim kuruluna tanınmış yetki tavanını gösteren kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş bulunan halka açık olmayan anonim şirketlerde başlangıç sermayesi 100.000 Türk Lirasından aşağı olamaz' şartı getirilmiştir. Limited şirketlerin sermayeleri ise TTK 580'inci maddede düzenlenmiş olup, limited şirketlerin esas sermayesi en az 10.000 Türk Lirası olmak zorundadır. (TTK, 2014) Özkaynak yetersizlikleri gibi durumların yol açtığı bir diğer sorun ise bu tür işletmelerin teknolojik olarak geri kalmalarına yol açmakta ve günümüz iktisadi koşullarına ayak uyduramamalarına yol açmaktadır.

Yeni ekonomik gelişmeler ve bu eksendeki kriterler göz önüne alındığında Adana'da faaliyet gösteren KOBİ'ler ekonominin gerektirdiği bir takım özellikler konusunda sıkıntılar çektiği gözlemlenmektedir. Örneğin bu tür işletmelerin, e-ticaret konusunda geri kaldıkları, ar-ge yatırımları ve toplam yenilik faaliyetleri bakımından ülke genelinde tüm KOBİ'lerimizde yaşanan sıkıntılara haiz oldukları söylenebilir. Ar-Ge harcamalarının % 14,9'u KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir. KOBİ'lerin % 50,8'i tarafından yenilik faaliyeti yürütülmüştür. (TÜİK, 2015) Bu rakamlar ülkemiz ekonomisinin istenen dinamiklere gelmesi ve günümüz teknolojisinin global düzeyde yakalanması bakımından istenen seviyede değildir. Bu sorunun çözümünde sadece tek taraflı bir çözüm odağı beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Kamu otoriteleri tarafından gerekli desteğin ve teşvikin sağlanmasını beklemek yanında girişimcilerimiz teknolojiyi yakından takip etmeli (e-ticaret uygulamaları gibi) ve yenilikçi düşünceye sahip olmalıdır.

KOBİ'lerimizin gelişimi açısından, çalışmanın ilk bölümünde tespit edilen sorunlar arasında faktör maliyetlerinin minimize edilmesine değinilmişti. Bu kapsamda tedarikçiler ve dağıtım kanallarıyla kısa vadeli değil, ileriye dönük ve güvene dayalı ilişkiler kurulması gerekmektedir. Özellikle bölgesel şartlara elverişli, sistematik ve şeffaf bir organizasyon yapısı oluşturulmalıdır. KOBİ'lerin yapısal özelliklerini ön

plana çıkaracak çalışanların katılımına önem verilmeli ve sektördeki tüm kamu ve özel kurumlarla iyi ilişkiler içinde olunması gerekmektedir.

KOBİ'lerin esnek yapılarının sağladıkları avantajlar özellikle ölçek ekonomilerinin getirdiği dezavantaj karşısında kullanılmalı, esneklik hareket alanın yarattığı fırsatlar etkin şekilde değerlendirilmelidir. Globalleşen ekonomik sistemin yarattığı büyük ve ulaşılabilir pazar gibi önemli fırsatlar kaçırılmamalı ve bunun yanında yerel ölçekli fırsatlar avantaja çevrilmelidir.

KOBİ'lerin ekonomik kalkınmayı hızlandırıcı etkilerinin ortaya çıkabilmesi için özellikle içinde bulundukları ekonomik yapının farkında olmaları gerekmektedir. Bu anlamda Adana ekonomisinin daha başarılı olabilmesi, istenilen hedeflerine ulaşabilmesi ve geri kaldığı diğer bölgelerdeki ekonomik koşulları yakalayabilmesinin yolu mutlaka içinde bulunduğu ekonomik düzenin koşullarını çok iyi bir şekilde kavraması ve bu gelişmelerin beraberinde getirdiği fırsat ve risklere uygun kararlar geliştirmesinden geçmektedir. Bunun için de öncelikle, gelişen piyasalarda kabul edilen mal ve hizmetlerin üretiminin, ilin üretim kalemleri içerisindeki payı artırılmalı, bilgi haberleşme ve iletişim sektörlerinin boyutlarının arttırılması hedeflenmelidir. Bu kapsamda son dönemlerde Adana ilinde, üniversite-sanayi işbirliklerinin artması, eğitimle birlikte teknolojik faaliyetlerin harmanlanması, bu faaliyetlerin özellikle KOBİ'ler aracılığı ile ekonomiye aktarılması son derece önemlidir.

Adana sanayisinin önemli sorunlarından biri de, kent içinde dağınık bir şekilde faaliyet gösteren başta plastik sektörü olmak üzere, mobilya yan sanayi, metal işleri, kimya, kağıt, konfeksiyon, gıda ve diğer sektörlerdeki küçük esnaf ve sanatkarların, yarattığı gürültü, görüntü ve çevre kirliliğinin büyük boyutlara ulaşmasıdır. Hızla gelişen ve sürekli kendini yenileyen kent merkezi ile Seyhan ve Yüreğir İlçelerinde dağınık bir şekilde faaliyet gösteren ve büyük çoğunluğunu küçük ölçekli işletmelerin oluşturduğu KOBİ'leri, kent dışında imar planlarına uygun olarak sağlıklı işyeri sahibi yapmak, aynı mesleği yapanların bir arada bulunmaları ve ortak ihtiyaçlarının karşılanacağı tesislerin kurulması ile belirli bir merkez etrafında organize olmalarının sağlanması, çevresel açıdan olumsuz etkilerin azaltılmasını sağlayacaktır.

İldeki küçük sanayi siteleri küçük ölçekli işletmelerin ve esnaf-sanatkârın tamirattan imalata kadar geniş bir kapsamda, sadece yerel sanayinin tamir-bakım yönünden sorunlarını gidermek değil, Organize Sanayi Bölgesindeki firmaların tamamlayıcısı olmak ve orta-büyük ölçekli sanayi işletmelerine yan sanayi olarak yardımcı olmak işlevini de yerine getirmektedir. Mevcut sanayi sitelerinin bekleyen alt

yapı sorunlarının çözülmesi ve yeni sektörel küçük sanayi sitelerinin kurulmasının Adana'nın gelişmesi ve sanayileşmesi yönünden oynayacağı rol oldukça büyük olacaktır.

İlde küçük imalat sanayi kent içinde çoğunlukla binaların alt katlarında faaliyet gösteren eski konumlarına göre kent dışında iken nüfus artışı ve yerleşme neticesinde kent çekirdeğinin içerisinde kalmış küçük ölçekli bu işletmelerin bir an önce bir arada toplanmalarını sağlamak Adana sanayine büyük destek verecektir. Aynı mesleği yapan KOBİ'lerin, kent dışında imar planlarına uygun küçük sanayi tesislerinde bir arada bulunmalarını sağlama yoluyla bu işyerleri için gerekli yatırımların ve kamu mutabakatlarının sağlanması ilin ekonomik gelişimi için gereklilik arz etmektedir.

Türkiye'de KOBİ'lerin durum analizlerinin yapılması, KOSGEB desteklerinden yararlanma koşullarının esnetilebilmesi, KOSGEB veri tabanına kayıt olma sistemlerinde farkındalıklar yaratılması, KOBİ'lere sağlanan teşvikler, destek programları, destek oran ve üst limitleri ile ilgili gerekli bilgilendirmelerin il müdürlükleri ile bu birimlere daha yaygın şekilde aktarılması, KOBİ'lerin yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik önemli alternatif katkılardandır.

BÖLÜM IV

SONUÇ

5.1. Sonuç

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke işletmelerinin % 99 civarındaki büyük bir kısmı KOBİ tarifine uygun girişimlerden oluşmaktadır. Küreselleşme olgusu, 1980'li yıllardan itibaren, yeni dönemin ekonomik ve teknolojik koşullarına uygun olan, küçük girişimciliği ön plana getirmiştir. KOBİ'ler ölçek ekonomisi yaklaşımının zayıflaması, işletme yönetimi anlayışındaki değişimler, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin de avantajlarından faydalanmanın bir sonucu olarak geleceğin model işletmeleridir denilebilir.

KOBİ'lerin öneminin benimsenmesiyle birlikte dünyanın birçok ülkesinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin korunması ve geliştirilmesi için bu kesimin gereksinimi olan finansal ve teknolojik destekler sağlanmaya başlanmıştır. Ülkemizde de KOBİ'lerin desteklenmesini amaçlayan programlar, 1980'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanmış ve 1990'lı yılların başından itibaren bu amaca hizmet eden KOSGEB ve TTGV (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı) gibi yapıların kurulmasıyla hız kazanmıştır. 2000'li yıllarda ise desteklerin ve uygulayıcı kuruluşların sayısında önemli artışlar yaşanmıştır.

Ülkemizde KOBİ'lere yönelik uygulamaya geçirilecek KOBİ Strateji ve Eylem Planı en önemli konuların başında gelmektedir. Bu planı birinci derecede etkileyen stratejik dokümanlar Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program, Yıllık Program ve Sanayi Stratejisidir. Bu bağlamda KSEP ile ilgili politikaların uygulanması hususunda ulusal düzeyde eşgüdüm sağlanması hedeflenmekte olup, KOBİ'lerin gelişimine etkin şekilde katkı sağlanması beklenmektedir.

Ülkemiz ekonomisinde istihdam, satışlar ve katma değer anlamında ağırlıklı paya sahip olan KOBİ'lerin finansman imkanlarına erişim olanaklarının son derece sınırlı olduğu görülmekte olup, KSEP ile birlikte KOBİ'lerin KGF'den yararlanma seviyelerinin yükselmesi, bankacılık sektörü kredileri içindeki paylarının artması, yurtdışı kaynak kullanımlarının yaygınlaşması ve ihracat kredi sigortası kapsamında ihracattaki paylarının yükselmesi önümüzdeki dönemlerde yaşanması beklenen olası gelişmelerdir.

KOBİ'lere sadece ekonomik ve finansal açıdan desteklemek, ekonomik kalkınmaya katkılarını sağlamak açısından tek başına yeterli değildir. Toplumsal bir olgu olarak bu süreçte girişimcilik kültürünün tüm topluma yayılması sağlanarak girişimcilik ortamının gelişmiş ülkeler ile kıyaslanabilir düzeyde iyileştirilmesi sağlanabilir. Özellikle Çin ve Güney Kore örneklerinde olduğu gibi KOBİ'leri her aşamada yenilikçilik ve Ar-GE konusunda desteklemek, yarattığı katma değerler açısında son derece önemlidir. Girişimcilerin kuracakları yeni işletmeler için iş yeri mekanı, ofis hizmetleri, eğitim ve danışmanlık gibi hizmetler sunarak büyümelerinin sağlanması ekonomik yapı açısından da istikrar getirecektir. Çünkü bu birimler uygulamaya koydukları yeni ekonomik düzenler ve problemlere verdikleri çabuk reaksiyonlar ile birlikte yapısal krizler ve global krizlerden daha az etkilenmektedir. Özel hedef gruplarının iş kurma sürecinde önlerine çıkan engelleri aşmaları ve yeni iş kurmaları için destekler sağlanması da bu kapsamda son derece önemlidir.

Ar-Ge ve yenilik projelerinin ticarileştirilmesine yönelik destek mekanizmalarının oluşturulması: Ar-Ge faaliyetleri sonuçlarının ürün veya hizmete dönüştürülmesi için mali ve teknik destekler verilmesi KOBİ'lerin gelişimi açısından önemlidir. KOBİ'ler ile büyük ölçekli işletmeler ve üniversiteler arasındaki işbirliğinin arttırılması da bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

KOBİ'lerin yönetim, kurumsallaşma, pazarlama, verimlilik, kalite, standardizasyon, sınai mülkiyet hakları, bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı vb. konularda bilgiye erişimlerinin kolaylaştırılması ve desteklenmesi ülke politikalarında yer almalıdır.

KOBİ'lerin uluslararası pazarlara erişim becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi ihracat'a katkı sağlamaları anlamında önemlidir. Bu sürece işbirliği kültürünün geliştirilmesi ve desteklenmesini de ekleyebiliriz. Böylelikle KOBİ'lerin sistemli bir şekilde uluslar arası pazarlara açılması sağlanabilir ve dış ticaret ile ülke ekonomisine katkıda bulunmaları sağlanabilir.

Nitelikli işgücü istihdamının desteklenmesi ve işletme çalışanlarının niteliğinin geliştirilmesi, KOBİ'lerin, ilgili ulusal ve uluslararası standartlara uyum yeteneklerinin arttırılması da ekonomilerin iç dinamizmini etkilemesi açısından önemlidir. Böylelikle ekonomik olguların başında gelen işsizlik sorunu ve istihdam olanaklarının çözümünde KOBİ'ler rol oynayabilir.

İş ve yatırım ortamını etkileyen düzenlemelerde ve kamu hizmetlerinin sunumunda KOBİ ihtiyaçlarına duyarlılığın arttırılması gerekmektedir. Şirket kuruluş,

tasfiye, iflas ve birleşme işlemlerinde süreç kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılması, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına, Sosyal Güvenlik Kurumuna ve Türkiye İş Kurumuna verilen belgelerin tek elde toplanması bu bağlamda etkili olabilecektir.

KOBİ'lerle ilgili konularda sağlıklı karar verme zemininin oluşturulması için politika üreticilerin ihtiyaç duyacağı KOBİ istatistiklerinin üretilmesi zorunludur. KOBİ'lerin temel göstergeler içindeki payları, sektörel/ bölgesel/ ölçeksel dağılımları vb. konulara ilişkin istatistikler düzenli olarak yayınlanmalı, sanayi ve ticaret sektörlerine ilişkin verilerden oluşan girişimci bilgi sistemi geliştirilmelidir.

Çalışmanın ana temasını da oluşturduğu üzere KOBİ'lerin ekonomik kalkınmaya katkılarının gözlendiği bir diğer alan bölgesel gelişmişlik farklarını giderebilmesidir. Ülkenin bütün coğrafik ve fiziki bölgelerine yayılmış olan KOBİ'ler, o ülkede istihdam artışı sağlanmasında, bireylerin refah düzeylerinin artırılmasında (gelir dağılımında adaletin sağlanmasında) ve sosyal dışlanmanın önlenmesinde etkili olmaktadır. Bütün bunların yanında, KOBİ'lerin toplumsal bütünleşmenin sağlanması ve sermayenin geniş bir tabana yayılmasında, ekonomide nitelikli ve deneyimli işgücünün oluşmasında vb. büyük oranlarda da katkıda bulunmaktadır. KOBİ'lerin ülke ekonomisi içindeki payları göz önünde tutulduğunda, Türkiye ekonomisi geleceğinin de KOBİ'leri destekleyen politikaların daha da geliştirilmesine bağlı olacağını söylemek mümkündür.

Küresel bir çağda bulunmamız bu süreç esasında hiçbir konunun birbirinden ayrı düşünülmemesi gerektirmektedir. Günümüzde siyasi problem ve krizlerin büyük bir kısmı da ekonomik konulardan ve ekonomik krizlerden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla 2008 yılındaki kriz, esasında finans krizi olarak başlamış ama daha sonra çok kapsamlı bir ekonomik kriz haline gelmiştir. Devamında da belli reel sektörlerin çökmesiyle birlikte sosyal bir kriz haline gelinmiştir. İçerisine işsizlik sorunu da girmesiyle finansal, ekonomik ve sosyal kriz birçok Avrupa ülkesinde hükümet değişiklikleriyle sonuçlanan, siyasi istikrarsızlıkla sonuçlanan problemlere neden olmuştur.

2015 tarihinde ülkemizde düzenlenen ve dönem başkanlığını üstlendiğimiz G-20 zirvesi kapsamında siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar arasındaki bağlantılar ele alınmıştır. Bu sorunların çözümüne yönelik öneriler arasında en önemli ve etkili rolün KOBİ'lerin gelişimi ve ekonomik katkıları olduğu konusunda ülke liderleri tarafından mutabakat sağlanmıştır. Dolayısıyla da çok daha kapsamlı ve açık görüşlü bir şekilde krizlerin sebeplerini anlamaya çalışmak, KOBİ'lerin sorunlarının çözümüne yönelik

politikalar üretmek, bu problemlerin çözümünde uluslar arası entegrasyon süreçlerinin gözetilerek stratejiler oluşturulması benimsenmiştir.

Bu çalışmada KOBİ'lerin ülke ekonomisinde oynadıkları rol üzerinde durulmuştur. Bu ölçekte Adana ili içerisinde de KOBİ'lerin durum analizi yapılmıştır. Çeşitli ulusal hesaplamalar, ilin ekonomik rakamları ile kıyaslanmıştır. Ekonomik hacmi yanında, kalkınma bağlamında sosyal olgular üzerinde de durulmuştur. Bu çalışmanın KOBİ'lerin yapısal sorunlarını tanımak isteyen, ne gibi avantajlara sahip olduğunu ve bu avantajlardan ne şekilde yararlanabileceğini düşünen araştırmacılar için fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Ülkemiz açısından ise KOBİ'lerle ilgili durum analizinin yanında üretilmesi gereken politikalara değinilmiştir. Bu kapsamda Adana ili içerisinde de sorun tespitleri ve çözüm önerileri yapılmıştır. Çalışmanın ilerletilebilmesi adına KOBİ'lerle ilgili özellikle KOSBEB bünyesinde veri tabanının geliştirilmesi, bu veritabanının istatistikî kullanıma açılması akademik anlamda birçok katkı sağlayacaktır. Çünkü genellikle ulusal hesaplamalarla ülke genelinde KOBİ rakamlarına kolaylıkla ulaşılabilmesine rağmen, yerel bazda aynısını söylemek mümkün değildir. KOBİ'lerin ekonomik katkılarının ölçülmesi yanında, sosyal katkılarının ölçülebilmesi için öncelikle toplumsal olarak bu olgunun iş ve yaşam hayatımıza yerleşmesi gerekmektedir. KOBİ'lerin uluslar arası gerekli çalışmaları tamamlaması ve bu uygulamaları hayata geçirmesiyle birlikte ölçülebilir istatistiki verilere ulaşmamızı kolaylaştıracaktır. Çünkü gerek AB gerekse Dünya ekonomilerinde kayıt dışılığı ortadan kaldırmaya yönelik ve şeffaf yönetim ilkesi gereği KOBİ'ler tam ve etkin kuruluşlar olarak faaliyet göstermektedir. Ülkemizde ise kayıt dışı istihdam ve katma değer olgusunun ortadan kaldırılması bu bağlamda önemlidir. Böylelikle gerekli istatistiki verilere tam ve doğru şekilde ulaşılabilecek ve doğru yorumlar yapılabilecektir.

Dünya ülkeleri, AB ve Türkiye'de sosyo – ekonomik dokunun bozulmadan sağlam ve emin adımlarla yürütülebilmesi için, KOBİ'lerin iyi tahlil edilip yaşanan ekonomik kriz ortamında adeta birer aktör rol verilip ayakta tutulmalarına bağlıdır. KOBİ'leri bu anlam ve amaçla kullanabilen ülkelerin ekonomileri ciddi zararlar görmeyeceği gibi toplumsal krizleri de daha kolay atlatabileceği düşünülmektedir. KOBİ'leri güçlü olan ülkenin sosyal ve ekonomik yapıları da güçlü olacaktır.

KOBİ'lerin ekonomik büyümeye katkılarının incelenmesine yönelik, KOBİ'lere sağlanan destekler ile bu ülke gruplarının ekonomik büyüme rakamları arasındaki korelasyona dair ekonometrik bir çalışma yapılabilir. Fakat yapılacak bu çalışmada

KOBİ'lere sağlanan desteklerin ülkelerin KOBİ'lere yönelik ayırdıkları bütçeleri kapsamında değil doğrudan kullandırılan yatırım kredileri şeklinde sınırlandırılarak ele alınması daha doğru olacaktır. Çünkü ülkeler ayırdıkları ve planladıkları bütçelerin tamamını KOBİ'lere aynı yıl veya öngörülen dönemlerde aktaramamaktadır. Bunun birçok bürokratik ve ekonomik nedeni bulunmaktadır. Dolayısıyla doğrudan kullandırılan yatırım kredilerini bu kapsamda ele almak daha rasyonel sonuçlar vermesi bakımından yararlı olacaktır. Dönemsel ve yıllık bazda kullandırılan yatırım kredileri ile birlikte aynı şekilde ekonomik büyüme rakamlarını içeren bir regrasyon modeli oluşturularak bu zaman serisini kapsayan verilerin ekonometrik bir analizi yapılabilir. Yapılacak analiz ile bu iki bağımsız değişken arasındaki ilişki sorgulanarak elde edilen değerlendirmeler ile bu çalışma bir sonraki aşamaya taşınabilir.

KAYNAKÇA

Alagöz. A., & Birden, R., (2000). Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere yönelik işletme politikası ve destek mekanizmaları. *İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi*, *147*.

Adana Ticaret Odası, (2016). *Adana Ekonomisi 2014 Raporu*.

Adana Ticaret Odası, (2016). *Aylık Haber Bültenleri*, Ocak 2016

Akdeniz, M. B. (2005). KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal yapı içindeki yerleri, destekleyici kurumsal çevreleri ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yeniden yapılandırılmaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*, 69-90.

Akgemci, T. (2001). *Kobilerin temel sorunları ve sağlanan destekler.* Ankara: KOSGEB Yayını.

Akkuş, A. (2009). *Kobi'lerin finansman sorunları basel-2'nin KOBİ'lere etkileri: İstanbul İl'inde bir uygulama.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Alkış, H., & Temizkan, V. (2012). KOBİ'lerin yönetsel sorunlarının çözümünde Japon yönetim sisteminin rolü. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2*(1), 111-142.

Alpugan, O. (1988). *Küçük işletmeler kavramı, kuruluşu ve yönetimi.* Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.

Alpugan, O., Demir, M.H., Oktav, M., & Üner, N, (1990). İ*şletme ekonomisi ve yönetimi (2 Baskı).* İzmir: Beta Yayınları Dağıtım A.Ş.

Aras, G. & Müslümov, A. (2002). Küreselleşme sürecinde KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri, finansman, ekonomik sorunları ve çözüm önerileri. *21. Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 3–4.Ocak. 2002, s.7.*

Arslan, İ. K. (1994). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin pazarlama sorunları ve çözüm önerileri. *MPM Yayını, Verimlilik Dergisi*, *23*(2), 30-34.

Ata, A.Y., & Yücel, F. (2006). Bölgesel kalkınma stratejileri açısından fuarcılık: 1. ve 2. Çukurova sanayi ve ticaret fuarlarının değerlendirilmesi. *Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *15*(1), 5-18.

Ata, Y. S. (2009). Yeni ekonomik düzenin kavramsal çerçevesi ve ekonomileri sunduğu fırsatlar: Adana ekonomisi üzerine bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *18*(1), 27-48.

Atay, E. (2012). Krizden inovasyona: Güney Kore örneği. *Süleyman Şah Üniversitesi Dergisi, 32*(II), 239-254.

Atıcı, G. B. (2006). *KOBİ'lerin ekonomik gelişime etkileri, finansman kaynakları ve KOBİ'lerin büyümesini sağlayan faktörlere ilişkin bir karşılaştırma.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Aykaç, M., & Parlak, Z. (2008). *Küreselleşme sürecinde rekabet gücünün artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2008-24.

Bağrıaçık, A. (1991). Başka ülkelerle karşılaştırmalı olarak Türkiye'de küçük ve orta boy firmalar. *Uluslar arası Sempozyum.* İstanbul: İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesi Yayın No.1991/5.

Bayülken, Y., & Kütükoğlu C. (2012). TMMOB makine mühendisleri odası, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri (KOBİ'ler). *Oda Raporu* (2012/583).

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2014). 81 İl Sanayi Durum Raporu. Ekim 2014.

Bozkurt, V. (2005). *Endüstriyel ve Post-Endüstriyel dönüşüm: Bilgi, ekonomi ve kültür*. Bursa: Aktüel Yayınları.

Burns, P., & Dewhurst, J. (1993). *Small business and entrepreneurship.* Houndmills: Macmillan Press.

Chowdhury S. D., & Lang, J. R., (1993). Crisis, decline and turnaround: A test of competing hypotheses for short-term performance ımprovement in small firms. *Journal of Small Business Management, 31*(4), 8-17.

Çağlar, İ., Kendirli, S., & Çağıran, H. (2005). AB'ye Giriş Sürecinde KOBİ Yönetim Bilinci ve Finansal Politikalara Etkileri, Çorum KOBİ'lerine Yönelik Bir Araştırma. *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde KOBİ'ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri Sempozyumu Bildiri Kitabı,* Bandırma.

Çan, E. (2015). KOBİ'lerin Finansman desteği açısından kredi ve sermaye piyasalarının bütünleşmesi ve KOBİ menkul kıymetleştirme uygulaması. *Prof. Dr. Şakir Sakarya/Hasan Sezgin, 25*.

Çatal, M. F. (2010). 'Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Rolü', *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10 Sayı 2.

Çay, M., & Kurtoğlu R., (2013). Türk-Japon KOBİ'leri, küreselleşmesi ve yeni eğilimler. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, *20*, 33-72.

Çelik, C., & Karadal, H. (2007). KOBİ'lerin sorunları ve çözüm stratejilerinin algılanan performans üzerine etkileri: Aksaray ve Mersin örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *16*(2), 119-137.

Dandybayev, B., (2008). *Kazakistan ekonomisinde KOBİ'ler ve sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Demirkaya, M. A. (2014). *KOBİ'lerde finansal planlama ve finansal risk yönetimi yolu ile sürdürülebilirliğin sağlaması ve bir uygulama örneği.* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Deniz, M. A. (2009). *Türkiye'de KOBİ'lerin Avrupa topluluğuna uyumlaştırılması aşamasında finansman sorunları ve çözüm önerileri.* Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

DPT, (2000). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı. *Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.

DPT, (2004). *KOBİ stratejisi ve eylem planı.* Ankara.

Ekin, N. (1989). *Endüstri ilişkileri (5. basım)*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No: 208.

Ekşi, İ, H. (2007). *Finansal krizlerin KOBİ'ler üzerinde etkileri ve başarılı-başarısız KOBİ'lerin kriz stratejileri.* Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Elmas, B., & Öz, S. (2009). Bankaların yeni risk düzenlemeleri kapsamında Basel II ve KOBİ'ler. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *13*(1), 391-402.

European Comission Report, *Avrupa Komisyon Raporu*, 2015.

Gökçe, M. Uğur. (1997). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal sorunları. *Maliye Postası.* 406, 65-76.

Gürbüzer, İ, M. (2010). *Küreselleşme sürecinde kobilerin artan önemi ve Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan desteklerin değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Hahm, J. H. (2003). The government, the chaebol and financial institutions before the economic crisis. Edts.

Hallberg, K. (2000). A market oriented strategy for small and medium-scale enterprises. *International Finance Corporation, Discussion Paper*, No:40. Washington DC: World Bank.

İlhan, S. (2006). KOBİ'ler: Sosyoekonomik bir perspektif. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(2), 3.

İraz, R. (2005). *Girişimcilik ve KOBİ'ler.* Konya: Çizgi Kitapevi Yayını.

İskender, S. (2009). *Türkiye'de KOBİ'lerin finansman sorunları ve alternatif çözüm önerileri.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

İstanbul Sanayi Odası, (2013). *Ekonomik durum tespiti.* İstanbul: İstanbul Sanayi Odası, 2013/1.

Karaöz, Ö., & Albeni, M. (2003). Ekonomik kalkınma ve modern yenilik teorisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(3), 1.

Karlsson C., & Olsson, O. (1998). Product innovation in small and large enterprises. *Small Business Economics,10*, 31-46.

Kaya, N., & Aytekin, M. (2003). KOBİ'lerde Stratejik Hedeflerin İşletme Performansına Etkileri ve Bir Saha Araştırması' (The Effects of Strategic Goals on Performance in SMEs). *Manas University, Journal of Social Sciences*, 5.

Knight,A., (2001). Entrepreneurship and strategy in the international SMEs. *Journal of International Management, 7,* 155-171.

TİM Akademi, (2014). *2023 vizyonu: KOBİ'ler için teşvikler*. İstanbul: TİM Akademi Yayıncılık.

Korkmaz, Y. (2009). *Kahramanmaraş'ta faaliyet gösteren KOBİ niteliğindeki işletmelerin finansman sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

Kuş, M. (2016). *Rakamlarla adana sanayi.* Adana: Adana Sanayi Odası Yayınları.

Kutlu, H., & Demirci, S., (2007). Kobilerin finansal sorunları ve çözüm önerileri. *4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi,* İstanbul Kültür Üniversitesi, Aralık 2007.

Little, I.M.D., Mazumdar,D., & Page.,J.M. (1987). *Small manufacturing enterprises: A comparative analysis of ındia and other economies.* New York, N.Y: Oxford University Press.

Ekinci, M. B. (2003). Türkiye'de KOBİ'lerin kurumsal gelişimi ve finansal sorunları. *Akso Araştırma Raporları-5*, İstanbul.

Karabıçak, M., & Altuntepe, N. (2001). KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanı. *I. Orta Anadolu Kongresi Bildiri Kitabı*, Nevşehir.

Montonya, J. A. (2006). Entrepreneurship. *The Independend Review*, *10*(4), 549-571.

Mutlu, M. (2013). *Basel-2'nin KOBİ'ler üzerine etkisi ve KOBİ'lerin farkındalıkları Malatya ilinde bir araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Müftüoğlu, T. (1998). *Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmeler.* Ankara. Turhan Kitabevi.

Müftüoğlu, T. (2010). *İşletme iktisadı* (7.Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.

Müftüoğlu, T. (2007). *Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmeler: Sorunlar-öneriler.* (6.baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.

Müftüoğlu, T, & Durukan, T. (2004). *Girişimcilik ve KOBİ'ler.* Ankara: Gazi Kitapevi.

Müslümov, A. (2002). *21.yy'da Türkiye'de KOBİ'ler: Sorunlar, fırsatlar ve çözüm önerileri.* İstanbul: Literatür.

Noteboom B. (1994). Innovation and diffusion in small firms: Theory and evidence. *Small Business Economics, 6*(5,)27-347.

Ekin, N. (1996). *Küreselleşme ve gümrük birliği: Rekabet gücüne sosyal boyutlu bir yaklaşım.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

OECD, (2010). Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmeler, mevcut durum ve politikalar. *Gelişme Raporu,* Ankara: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.

Önal, R. (2000). Sıra psikolojik mücadelede, Yeni yüzyılda girişimci ruhu ve KOBİ'ler. *Ortak Konferanslar Dizisi, Kitap 1,* İzmir: TOSYÖV.

Önal, Y. B. (2003). Adana İli sanayi ve ticaret kesiminin dünü, bugünü ve yarını. *Fuar Dergisi,* Adana.

Özbek, Z. (2008). KOBİ'lerin Türk ekonomisine etkileri. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, 31,* 49-57.

Özcan, G. B. (1995). *Small firms and local economic development.* England: Avebury Ashgate.

Özdemir, S., Ersöz, H. Y., & Sarıoğlu, İ. (2007). Küçük girişimciliğin artan önemi ve KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 53,* 173-230.

Özdemir,S., Ersöz Y., & Sarıoğlu İ. (2006). *İşsizlik sorunun çözümünde KOBİ'lerin desteklenmesi.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Özer, A. (2012). Türkiye'de bölgesel kalkınma ajanslarının sosyal ekonomik işlevleri. *Kamu-İş, 12*(2), 37.

Özkul, G. (2007). Kapitalist sistemin sürükleyici aktörleri: Ekonomik teoride girişimciler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12,* 343-366.

Özok, A. (1993). Küçük ve Orta ölçekli işletmelerde rekabet gücü açısından verimli çalışma. *93 Sanayi Kongresi,* Ankara, C:1, TMMOB, Yayın No:160.

Öztürk, İ. (2008). *2008 girişimcilik raporu.* İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği, İGİAD Yayınları.

Phiri, T. (2004). *Returning to the field in ınternationalization: an exploratory study of contemporary small firms in the advanced medical products ındustry.* Emerging Paradigms in International Enetrepreneurship, (Edit: Marian V. Jones and Pavlos Dimitratos), Cheltenham: Edward Elgar Publ.

Rejiafu, Z. (2011). *Çin'in ekonomik gelişim sürecinde KOBİ'lerin önemi ve rolü: Çin, Türkiye ve AB Ülkeleri Arasında KOBİ'lerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Sarıaslan, H. (1994). *Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansal sorunları: Çözüm için bir finansal paket önerisi.* Ankara: TOBB Yayını.

Sarıaslan, H. (1996). *Türkiye ekonomisinde küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, imalat sanayi işletmelerinde sorunlar ve yeni stratejiler.* Ankara: TOBB Yayını.

SGK, (2015). *İl Bazında Sigorta Türüne Göre Çalışan Sayısı Raporu.*

Solmaz, H. (2014). *Küçük ve orta büyüklükteki işletmelere sağlanan kamu desteklerinin etkinliği ve KOSGEB Diyarbakır uygulaması.* Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Szonyi, A.J., (1991). *Small business management fundamentals.* (2nd Cdn.) (Ed. by Szonyi, Andrew J., tight), unmarked, McGraw-Hill ryerson, toronto, 1991, Fourth Canadian Edition.

Şimsek, M. (2002). *Ekonominin lokomotifi KOBİ'lerin olmazsa olmazları*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Şimşek, Ş., & Soysal, A. (2007). *Örgütlerde kariyer yönetimi, kariyer yönetimi insan kaynakları yönetimi uygulamaları* (2.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, (2014). strateji geliştirme daire başkanlığı. *KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı*, Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2013). Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması,* Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2014). Onuncu kalkınma planı 2014-2018, KOBİ'lerin esnaf ve sanatkârın güçlendirilmesi. *Özel İhtisas Komisyonu Raporu,* Ankara.

Taner, B. (1994). Küçük İşletmelerin Gelişmesi ve Varlığını Korumasına İlişkin Örgütsel Yaşam Eğrisi Modeli Üzerine Deneysel Bir İnceleme. *Verimlilik Dergisi, Çeviri, MPM Yayını, 23*(3), 15-58.

Taş, H.Y. (2009). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de sosyal ve ekonomik rolleri açısından KOBİ'ler.* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Tıraş, O. (2011). *KOBİ'lerin finansman sorunları ve banka kredilerinin KOBİ'lere etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.

Ticaret ve Sanayi Bakanlığı–KOSGEB (2004). *Eşleştirme merkezi modelleri.* Ankara: KOSGEB Yayını.

Timurçin, D. (2010). *Türkiye'de KOBİ'lerin rekabet gücü ve rekabet üstünlüğü sağlamada kümelenmenin etkisi.* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

TİSK, (2014). Avrupa Birliğinde girişimciliğin geliştirilmesi. *Türkiye'ye Yol Gösteren İlke, Politika ve Uygulamalar,* Ankara.

TOBB, (2008). Risk yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere etkileri. Ankara: TOBB Yayını.

TUİK, (2015). Ulusal Hesaplar, Bölgesel Gayrisafi Katma Değer Verileri. *Türkiye İhracatçılar Meclisi, Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu,* 2015

Türkoğlu, M. (2002). Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ'ler)'in bölgesel kalkınmaya etkileri ve bölgesel kalkınmada kobi temelli stratejiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7*, 277.

Uçkun, N. (2009). KOBİ'lerin finansal sorunlarına melek sermaye çare olabilir mi? *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, *141*.

Uludağ, İ. (1996). *Gümrük birliği sürecinde KOBİ'ler ve risk sermayesi şirketleri modeli.* İstanbul: İTO, No: 1996-42

Williamson, D., Lynch-Wood, G., & Ramsay, J. (2006). Drivers of environmental behaviour in manufacturing SMEs and the implications for CSR. *Journal of Business Ethics*, *67*(3), 285-300.

Yıldız S., & Alp S. (2012). Girişimcilik teorisi çerçevesinde kobilerin ekonomiye etkileri ve rekabet koşullarını etkileyen faktörler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, *7*(30), 29-50.

Yılmaz, B. (2004). Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin toplumda üstlendikleri roller bakımından analizi. *Dış Ticaret Dergisi*, Ocak 2014.

Yonar,Ö. (2006). *Avrupa birliği 2004 genişlemesinin KOBİ'ler üzerindeki olası ekonomik etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

Yörük, N. (2001). KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanında karşılaştıkları sorunlar ve Tokat ilinde bir uygulama. *1. Orta Anadolu Kongresi: KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları*, Ekim 2001, Nevşehir.

Yörük,N., & Ban, Ü, (2003). *KOBİ'lerin Finansman sorunları ve finansman sorunlarının kaynaklarının belirlenmesine yönelik uygulama.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Yüce, G. (2007). *Türkiye'de imalat yapan KOBi'lerin finansman sorunları ve çözüm önerileri: Samsun ilinde bir uygulama.* Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Yüksel, A. (2005). Basel-II'nin KOBİ kredilerine muhtemel etkileri. *BDDK Araştırma Raporu,* Ankara, 2005/4.

Zengin, A. (2002). Makroekonomik İstikrar ve KOBİ'ler. *Doğu Akdeniz Üniversitesi, İşletme ve Ekonomi Fakültesi Dergisi*, 21.

Zoltan, J. (2003). *The Internationalization of Small and Medium-Sized Enterprises: A Policy Perspective.* SMEs in the Age of Globalization, (Edit: David B. Audretsch), Cheltenham: Edward Elgar Pub.

İnternet Kaynakları:

www.adanacukurova.edu.tr/ticaret

www.adanaorganize.org.tr

www.adaso.org.tr

www.ekonomi.gov.tr

www.eximbank.gov.tr

www.halkbankkobi.com.tr

www.kobi.gov.tr

www.kosgeb.gov.tr

www.kozanosb.com

www.sanayi.gov.tr

http://refleksgazetesi.com/mansetdevam.asp?id=3740&sayi=215

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı/Soyadı **:** Recep Macit
Doğum Yeri-Yılı **:** Tarsus- 19.08.1985
Adresi **:** Yurt Mah. 71417 Sok. No:8 Karıncalar Doğal Park Apt. Kat:7/14 Çukurova/ADANA
E-mail **:** recepmacit@hotmail.com

EĞİTİM DURUMU

Yüksek Lisans **:** Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Adana
Lisans **:** Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Adana
Lise **:** Abdul Kerim Bengi Anadolu Lisesi, Tarsus
İlkokul **:** Atatürk İlkokulu, Tarsus

İŞ DENEYİMİ

2008 - , **:** Türkiye Halkbankası A.Ş. Adana Bölge Koordinatörlüğü, Kredi Tahsis ve Yönetimi, Kıdemli Uzman

YABANCI DİL **:** İngilizce (01.09.2013-YDS-75)